

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**MARGARITA KADŽIENĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS
STUDIJOS**

**SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ DARBO BENDRUOMENINIUOSE
VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE YPATUMAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *doc. dr. Justinas Sadauskas*

Vilnius, 2020

TURINYS

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	3
ĮVADAS	4
SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	7
1. PERĖJIMAS NUO INSTITUCINĖS GLOBOS PRIE GLOBOS BVGN	8
1.1. Institucinės globos pertvarka Lietuvoje	8
1.2. Institucinių vaikų globos namų pertvarka į BVGN	13
2. SOCIALINIAI DARBUOTOJAI BVGN KONTEKSTE	18
2.1. Socialinių darbuotojų, dirbančių BVGN, atliekami vaidmenys ir funkcijos	18
2.2. Socialiniam darbuotojui, dirbančiam su globojamais vaikais, reikalingi gebėjimai kuriant artimą šeimai aplinką	24
3. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ, DIRBANČIŲ BVGN SUBJEKTYVIŲ PATIRČIŲ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI	30
3.1. Tyrimo metodologija	30
3.2. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija	34
3.2.1. Pokyčiai socialinių darbuotojų veikloje ir vaikų gyvenime persikėlus į BVGN	34
3.2.2. Pastangos kurti artimą šeimai aplinką BVGN	41
3.2.3. Socialinių darbuotojų realizuojami vaidmenys dirbant BVGN	53
3.2.4. BVGN socialinių darbuotojų patiriami iššūkiai ir darbai motyvuojantys veiksniai	59
3.2.5. Socialinių darbuotojų pasiūlymai tobulinant jų veiklą BVGN	67
EMPIRINIO TYRIMO IŠVADOS	72
DISKUSIJA IR REFLEKSIJA	74
IŠVADOS	78
REKOMENDACIJOS	80
LITERATŪRA	81
SANTRAUKA	90
SUMMARY	91
PRIEDAI	92

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020 04 27

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Edukologijos ir socialinio darbo instituto, Socialinio darbo studentas(-ė) Margarita Kadžienė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Socialinių darbuotojų darbo BVGN ypatumai“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Margarita Kadžienė

IVADAS

Temos aktualumas. Nuo 2014 m. Lietuvoje pradėta vykdyti Institucinės globos sistemos deinstitutionalizacija. 2014 m. vasario 14 d. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-83 patvirtintas „Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“. Šio plano pirmasis tikslas – „užtikrinti darnią aplinką ir sąlygas kiekvienam vaikui (ir neįgaliam vaikui) augti savo šeimoje, o likusiems be tėvų globos vaikams augti globėjų, įtėvių šeimoje ar šeimynoje ir gauti pagalbą bendruomenėje“. Stengiamasi vaikus apgyvendinti artimųjų, giminaičių šeimose, šeimynose, pas budinčius ar laikinus globėjus. Gaunamos Europos Sąjungos lėšos naudojamos, kad vaikai gyventų labiau jiems tinkančioje aplinkoje, šeimoje ar nedideliuose bendruomeniniuose vaikų globos namuose (toliau-BVGN). Nuo 2016 m. pradėti kurti pirmieji BVGN. Iš didelių institucinių vaikų globos namų vaikai perkeliama į mažesnes šeimynas, kurios apgyvendintos artimai šeimai aplinkoje – BVGN. Todėl socialinių darbuotojų darbo patirtis, dirbant BVGN ir kuriant artimai šeimai aplinką, nėra didelė.

Temos naujumas. Darbe analizuojami tiek teoriniai, tiek praktiniai socialinio darbuotojo, dirbančio BVGN, realizuojami profesiniai vaidmenys. Kompleksines paslaugas teikiančio šeimai socialinio darbuotojo vaidmuo Lietuvoje tyrinėtą gana plačiai, bet socialinio darbuotojo, dirbančio BVGN, realizuojami vaidmenys profesinėje veikloje, kuriant artimą šeimai aplinką, nebuvo tirti. Todėl šis darbas turi naujumo aspektų, kaip mažai nagrinėta sritis.

Temos ištirtumas. Mokslinių tyrimų vaikų globos klausimais Lietuvoje atlikta nedaug. A. Poviliūnas (2014) tyrė vaiko gerovės politikos užtikrinimą Lietuvoje. D. Snieškienė ir I. Tamutienė (2014) atliko institucijose ir šeimose globojamų vaikų žmogaus teisių užtikrinimo lyginamąją analizę.

L. Gvaldaitė ir B. Šimkonytė (2016) analizavo socialinių darbuotojų, dirbančių globos įstaigoje, pasirengimą vaiko globos įstaigų deinstitutionalizacijai Lietuvoje.

J. Gričiūtė ir L. Senkevičiūtė-Doviltė (2018) atskleidė socialinių darbuotojų motyvaciją dalyvauti šiuo metu Lietuvoje vykdomame institucinės globos paslaugų pertvarkos procese. V. Savickaitė (2010) nagrinėjo socialinio darbuotojo vaidmenį ugdant vaikų socialinius įgūdžius.

Vaiko gyvenimą institucinėje globoje prierašumo teorijos aspektu analizavo A. Zbarauskaitė (2009, 2012), S. Lesinskienė ir V. Karalienė (2008). R. Raudeliūnaitė ir V. Gudžinskienė (2016, 2018), V. Gudžinskienė ir kt. (2017) nagrinėjo jaunuolių, gyvenančių globos namuose, pasirengimą savarankiškam gyvenimui. Globos namuose gyvenančių paauglių psichologinį funkcionavimą tyrė V. Čepukienė ir R. Pakrošnis (2008), K. Samašonok (2009), G. Išganaitytė (2012).

Išanalizavus mokslinę literatūrą mažai teko aptikti tyrimų, analizuojančių socialinių darbuotojų darbo BVGN ypatumus, socialinių darbuotojų vaidmenį kuriant artimą šeimai aplinką BVGN, pokyčius perėjus į BVGN, todėl galima teigti, kad tai aktuali problema, reikalaujanti mokslinių tyrimų būtinybės.

Tyrimo problema. Socialinis darbuotojas, dirbdantis BVGN, kuria artimą šeimai aplinką, realizuoja įvairius profesinius vaidmenis, susijusius su globojamų (rūpinamų) vaikų poreikių tenkinimu. Konstruojant tyrimą keliami šie probleminiai klausimai:

1. Kaip pasikeitė socialinių darbuotojų veikla ir vaikų gyvenimas, iš didelių institucinių vaikų globos namų tapus BVGN?
2. Kaip socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN, kuria artimą šeimai aplinką?
3. Kokius vaidmenis socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN realizuoja profesinėje veikloje kurdami artimą šeimai aplinką?

Darbo objektas – socialinių darbuotojų vaidmuo BVGN.

Darbo tikslas – atskleisti socialinių darbuotojų, dirbančių BVGN, veiklos ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti perėjimo nuo institucinės globos prie BVGN sampratą ir procesą.
2. Teoriškai pagrįsti socialinio darbuotojo vaidmenis, funkcijas ir kompetencijas BVGN.
3. Atskleisti socialinių darbuotojų patirtis realizuojant profesinį vaidmenį BVGN.

Tyrimo metodika:

1. Mokslinės literatūros ir socialinių darbuotojų veiklą reglamentuojančių teisės aktų analizė.
2. Kokybinis tyrimas. Naudojamas pusiau struktūruotas interviu metodas (taikomos iš anksto paruoštos klausimų gairės, skirtos atskleisti socialinių darbuotojų nuomones ir požiūrius tyrimui svarbiais klausimais). Apklaunami 8 socialiniai darbuotojai, ne trumpiau kaip 1 metus, dirbantys BVGN Vilniaus mieste.

3. Tyrimo duomenų turinio analizė.

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Artima šeimai aplinka – aplinka, kurioje vaikas yra aprūpintas, saugus, turi privačią erdvę ir laisvę saviraiškai, jaučiasi laimingas ir mylimas. (Žalimienė, 2007, 84)

Bendruomeniniai vaikų globos namai – pagal šeimai artimos aplinkos modelį veikiančios vaikų globos namai, įsteigti atskirose patalpose (pvz., namas, butas) bendruomenėje, skirti likusiems be tėvų globos vaikams, neįgaliesiems vaikams ar vaikams, turintiems kitų specialiųjų poreikių (iki 8 vaikų). Šie namai pagal savo pobūdį priskirtini bendruomeninėms paslaugoms. („Perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“, 2014).

Deinstitucionalizacija (pertvarka) – vaikų ir suaugusiųjų globos ir paramos būdų pakeitimas, transformuojant kai kurias arba visas ilgalaikės globos įstaigas šeimoje ir bendruomenėje teikiamomis paslaugomis. (Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2014 veiklos ataskaitą, 2014)

Globojamas (rūpinamas) vaikas – tai vaikas, kuriam pagal egzistuojančius įstatymus nustatyta globa (rūpinimasis) ir numatyta suaugusiųjų atsakomybė už šį procesą, iki jam sukaks 18 metų arba įstatymo numatyta tvarka ilgiau. (Kvieskienė ir Indrašienė, 2008)

Institucinė globa – likusių be tėvų globos vaikų, neįgalių vaikų, neįgalių suaugusių asmenų apgyvendinimas stacionariose socialinės globos įstaigose, kūdikių namuose, kuriuose nuolat gyvena nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų asmenų, kurių socialiniai ryšiai su bendruomene dėl šių įstaigų specifikos yra riboti, socialiniai įgūdžiai silpni, galimybės integruotis į visuomenę – minimalios. Šioms įstaigoms būdinga grupinė, o ne individuali asmens priežiūra, institucinė kultūra (griežta tvarka, taisyklės ir pan.). („Perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“, 2014)

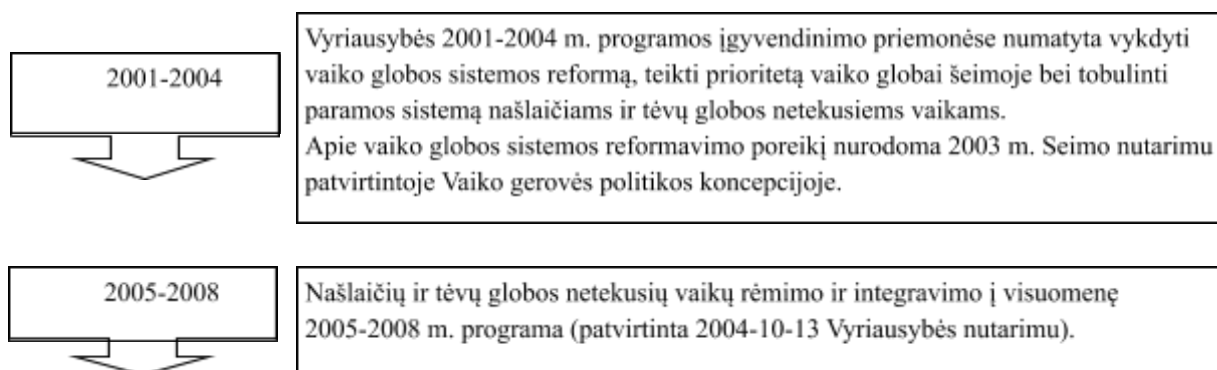
Socialinio darbuotojo profesinė veikla – veikla, kuria siekiama socialinio teisingumo ir teigiamų pokyčių visuomenėje, socialinės gerovės didinimo, valdžios ir piliečių didesnės atsakomybės, asmens, šeimos ir bendruomenės palaikymo sprendžiant socialines problemas ir vykdančiųjų prevenciją. (Socialinių paslaugų įstatymas, 2006)

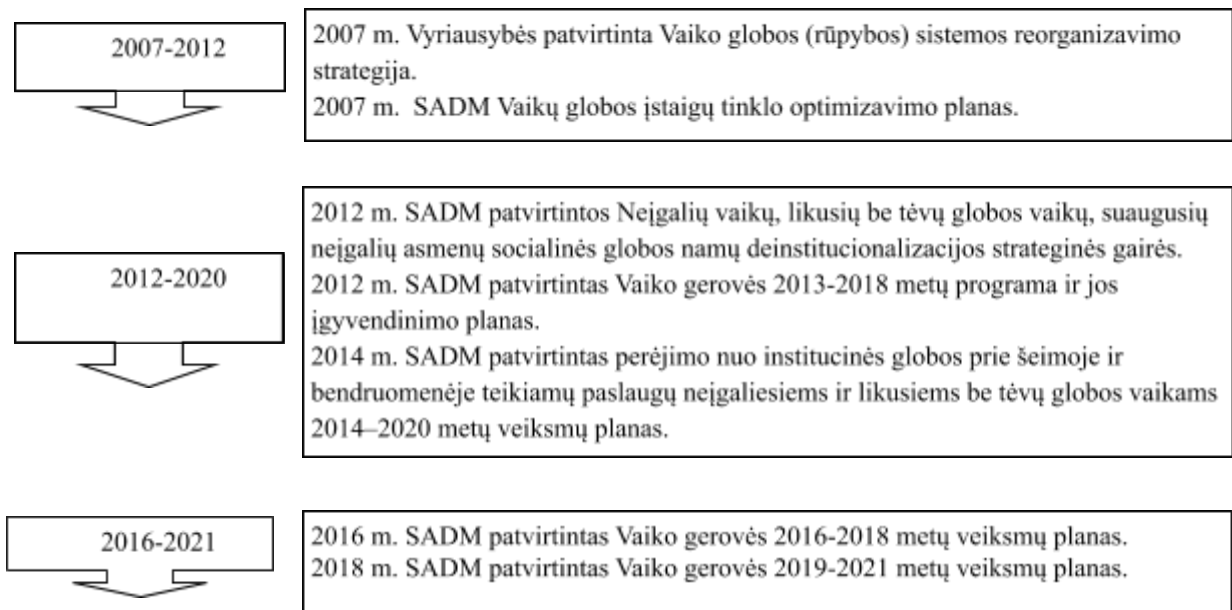
1. PERĖJIMAS NUO INSTITUCINĖS GLOBOS PRIE GLOBOS BVGN

1.1. Institucinės globos pertvarka Lietuvoje

1995 m. liepos 3 d. Lietuva ratifikavo Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, kuria įsipareigojo teikti visapusę paramą vaikui, dėl įvairių socialinių, ekonominių ir kitų priežasčių netekusiam tėvų globos. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos Įgyvendinimo vadove (Jungtinių Tautų vaikų fondas, 2002) nurodoma, kad jei vaikas nebegali gyventi savo šeimoje su tėvais, pirmiausia turi būti ieškomos alternatyvos, kurių sąlygos būtų kuo panašesnės į gyvenimą šeimoje. Taip pat Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 64-oje sesijoje 2010 m. vasario 14 d. rezoliucija Nr. A/RES/64/142 patvirtino Jungtinių Tautų alternatyvios globos vaikams gaires, kuriuose nurodoma, kad šeimos pagrindais grindžiamos paslaugos yra pranašesnės nei stacionarios globos paslaugos, todėl būtina skatinti globą šeimoje. (Perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų, 2020). Užtikrinti, kad vaikai institucijose būtų apgyvendinami tik išimtiniais atvejais ir paisant tik vaiko interesų. Gairėse keliamas lūkestis, kad vaikai, kurie dėl įvairių priežasčių apgyvendinami vaikų globos namuose, gyventų mažomis grupėmis, namų aplinką atitinkančioje aplinkoje. Todėl turi būti plėtojamos deinstitucionalizacijos strategijos, nurodant tikslus ir uždavinius, kurie skatintų stacionarios globos mažėjimą.

Lietuvoje vykdant vaikų globos sistemos reformą, buvo sukurti šie programiniai dokumentai (Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2014 veiklos ataskaita, 2014), susiję su vaikų globos sistemos pertvarka (žr. 1 pav.) :

1 pav. Programiniai dokumentai, susiję su vaikų globos sistemos pertvarka

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2014 veiklos ataskaitą, 2014

Akivaizdu, jog buvo sukurta daug ir įvairių programinių dokumentų, tačiau kaip atskleidė Valstybinio audito ataskaita 2014 m. (Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2014 veiklos ataskaita, 2014), dauguma Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijoje planuotų rezultatų nustatytu laiku nepasiekti, o jų įgyvendinimo terminas nukeltas iki 2030 m. dėl tinkamai nesuplanuotų ir neįvykdytų priemonių.

L. Žalimienės (2003b) atliktas tyrimas apie savivaldybių ir apskričių funkcijas bei bendradarbiavimą organizuojant vaikų globą, nustatė, kad savivaldybės piktnaudžiavo apskričių pavaldumu vaikų globoje. Apskričių vaikų globos įstaigoms buvo parankiau išlikti tokiomis, kokiomis jos buvo, nenorėjo reorganizuotis, ieškoti alternatyvių globos būdų, nesistengė vaikams suteikti geresnes gyvenimo sąlygas, o tik siekė išlaikyti savo įstaigas (Žalimienė, 2003b).

Taip pat NVO grupė atliko tyrimą ir parengė ataskaitą „Vaiko teisių padėtis stacionariose globos ir ugdymo įstaigose“ (Globali iniciatyva psichiatrijoje ir kt., 2006). Tyrimo metu

nustatyta, kad gyvenimas stacionarioje globos ir ugdymo įstaigoje nepadedą sėkmingai vaiko socializacijai, stiprėja priklausomybė nuo institucinės globos, nyksta vaikų gebėjimai ir įgūdžiai, kuriuos jie atsineša kartu patekdami į globos įstaigą. Pasak tyrimė dalyvavusių ekspertų, atgyvenęs institucinės globos modelis yra puiki dirva visų rūšių prievartai, todėl reformos turi būti nedelsiamos. Nepriklausomi ekspertai savo ataskaitoje nurodė, kad būtina reformuoti požiūrį į institucinės globos įstaigas ir aiškiai suformuluoti jų misiją, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos principines nuostatas. Reformos turi būti nedelsiant vykdomos, palaipsniui pereinant nuo didelių vaikų globos namų modelio prie šeimyninių globos namų ar nedidelių šeimos tipo namų, leidžiančių parengti vaikus savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

Kaip pastebi A. Poviliūnas (2014), tyręs vaiko gerovės politikos užtikrinimą Lietuvoje, nuo 2006 m. iki 2010 m. vaiko gerovės srityje buvo padaryta nežymi pažanga, vis dėlto būtina spartinti deinstitutionalizacijos procesą ir užtikrinti, kad kiekviena globos pakopa būtų individualizuota, o sprendimai priimami atsižvelgus į konkretaus vaiko interesus, poreikius, padėtį ir kitas aplinkybes. Nevyriausybinų organizacijų, dirbančių žmogaus teisių srityje, koalicija 2012 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetui pateikė alternatyvią ataskaitą „Vaiko teisių padėtis Lietuvoje“ apie trečią ir ketvirtą periodines Lietuvos vyriausybės ataskaitas. Alternatyvioje ataskaitoje konstatuojama, kad šalyje labai stinga politinės valios ir adekvačių sisteminių sprendimų, kad Lietuvoje būtų tinkamai įgyvendinta Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija. Koalicijos nariai padarė išvadą, kad vaiko globos sistemoje esminių permainų neįvyko, nes buvo vilkinamas institucinės globos sistemos reorganizavimas (Poviliūnas, 2014).

Deinstitutionalizacijos procesas reikšmingai pasistūmėjo 2015 m., kai Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2014 m. vasario 14 d. išleistu įsakymu Nr. A1-83 „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“ nuo 2014 m. buvo pradėta vykdyti Lietuvos institucinė globos namų reforma. Šiuo veiksmų planu siekiama 2014–2020 m. laikotarpiu pereiti iš institucinės socialinės globos prie paslaugų teikimo bendruomenėje ir pagalbos šeimai.

Kaip rašoma Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo Nr. A1-83 „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų

vaikų skaičiaus 2012–2013 metai buvo 38 proc., numatytas tikslas 2020 m. - 20 proc. Siekiama, kad kūdikiai ir vaikai iki 3-jų metų nebūtų globojami institucijose, o augtų globėjų šeimoje, todėl reikalinga pertvarkyti 5 sutrikusio vystymosi kūdikių namus, kurie yra įvairiose Lietuvos savivaldybėse („Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“, 2014).

Šiam tikslui įgyvendinti numatytos šios priemonės („Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“, 2014):

1. Atrinkti pertvarkai likusių be tėvų globos vaikų ir neįgalių vaikų stacionarios globos įstaigas – bandomuosius regioninius projektus.
2. Parengti bandomųjų įstaigų vaikams pertvarkos projektus: atlikti regionuose esamų paslaugų infrastruktūros analizę, įvertinti kiekvieno šioje įstaigose gyvenančio, likusio be tėvų globos vaiko ar neįgalaus vaiko sveikatos, socialinių įgūdžių būklę; įvertinti įstaigų personalo kompetenciją ir motyvaciją, jų pagrindu parengti pertvarkomų įstaigų gyventojams infrastruktūros bei individualius perėjimo iš institucinės globos planus.
3. Atlikus savivaldybėse poreikių įsivertinimą, plėtros galimybių studijas ir numačius plėtros planus, bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, savivaldybėse plėtoti vaikų dienos centrų, kitų bendruomeninių paslaugų vaikams ir šeimai infrastruktūrą.
4. Tobulinti darbuotojų, dirbančių vaiko gerovės srityje, kvalifikaciją ir kompetenciją („Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“, 2014).

Šiam planui įgyvendinti pasinaudota 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšomis pagal projektą „Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas“, Nr. 08.4.1-ESFA-V-405-01-0001, kuris yra vykdomas visoje Lietuvoje. Šio projekto įgyvendinimo laikotarpis nuo 2015-11-03 iki 2020-04-30. Projekto biudžetas – 10.336.028,19 Eur. (2014-2020 Europos sąjungos fondų investicijos Lietuvoje, 2014).

Kad ši pertvarka sklandžiai vyktų, 2015 m. kovo 23 dieną, Lietuvos keturių ministerijų (Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Vidaus reikalų) ministrai,

kartu su Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentu ir Nevyriausybinų organizacijų tarybos pirmininku pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo, įgyvendinant perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planą, kurio tikslas – vykdyti bendrą veiklą ir bendrus išpareigojimus įgyvendinant Institucinės globos pertvarką (LR Sveikatos apsaugos ministerijos ir kt. susitarimas, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad beveik dvidešimt metų kaip Lietuvoje vykdoma vaikų globos įstaigų reforma. Procesas vyko vangiai dėl pačių įstaigų ir jų darbuotojų nenoro reorganizuotis ir persikvalifikuoti, taip pat ilgai truko įvairių dokumentų rengimas, įstatymų priėmimas. Trūko ir piniginių lėšų šiai reformai įgyvendinti. Nuo 2014 m. pradėta Institucinės globos pertvarka, jai įgyvendinti gautas finansavimas iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšų fondo. Vienas iš Institucinės globos pertvarkos tikslų – siekiama, kad tėvų globos netekusiems vaikams nereikėtų augti vaikų globos namuose, kad jie šilumą ir rūpestį pajustų tėvių ir globėjų šeimose. Kadangi šiuo metu Lietuvoje dar nėra pakankamai paruošta globėjų, vaikams geriau augti artimai šeimai aplinkoje BVGN, nei dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose, kur jiems bus palankiau įgyti savarankiškam gyvenimui svarbius įgūdžius.

1.2. Institucinių vaikų globos namų pertvarka į BVGN

Institucinės globos pertvarkos procesas vyksta dešimtyje Lietuvos regionų. Pertvarkos metu steigiami BVGN, kur stengiamasi sukurti artimą šeimai aplinką, suteikti galimybę vaikui augti saugioje ir palankioje aplinkoje. BVGN – tai pagal šeimai artimos aplinkos modelį veikiantys vaikų globos namai, įsteigti atskirose patalpose bendruomenėje, kurie skirti likusiems be tėvų globos vaikams, neįgaliems vaikams ar vaikams, turintiems kitų specialiųjų poreikių („Perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“, 2014).

Vaikų globos namai – tai socialinės paslaugas teikianti globos įstaiga, kurioje tam tikrą laiką yra apgyvendinami ir globojami, likę be tėvų globos, vaikai (Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-714, 2009). Globos namų tikslas – užtikrinti, kad

kiekvienam globojamam (rūpinamam) vaikui būtų suteikiamos ugdymo (mokymo, lavinimo ir auklėjimo) ir kitos socialinės paslaugos, sudaryti jam tinkamas sąlygas ir palaikyti aplinką, kurioje jis galėtų saugiai augti, vystytis ir tobulėti, bei pasiruoštų savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

Vaikai į globos sistemą patenka tada, kai netenka savo tėvų arba jų tėvams yra laikinai apribotos globos teisės. Iki 2018 m. liepos 1 d. buvo vykdoma socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaita. Nuo 2018 m. liepos 1 d. panaikinta ši apskaita ir šios apskaitos tvarka. Remiantis 2019 m. kovo 29 d. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2018 m. veiklos ataskaita Nr. 5-1 (žr. 1 lentelė), 2018 m. birželio 30 d. socialinės rizikos šeimų apskaitoje buvo 9 235 socialinės rizikos šeimos, kuriose augo 17 430 vaikų. Iš jų 9 116 berniukų ir 8 314 mergaičių. Daugiausia (33 proc.) socialinės rizikos šeimose augusių vaikų sudarė 10–14 metų amžiaus vaikai. Pagrindinėmis priežastimis (žr. 1 lentelė), dėl kurių šeima buvo įrašoma į socialinės rizikos šeimų apskaitą, buvo socialinių įgūdžių stoka ir negebėjimas tinkamai rūpintis vaiku – (48 proc.), taip pat piktnaudžiavimas alkoholiu ir (arba) psichotropinių medžiagų vartojimas (39 proc.). Lyginant 2016-2017-2018 metus ši tendencija išlieka nepakitusi (Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2018 m. veiklos ataskaita Nr. 5-1, 2019).

1 lentelė. Šeimų įrašymo į socialinės rizikos šeimų apskaitą priežastys

Šeimos į apskaitą įrašytos dėl:	2016 m.	2017 m.	2018 m. birželio 30 d.
Socialinių įgūdžių stokos, dėl negebėjimo tinkamai rūpintis vaiku	4 082	3 899 (40 proc.)	3 614 (39 proc.)
Socialinių įgūdžių stokos, dėl negebėjimo tinkamai rūpintis vaiku	4 481	4 634 (47 proc.)	4 430 (48 proc.)
Nustatytos laikinosios globos vaikui	426	527 (5 proc.)	503 (5 proc.)
Psichologinės, fizinės ar seksualinės prievartos prieš vaikus	174	239 (3 proc.)	250 (3 proc.)
Teismo sprendimo tėvams laikinai apriboti tėvų valdžią, vaikui nustatyta nuolatinė globa	89	84 (1 proc.)	84 (1 proc.)
Valstybės skiriamos paramos naudojimo ne vaiko interesams	36	29 (0,3 proc.)	26 (0,3 proc.)
Kitų priežasčių	388	381 (4 proc.)	342 (4 proc.)
Priklausomybės nuo azartinių žaidimų	0	0	0
Iš viso:	9 676	9 786	9 235

Šaltinis: 2019 m. kovo 29 d. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2018 m. veiklos ataskaita Nr. 5-1

Lietuvos statistikos departamento duomenimis (Lietuvos statistikos departamentas, 2018) (žr. 2 lentelė) „vaikų, netekusių tėvų globos 2005 m. buvo 3209, 2010 m. – 2145 vaikai, 2015 m. – 1837 vaikai, 2016 m. – 2184 vaikai, 2017 m. – 2402 vaikai. Nuo 2005 metų iki 2017 m. vaikų, netekusių tėvų globos, sumažėjo 25,14 procento. Netekę tėvų globos vaikai iki 7 metų amžiaus 2005 m. buvo 1196, 2010 m.- 982 vaikai, 2015 m. – 770 vaikai, 2016 m. – 971 vaikai, 2017 m. – 1046 vaikai. O netekę tėvų globos vaikai, perduoti šeimų (asmenu) globai 2005 m. buvo 1383, 2010 m. – 907 vaikai, 2015 m. – 824 vaikai, 2016 m. – 935 vaikai, 2017 m. – 1228 vaikai. Įdomu tai, kad nuo 2005 m. iki 2015 m visi šių rodiklių skaičiai mažėjo, o 2016 m. vėl pradėjo didėti.

2 lentelė. Vaikai, netekę tėvų globos

	2005 m.	2010 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Per metus netekę tėvų globos vaikai	3209	2145	1837	2184	2402
iki 7 metų amžiaus	1196	982	770	971	1046
Netekę tėvų globos vaikai, perduoti šeimų (asmenu) globai	1383	907	824	935	1228

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2018

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (žr. 3 lentelė), Lietuvoje nuo 2005 mažėja vaikų globos namų skaičius: 2005 metais buvo 81, o 2017 m. tokių namų buvo 73. Bendras vaikų globos įstaigose globojamų (rūpinamų) vaikų skaičius nuo 2005 metų mažėja: 2005 metais – 4431 vaikai, 2010 metais – 3810 vaikų, 2015 metais – 2934 vaikai, 2016 metais – 2753 vaikai, 2017 metais – 2517 vaikai. Nuo 2005 metų iki 2017 m. vaikų globos įstaigose globojamų vaikų skaičius sumažėjo 56,8 procento. Pastebėtina, kad nuo 2017 m. pradėti skaičiuoti atskirai BVGN ir juose gyvenančių vaikų duomenys. Tad 2017 m. tokių įstaigų buvo 6 ir jose augo 119 vaikų. 2005 m. žymiai sumažėjo valstybės vaiko globos namų: 2005 m. jų buvo dar 33 tokios įstaigos, kuriose gyveno – 2732 globojami vaikai, o 2017 m. jau tokių įstaigų buvo likę tik 6 su 233 globojamais vaikais. Tai lėmė vykdoma institucinės globos pertvarka (Lietuvos statistikos departamentas, 2018).

3 lentelė. Vaikų globos namai ir šeimynos

	2005	2010	2015	2016	2017
Vaikų globos namai	81	84	83	79	73
juose vaikų ¹	4431	3810	2934	2753	2517
Valstybės globos namai	33	7 ²	7	6	6
juose vaikų	2732	464	324	271	233
Savivaldybių globos namai	20	60 ²	57	56	54
juose vaikų	950	2860	2081	1984	1819
Visuomeninių organizacijų, parapijų ir privatūs globos namai	14	17	19	17	13
juose vaikų	422	486	529	498	465
Laikinosios globos namai (nuo 2009 m. – prie vaikų globos namų)	14	-	-	-	-
juose vaikų	327	-	-	-	-
Bendruomeniniai vaikų globos namai³	-	-	... 4	... 4	6
juose vaikų	-	-	119
Šeimynos	37	39	55	54	54
jos globotinių	279	302	458	446	443
Globos grupės ikimokyklinėse ugdymo įstaigose	23	19	3	3	3
jose vaikų	245	138	23	18	13

¹ Įskaityti įstaigų padaliniuose – bendruomeniniuose vaikų globos namuose – gyvenantys vaikai.

² Panaikinus apskričių administracijas, nuo 2010 m. liepos 1 d. joms pavaldžių globos įstaigų savininkų teisės ir pareigos perduotos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ar savivaldybių administracijoms.

³ Neįskaityti įstaigų padaliniai – bendruomeniniai vaikų globos namai.

⁴ Iki 2017 m. įskaityti prie vaikų globos namų.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys, 2018

Kaip matome iš 3 lentelės, bendruomeninių vaikų globos namų duomenys pradėti atskirai skelbti nuo kitų vaikų globos namų tik nuo 2018 m.

Vykdamas perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams pagal 2014–2020 metų veiksmų planą, pertvarkai buvo pasirinkti dvidešimt šeši stacionarūs sutrikusio vystymosi kūdikių namai ir socialinės globos įstaigos, esančios įvairiuose Lietuvos regionuose. (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-271, 2015).

BVGN steigia ne tik savivaldybės, bet ir kiti socialinių paslaugų teikėjai: nevyriausybinės organizacijos, parapijos, viešosios įmonės ir t. t. 2018 m. duomenimis Lietuvoje veikė 84 BVGN, kuriuose buvo globojama 490 vaikai. Nors lėtai vyksta Institucinės vaikų globos namų pervarka, 2019 m. jau kiekviename Lietuvos regione buvo teikiamos BVGN paslaugos („Projekte teikiamų (teiktų) bendruomeninių paslaugų žemėlapis“, www.pertvarka.lt/socialiniu-paslaugu-zemelapis/).

Kaip skelbia Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (<https://vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/globa/>), globos namuose augančių vaikų skaičius kasmet mažėja. Remiantis socialinės paramos šeimai informacinės sistemos duomenimis, per 2019 metus Lietuvoje laikinoji globa naujai buvo nustatyta 1312 vaikų, iš jų institucinė globa – 296 vaikams; globėjų šeimoje – 706 vaikams; šeimynoje – 21 vaikui; globos centre – 289 vaikams. Nuolatinė globa pernai Lietuvoje nustatyta 772 vaikams, iš jų globos institucijoje – 209 vaikams; globėjų šeimoje – 547 vaikams; šeimynoje – 15 vaikams; globos centre – 1 vaikui; ir BVGN – 55 vaikams. Iš viso 2019 metų pabaigoje Lietuvoje buvo 7244 glojami vaikai. Iš jų vaikų globos institucijose – 1901 vaikas; globėjų šeimose – 4775 vaikai, šeimynose – 349 vaikai, globos centruose – 219 vaikų, iš jų BVGN – 536 vaikai. Šie duomenys rodo, kad pasiteisino kelerius metus vykdoma Institucinės globos pertvarka, atsisakant didelių institucinių globos namų, kad vaikai augtų kuo artimesnėje šeimai aplinkoje.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje nuo 2015 m. pradėta Institucinė vaikų globos pertvarka atnešė teigiamų rezultatų: žymiai sumažėjo didelių institucinių vaikų globos įstaigų ir juose gyvenančių vaikų skaičius. Nuo 2005 metų iki 2017 m. vaikų globos įstaigose glojamų vaikų skaičius sumažėjo 56,8 procento. Savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos, viešosios ir kt. įstaigos pradėjo steigti BVGN, kurie yra artimiausi šeimos aplinkai modelis. Šių įstaigų 2019 m. buvo visuose 10-je Lietuvos regionų. Remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos surinktais duomenimis per socialinės paramos šeimai informacinę sistemą, matome, kad šiuo metu vykdoma Institucinės globos pertvarka pasiteisino ir vis daugiau vaikų gyvena artimoje šeimai aplinkoje.

2. SOCIALINIAI DARBUOTOJAI BVGN KONTEKSTE

2.1. Socialinių darbuotojų, dirbančių BVGN, atliekami vaidmenys ir funkcijos

Pasak D. Snieškienės (2001) vaikų globa apima daugelį vaidmenų. Anot N. Ivoškienės (2003), vaikų globos institucijoje dirbančių specialistų kompetencija turi būti plati, o jų realizuojami profesiniai vaidmenys nėra ir negali būti aiškiai apibrėžti. Socialinio darbuotojo profesija reikalauja iš profesionalo atlikti daug vaidmenų. C. Sutton (1999) taip pat nurodo, kad dirbdami socialiniai darbuotojai vaidina daugelį vaidmenų. Nebūtinai vaidmenys turi būti formalūs. Ypač dirbant tiesiogiai su vaikais vaikų globos namuose, šeimynose, kur socialiniai darbuotojai vaikams atstoja tėvus.

D. Stražinskaitė (2017) išskiria penkis vaidmenis, kuriuos globėjas turėtų atlikti glojamo vaiko atžvilgiu: būti patikimas ir visada pasiekiamas; kelti vaiko savivertę ir pasitikėjimą savimi; skatinti vaiko refleksiją; bendrauti su kitais šeimos nariais; padėti vaikui tapti savarankiškam ir nepriklausomam.

L. C. Johnson (2003, p. 256) išskyrė (cit. pagal R. J. Teare ir H. L. McPheeters, 1970) keturiolika socialinio darbuotojo vaidmenų ir įvardino kiekvieno šio vaidmens funkcijas (žr. 4 lentelė):

4 lentelė. Socialinių darbuotojų atliekami vaidmenys ir funkcijos

VAIDMENYS	FUNKCIJOS
Susisiekiantis darbuotojas	Identifikuoja kliento poreikius, susisiekdamas su bendruomene, siunčia klientą į kitas paslaugas teikiančias organizacijas.
Tarpininkas	Įvertinęs kliento poreikius ir problemos šaltinius, įgalina klientą pasinaudoti reikiamomis paslaugomis, suteikdamas informaciją apie paslaugas teikiančias organizacijas.
Gynėjas	Padeda gauti paslaugas tiems klientams, kurie turi ypatingų poreikių ir (arba) kai kliento prašymus kitos organizacijos atmeta.
Vertintojas	Renka informaciją ir įvertina kliento, bendruomenės problemas, numato šių problemų sprendimo būdus ir alternatyvas, planuoja sprendimo būdus.

Mokytojas	Suteikia klientui tam tikrų žinių, faktų. Moko kitų reikalingų įgūdžių.
Elgesio keitėjas	Siekia kliento specifinio elgesio keitimąsi.
Mobilizuotojas	Padedą klientui ir kitiems dalyvaujantiems specialistams sutelkti reikalingus išteklius, kurti naujas paslaugas ar programas.
Konsultantas	Dirba kartu su kitais profesionalais, kartu ugdydamas jų įgūdžius bei supratimą.
Bendruomenės planuotojas	Padedą bendruomenei planuoti priemones, tenkinančias kliento poreikius.
Paslaugos teikėjas	Rūpinasi asmenimis, teikia jiems paramą, kai jų problemos yra neišsprendžiamos.
Duomenų tvarkytojas	Renka ir analizuoja duomenis, reikalingus tiems sprendimams įgyvendinti.
Administratorius	Planuoja bei įgyvendina paslaugas ir programas.
Koordinatorius- atvejo vadybininkas	Organizuoja socialinių darbuotojų komandas, kitų specialistų veiklą taip, kad paslaugos klientui būtų teikiamos suderintai.
Įgalintojas	Siekia paveikti klientą, kad jis dalyvautų savo problemų sprendime.

Šaltinis: sudaryta pagal L. C. Johnson, 2003, p. 256 (cit. pagal R. J. Teare ir H. L. McPheeters, 1970)

Ir daugelis kitų mokslininkų, ir tyrėjų įvardina tuos pačius socialinių darbuotojų atliekamus vaidmenis ir jų funkcijas. E. Januškevičienė (2017) savo darbe apie socialinių darbuotojų vaidmenis mini tokius atliekamus jų vaidmenis (cit. pagal V. O. Okonišnikova ir N. Rumianceva, 2007): kliento identifikuotojas; tarpininkas; vertintojas; mobilizuotojas; mokytojas; konsultantas. Socialinio darbo profesinės veiklos įvade (2004) yra minimi tokie socialinio darbuotojo vaidmenys kaip antai: mobilizuotojas, kuris savo veikla skatina klientą veikti, įkvepia, organizuoja egzistuojančių arba naujų žmonių grupių veiksmus; vertintojas, kuris renka su klientu ir jo problemomis susijusią informaciją, ją vertina; mokytojas, kuris moko klientą, stiprindamas jo įgūdžius, gebėjimus; konsultantas, kuris kitiems specialistams padeda tobulinti gebėjimus sprendžiant klientų problemas. C. Sutton (1999) taip pat mini, kad socialinis darbuotojas atlieka konsultacinę funkciją, t.y. padeda, konsultuoja, pataria. Ji teigia, kad konsultavimas vyksta tada, kai vienas asmuo esantis konsultanto vaidmenyje, skiria savo laiką ir dėmesį kitiems asmenims, laikinai esantiems kliento vaidmenyje. V. Vaicekauskienė (2009) teigia, kad socialinis darbuotojas, atlieka ir stebėtojo vaidmenį. Jis stebi ne tik patį klientą, jo sistemą, vidines paskatas, dėl kurių jis vienaip ar kitaip elgiasi, bet ir tai, ką ir kaip stebi klientas. Stebėdamas socialinis darbuotojas gali giliau pažvelgti ir lengviau perprasti kliento vidinių

reikšmių struktūrą bei logiką, o klientas, bendraudamas su socialiniu darbuotoju, ima stebėti pats save, pradeda geriau suvokti savo vidines reikšmes ir prasmes, savo elgseną, ko pasekoje pradeda visa tai reflektuoti. Stebėjimo metu gali prasidėti intervencijos sėkmė, kliento sistemos tikrasis pokytis. N. Ivoškienės (2003) nuomone, specialistas turi būti ne tik socialiniu darbuotoju, bet ir psichologu. Socialinis darbuotojas išklauso klientą, suteikia galimybę jam išsikalbėti, nevertindamas ir nesmerkdamas jo. Dar vienas socialinio darbuotojo vaidmuo – metodinis tarpininkas. L. Žalimienė (2003a) aiškina, kaip socialinio darbuotojo darbą su klientu, teikiant jam pagalbą, į pagalbos procesą kartu įtraukiant bendruomenę, kitus specialistus bei organizacijas.

P. L. Berger (1995) aiškina, jog vaidmuo yra elgesio modelis, kuris atitinka tam tikrą statusą. Pasak jo, vaidmenį galima apibrėžti kaip tipišką reakciją į tipiškus lūkesčius. Vaidmens dėka žmogus orientuojasi, kaip elgtis ir kaip veikti vienoje ar kitoje situacijoje su skirtingais klientais.

G.W. Allport (Allport, 1935) suformulavo 4 socialinio vaidmens stadijas: su vaidmeniu susiję lūkesčiai (tam tikro elgesio šablono laukimas); vaidmens supratimas; vaidmens priėmimas; vaidmens vykdymas. Vaidmenys gali būti svarbūs ir ne tokie svarbūs; nuolatiniai ir epizodiniai; universalūs ir specifiniai.

Socialinis darbuotojas savo profesinėje veikloje, vienu metu atlieka keletą socialinių vaidmenų. Dėl to gali kilti ir vaidmenų konfliktų. Asmuo vienu metu gali užimti keletą pozicijų, o tai gali sukelti vaidmenų suderinamumo klausimą, nurodant dvi pasekmes: lengvesnį vaidmens atlikimą ir trukdymus atliekant vaidmenis (White, Klein. 2002, 69–72). Taip pat socialinių vaidmenų konfliktų priežastys gali būti: dėl socialinio vaidmens neapibrėžtumo, nekonkretumo, kai asmenys skirtingai interpretuoja socialinius vaidmenis; dėl nesutapimo to, kuriam socialiniam vaidmeniui pirmenybę teikia asmuo ir kuriam aplinkiniai; dėl neatitikimo tarp aplinkinių laukiamo elgesio šablono ir subjektyvios asmens atliekamo socialinio vaidmens interpretacijos; dėl vaidmenų sąveikos konflikto, kai vieno socialinio vaidmens atlikimas prieštarauja kito vaidmens atlikimui.

Nors 2019 m. Lietuvoje veikia 93 BVGN, iki šiol nėra patvirtintas Šeimos modelio bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas („Parengtas bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo projektas: laukiame Jūsų nuomonės, pastabų“,

<http://www.pertvarka.lt/naujienos/parengtas-bendruomeniniu-vaiku-globos-namu-veiklos-apraso-projektas-laukiame-jusu-nuomones-pastabu/>). Socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN, vadovaujasi 2009 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktomis Rekomendacijomis dėl vaikų globos namų darbuotojų pareigybių aprašymų (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Rekomendacijos SD-8879, 2009), kuriose pateiktos vaikų globos namų šeimynos pagrindinės socialinio darbuotojo funkcijos: įvertinti ir nustatyti socialinės pagalbos poreikius vaikui; užtikrinti vaikų fizinį ir psichinį saugumą šeimynoje; rūpintis vaiko mokymusi, bendradarbiauti su jo lankomos bendrojo lavinimo mokyklos specialistais ir kitomis švietimo įstaigomis teikiančiomis švietimo paslaugas vaikams; taikyti įvairius socialinio darbo metodus, įvertinti vaiko poreikius ir numatyti galimus jų tenkinimo būdus; dirbti individualų socialinį darbą su vaiku; ugdyti vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius (tvarkant pinigų apskaitą, apsiperkant, atliekant buitinius darbus ir kt.), ugdyti darbinius įgūdžius (siuvimas, mezgimas, meistravimas, patalpų, aplinkos tvarkymas ir kt.) atsižvelgiant į vaikų amžių, sveikatą, išsivystymą ir polinkius; rūpintis vaiko laisvalaikiu ir neformaliu vaiko švietimu kitose įstaigose; dirbti socialinį darbą, bendraujant su vaiko tėvais ar giminaičiais ir padėti jiems suprasti vaiko socialinius, ugdymo poreikius, jų tenkinimo svarbą, geriau suprasti vaiko, turinčio vystymosi sunkumų, poreikius, tėvų teises ir pareigas; preventyviai stebėti šeimą, susigrąžinusią vaikus; rengti vaiką savarankiškam gyvenimui; organizuoti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą; domėtis ir rinkti informaciją apie iš vaikų globos namų išėjusio ir savarankiškai rūpintis savimi pradėjusio globotinio socialine padėtimi ir aplinka; bendradarbiauti su kitų įstaigų specialistais; užtikrinti pastovų teigiamas ryšį, tarp vaikų ir jų tėvų; duoti nurodymus socialinių darbuotojų padėjėjams ir organizuoti vaikų globos namų šeimynos darbuotojų komandinį darbą, kad vaikas gautų reikiamą pagalbą dienos ir nakties metu (Rekomendacijos dėl vaikų globos namų darbuotojų pareigybių aprašymų, 2009).

L. Žalimienė (2003a) pateikia konkrečias socialinio darbuotojo funkcijas: poreikio nustatymą ir vertinimą; paramos planavimą; pagalbos teikimą, paramos vertinimą, bendrus veiklos organizavimo klausimus; profesinės veiklos tobulinimą.

Kaip nurodyta socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikaciniuose reikalavimuose (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Nr. A1-92, 2006), profesinėje veikloje socialinis darbuotojas turi aktyviai bendradarbiauti su vaiko teisių apsaugos,

savivaldybės socialinės paramos, švietimo, ugdymo ir sveikatos priežiūros, teisėsaugos, užimtumo ir kitų sričių specialistais, kitais socialiniais darbuotojais, organizacijų, ginančių žmogaus teises ir interesus, atstovais, bendruomenės nariais, savanoriais. Kad užtikrintų vaikų poreikių tenkinimą, socialinių darbuotojų, dirbančių BVGN viena iš pagrindinių veiklų yra bendradarbiavimas su kitų sričių specialistais (žr. 3 pav.):

3 pav. Socialiniai darbuotojai ir kt., turintys įtakos vaikų, gyvenančių bendruomeniniuose vaikų globos namuose priežiūrai, auklėjimui ir ugdymui

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis darbe naudojama informacija

L. Gvaldaitė ir S. Šimkonytė (2016) nustatė, kad vaikų globos namų personalui trūksta bendradarbiavimo ir keitimosi informacija su kitų sričių specialistais, ekspertais ir kitomis atsakingomis institucijomis. D. Snieškienės (2001) nuomone, tik bendradarbiaujant visoms institucijoms galima užtikrinti kokybišką ir visavertę žmogaus globą.

LR socialinių paslaugų įstatyme (2006) išdėstyta, kad vaikui, likusiam be tėvų globos, teikiamos socialinės paslaugos, kurios teikia sveiką ir saugią vaikui vystymosi ir ugdymosi aplinką, kurioje formuojasi vaiko savarankiško gyvenimo įgūdžiai. Taip pat yra išlaikomi vaiko socialiniai ryšiai su savo šeima, artimaisiais ir visuomene, teikiama su švietimu ir ugdymu suderinta pagalba ir stengiamasi visomis galimybėmis gražinti vaiką šeimai, kad jis gyventų savo šeimoje. Vaikai, patekę į vaikų globos namus dažnai stokoja elementarių socialinių įgūdžių, neturi mokymosi motyvacijos, poreikio užsiimti įvairia neformaliojo švietimo veikla. Socialiniai darbuotojai užima svarbų vaidmenį likusių be tėvų globos vaikų socializacijos procese. Socialinių darbuotojų užduotis – likusių be tėvų globos vaikų mokymosi motyvacijos ugdymas, socialinių įgūdžių formavimas, pagalba renkantis profesiją ir daugelis kitų pagalbos vaikui funkcijų, kurias įprastai šeimoje turi atlikti jų tėvai. Pagrindinės funkcijos, kurias atlieka socialinis darbuotojas dirbdamas BVGN yra vaikų saugumo užtikrinimas šeimynoje, kasdienio gyvenimo įgūdžių ugdymas ir vaiko ruošimas savarankiškam gyvenimui, rūpinimasis vaiko mokymusi, sveikatos priežiūros organizavimas, rūpinimasis vaiko laisvalaikiu ir neformaliu vaiko švietimu, bendradarbiavimas su vaiko teisių apsaugos specialistais, švietimo, ugdymo ir sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kt. atstovais.

Apibendrinant mokslinę literatūrą galima teigti, kad socialinio darbuotojo veikla yra labai skirtinga ir įvairiapusė ir dėl to socialinis darbuotojas atlieka skirtingus ir įvairius profesinius vaidmenis. Dažniausiai socialinis darbuotojas vienu metu atlieka ne vieną, o kelis vaidmenis ir visi jo vaidmenys yra susiję su siekiu padėti spręsti vaikų socialines problemas, kontroliuoti socialinių paslaugų teikimą. Dėl įvairių ir skirtingų priežasčių gali kilti socialinių vaidmenų konfliktų. Socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN, vadovaujasi reikalavimais profesinei veiklai ir rekomendacijomis, kuriose pateiktos vaikų globos namų šeimynos pagrindinės socialinio darbuotojo funkcijos.

2.2. Socialiniam darbuotojui, dirbančiam su globojamais vaikais, reikalingi gebėjimai kuriant artimą šeimai aplinką

Socialinis darbas su vaikais reikalauja iš socialinio darbuotojo turėti daug pasirengimo ir žinių. Pasak R. Gapšytės ir D. Snieškienės „socialinio darbuotojo kompetencija yra kompleksinis darinys, kuris aprėpia platų mąstymo, įgūdžių ir elgsenos spektrą. Tai atskleidžia darbuotojo mokėjimas dirbti autonomiškai, organizuoti darbą, spręsti problemas, mokyti ir adekvačiai reaguoti į kintančią aplinką“ (Gapšytė ir Snieškienė, 2011, 116).

Socialinis darbuotojas, dirbantis vaikų globos įstaigose turi turėti reikalingą kvalifikaciją ir kompetenciją, turi turėti tinkamą išsilavinimą ir profesinį pasirengimą, žinoti socialinio darbo principus ir vertybes, žinoti ir mokėti nustatyti veiklos tikslus, tinkamai planuoti ir organizuoti savo veiklą. Socialinio darbo kokybę lemia teikiamų socialinių paslaugų kokybės užtikrinimas, reikalingas teisingas socialinių paslaugų ir veiklos kokybės supratimas.

LR Socialinių paslaugų įstatyme (2006) rašoma, kad „dirbti socialiniu darbuotoju turi teisę asmuo, įgijęs aukštąjį socialinio darbo ar jam prilygintą išsilavinimą“. 2006 m. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“ įvardinta, kad socialinis darbuotojas turi būti pasirengęs vykdyti šias veiklas: įvertinti ir nustatyti reikalingos pagalbos poreikį asmeniui; planuoti ir organizuoti socialinių paslaugų teikimą asmeniui; vertinti socialinio darbo su asmeniu pagalbos teikimo jam veiksmingumą. Vykdydamas šias veiklas socialinis darbuotojas, turi gebėti surinkti informaciją apie būtinybę asmeniui gauti pagalbą bei inicijuoti šios pagalbos teikimą; surinkti arba padėti surinkti asmeniui gauti būtinus dokumentus; bendradarbiaujant su asmeniu, analizuoti galimus problemos sprendimo būdus, vertinti asmens motyvaciją ir galimybes patiems spręsti savo socialines problemas; kompleksiškai įvertinti pagalbos asmeniui poreikį, derinant poreikį socialinėms paslaugoms su asmens poreikiu piniginei socialinei paramai, vaiko teisių apsaugai, užimtumui, sveikatos priežiūrai, švietimui ir ugdymui, socialiniam būstui, specialiosios pagalbos priemonėms ir kt.; tarpininkauti dėl pagalbos asmeniui gavimo; pildyti reikiamus dokumentus,

rengti išvadas. Taip pat socialinis darbuotojas, planuodamas socialines paslaugas asmeniui, turi gebėti: sudaryti Individualios socialinės globos planą ir nustatyti konkrečias jiems būtinas teikti socialines paslaugas; parinkti individualius socialinio darbo su asmeniu metodus; esant galimybei numatyti asmens įtraukimo į teikiamos pagalbos procesą būdus; tarpininkauti dėl kitų pagalbos priemonių asmeniui teikimo; bendradarbiauti su kitais specialistais, galinčiais suteikti pagalbą asmeniui; vadovauti socialinio darbuotojo padėjėjams. Socialinis darbuotojas, organizuodamas socialinį darbą ir socialinių paslaugų teikimą asmeniui, turi gebėti: konsultuoti, patarti, skatinti asmenis analizuoti bei vertinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses bei lūkesčius; pasitelkti bendruomenę dalyvauti sprendžiant asmens socialines problemas ir teikiant pagalbą asmenims; skatinti asmenį ir šeimą palaikyti jų tarpusavio socialinius ryšius; organizuoti ir koordinuoti padėjėjų ir savanorių veiklą, jų mokymus; dalyvauti švietėjiškoje veikloje bendruomenėje. Vertindamas socialinio darbo su asmeniu pagalbos jiems teikimo veiksmingumą, turi gebėti: analizuoti pagalbos poveikio asmeniui veiksmingumą ir įvertinti asmens motyvacijos pokyčius bei pasiektus rezultatus; inicijuoti ir periodiškai peržiūrėti, koreguoti individualios socialinės globos planą: domėtis ir rinkti informaciją apie pagalbą jau gavusio ir pradėjusio savarankiškai rūpintis savimi asmeniu; vertinti socialinių darbuotojų padėjėjų veiklą; analizuoti savo profesinę veiklą; dalintis savo „gerąją“ socialinio darbo patirtimi su kolegomis; teikti pasiūlymus įstaigos vadovui dėl socialinių paslaugų organizavimo ir socialinių paslaugų kokybės; analizuoti socialinę sritį reglamentuojančių teisės aktų įgyvendinimą, esant reikalui, teikti pasiūlymus jiems tobulinti.

Tik mylėdamas vaikus, socialinis darbuotojas gali tinkamai atlikti savo funkcijas ir pareigas. „Darbuotojas turi mylėti vaikus ir mokėti su jais bendrauti. Jis privalo gerai išmanyti vaiko tarpsnių psichologiją, traumą patyrusio vaiko elgesio ypatumus, pasižymėti didele empatija, turėti pakankamai įgūdžių kalbėtis su vaiku jautriomis temomis, mokėti valdyti savo emocijas, turėti gerus stebėjimo įgūdžius“ (Liobikienė ir Šinkūnienė, 2010, 293) Pasak D. Stražinskaitės (2017), šiuolaikinėje visuomenėje tėvai, auginantys vaikus, susiduria su nuolat didėjančiais reikalavimais jiems, o dėl globojamų vaikų poreikių specifiškumo dar didesni lūkesčiai siejami su socialinio darbo specialisto kompetencija.

V. Gudžinskienė (2010, 2-11) teigia: „norint, kad globos įstaigose socialinės paslaugos būtų atliktos kokybiškai, juose turi dirbti kvalifikuoti, kūrybingi, darbštūs darbuotojai. Personalias (įstaigos darbuotojai) yra vienas iš pagrindinių socialinių paslaugų teikimo elementų, nuo kurių

priklauso vaiko poreikių patenkinimas, problemų sprendimas ir paslaugų kokybė. Vaikų socialinės globos paslaugos yra ypač sudėtinga ir atsakinga veikla, reikalaujanti aukštos profesinės kvalifikacijos ir motyvacijos. Formuojant personalą vaikų socialinės globos paslaugoms teikti, labai svarbu parinkti darbuotojus, turinčius tinkamą profesinį išsilavinimą, praktinių įgūdžių, darbo su vaikais patirties“.

Nuo 2008 m. Lietuvoje pradėta įgyvendinti globėjų ir tėvių rengimo programa- PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education) (Giedrimas, 2014), kuri vėliau 2012 m. buvo pervadinta į GIMK (globėjų (rūpintojų) ir tėvių mokymas ir konsultavimas) programą. 2018 m. birželio 1 d. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įsakymu Nr. BV-66 „Dėl globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos patvirtinimo“, patvirtino programą, kurią sudaro šešios dalys:

- 1) „Pagrindinė globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos dalis;
- 2) Specializuota asmenų, ketinančių teikti socialinės priežiūros paslaugas, ir bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos dalis;
- 3) Tęstinė globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos dalis;
- 4) Artimųjų giminaičių rengimo vaiko globai (rūpybai) programos dalis;
- 5) Klausimynas;
- 6) Papildoma priemonė apie vaikus su negalia.“ (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2018).

Šios GIMK programos pirmą dalį „Pagrindinė globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos dalis“, antrą dalį „Specializuota asmenų, ketinančių teikti socialinės priežiūros paslaugas, ir bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos dalis“ turi išklaudyti ne tik būsimi globėjai, tėviai, bet ir BVGN socialiniai darbuotojai ir jų padėjėjai, dirbantys su globojamaisiais (rūpinamaisiais) vaikais. Visus šiuos mokymus, remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2019 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. BV-289 „Dėl globėjų (rūpintojų) ir tėvių paieškos,

rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo“, visi socialiniai darbuotojai dirbantys ar ketinantys dirbti bendruomeniniuose vaikų globos namuose ar globos centre „privalo išklaudyti <...> iki 2020 m. gruodžio 31 d“.

Šioje programoje kalbama apie vaiko poreikių užtikrinimą penkiose poreikių kategorijose (Globėjų (rūpintojų) ir tėvių mokymo ir konsultavimo (GIMK) programa, 2018):

1. Užtikrinti saugią aplinką ir tenkinti fizinius poreikius.
2. Tenkinti vaiko raidos poreikius ir kompensuoti raidos sunkumus.
3. Užtikrinti vaiko ryšius su biologine šeima.
4. Teikti pagalbą vaikui užmezgant saugius ir patvarius ryšius.
5. Bendradarbiauti sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.

D. Stražinskaitė (2017) pateikia (cit. pagal Snieškienė, 2016) globėjų gebėjimų sąrašą, kuris atspindi visuomenės lūkesčius globėjams:

„gebėjimas aprūpinti reikalingu pagal vaiko amžių maistu kasdien, tiek, kiek reikia;

gebėjimas aprūpinti švariais ir pagal sezoną tinkamais rūbais;

gebėjimas pripažinti vaiko saugaus ir stabilaus būsto poreikį ir jį atliepti;

gebėjimas sukurti šiltą ir higienišką vaikui aplinką;

gebėjimas patenkinti vaiko poreikius, kada reikia, paskatinti, padrašinti, mokyti pagrindinių pasirūpinimo savimi įgūdžių, vaikui augant;

gebėjimas patarti vaikui ir jaunuoliui dėl rūkymo, alkoholio ir kt. kvaišalų vartojimo ir sveiko seksualinio elgesio“ (D. Stražinskaitė, 2017).

Kai vaikams likti šeimoje su savo artimiausiais žmonėmis – tėvais, tampa nesaugu, šeimos funkcijas perima valstybė. Šis socialinis reiškinys vadinamas socialine našlaityste (Leliūgienė, 1997). Tai vaikų atskyrimas nuo šeimos ir apgyvendinimas pas globėjus, vaikų globos namuose dėl tėvų nepakankamo rūpinimosi ir netinkamo elgesio su jais. Vaikai, laikinai arba nuolatinei netekę tėvų globos, apgyvendinami BvGN, kuriuose yra kuriama artima šeimai aplinka. Dažniausiai juose gyvena įvairaus amžiaus ir lyties nepilnamečiai vaikai. Vaikams, gyvenantiems BvGN, socialiniai darbuotojai ir jų padėjėjai atstoja tėvus, kurie negali ar nesugeba, dėl įvairių priežasčių, pasirūpinti savo vaikais. Socialiniai darbuotojai privalo sudaryti tokias gyvenimo sąlygas, kad vaikai augtų, vystytųsi ir tobulėtų.

Šeima, jos nariai ir aplinka, yra pirminis ir svarbiausias socializacijos veiksnys vaiko gyvenime. „Pirminė socializacija yra ta pirmoji socializacija, kurią individas patiria vaikystėje ir per kurią jis tampa visuomenės nariu“ (Berger ir Luckmann, 1999, 165). R. M. Berns taip pat mano, kad šeima pirmoji įveda vaiką į bendruomenę ir visuomenę, todėl jai tenka didžiausia atsakomybė už vaiko socializaciją (Berns, 2009). Pasak I. Leliūgienės „Šeima – pagrindinis socializacijos veiksnys, kurio dėka vaikas įgyja esminių socialinių žinių, susiformuoja įgūdžius bei gebėjimus, perima vertybes ir idealus, taisykles ir normas, būtinas gyventi jį supančioje visuomenėje“ (Leliūgienė, 2003, p. 9). Anot R. Braslauskienės ir G. Šmitienės (2001), kiekvienas vaikas šeimoje auga ir vystosi skirtingomis sąlygomis, tačiau kiekvienam vaikui yra svarbu jaustis mylimam ir reikšmingui. Dėl to vaikui šeima yra pati artimiausia ir patikimiausia aplinka, kurioje jis gali būti mylimas ir saugus bei užtikrintas, kad gaus daugybę žinių, reikalingų pradedant savarankišką gyvenimą. Pasak L. Rupšienės (2001), pozityvi vaiko socializacija vyksta tik „normaliai funkcionuojančioje“ šeimoje, kurioje tenkinami visi šeimos narių poreikiai, o šeimos nariai pasižymi tolerancija, abipuse pagarba, noru būti drauge, interesų ir vertybinių orientacijų panašumais, gebėjimais tartis ir rasti kompromisą. K. Miškinis (2003) teigia, kad šeima – meilės ir solidarumo bendruomenė, kurioje sudarytos visos sąlygos vaikams mokytis, taip pat yra perduodamos šeimos ir tautos tradicijos, kultūrinės, etninės, visuomeninės, dvasinės bei religinės vertybės, kurios yra būtinos šeimos narių ir visuomenės vystymuisi ir gerovei.

„Tačiau šeima kartais būna ne tas socialinis institutas, kuris suteikia vaikui pilnavertės sąlygas socialiai vystytis ir įgyti socialinio gyvenimo įgūdžius“ (Samašonok, 2009, 17). Šiuo atveju BVGN darbuotojai yra atsakingi už vaikui perduodamą vertybių sistemą, kuri turės įtakos tolesniam vaiko gyvenimui, jo kokybei. BVGN tikslas yra, kad vaikai gyventų ir mokytųsi gyventi taip, kaip gyvenama šeimose. Tai yra pagrindinis tikslas, kalbant apie visapusišką vaiko gerovę (Gvaldaitė, Šimkonytė, 2016).

L. Žalimienė (Žalimienė, 2007) artimą šeimai aplinką supranta „kaip aplinka, kurioje vaikui yra sudarytos pačios palankiausios sąlygos vystytis“. Autorė nurodo keturis pagrindinius dalykus apibudinančius artimą šeimai aplinką:

1. Vaikas auga jo poreikius atitinkančioje saugioje ir sveikoje aplinkoje.
2. Vaiką supa teigiama emocinė aplinka, kuri pagrįsta abipusiu vaiko ir paslaugas teikiančio personalo pasitikėjimu, pagalba ir meile.

3. Vaiką motyvuoja jį supanti aplinka ir skatina pilnavertį asmenybės vystymąsi.
4. Vaikas yra saugus smurto, prievartos, išnaudojimo, įžeidinėjimų atžvilgiu. (Žalimienė, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis darbuotojas dirbdamas BVGN turi turėti tinkamą išsilavinimą ir profesinį pasirengimą, žinoti socialinio darbo principus ir vertybes, žinoti ir mokėti nustatyti veiklos tikslus, tinkamai planuoti ir organizuoti savo veiklą, būti empatiškas, gerai išmanyti vaiko raidos tarpsnių psichologiją, turėti gerus klausymo ir stebėjimo įgūdžius, turėtų motyvacijos mokytis ir kelti savo kvalifikaciją, privalo išklaudyti GIMK mokymus, kad užtikrintų vaiko poreikius penkiose poreikių kategorijose. Taip pat socialinis darbuotojas turi nuolat atnaujinti savo profesines žinias, gebėjimus ir įgūdžius dalyvaujant įvairiuose mokymuose. Kai tėvai, dėl įvairių priežasčių, negali pasirūpinti savo vaikais, šeimos funkcijas perima valstybė. Vaikai yra apgyvendinami vienuose iš kompleksines paslaugas teikiančiuose BVGN, kuriuose kuriama artima šeimai aplinka. Kai vaikas netenka savo šeimos, socialiniai darbuotojai užima svarbų vaidmenį jo socializacijos procese. Socialiniai darbuotojai ir kt. specialistai formuoja vaiko asmenybę, vertybes, požiūrį į gyvenimą, perduoda tautos ir šeimos tradicijas, ruošia juos savarankiškam gyvenimui.

3. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ, DIRBANČIŲ BVGN, SUBJEKTYVIŲ PATIRČIŲ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo strategija. Pasirinkta kokybinio tyrimo strategija. Ši tyrimo strategija leidžia giliau pažinti problemą, priartėti prie informantų patirties ir požiūrio. Ši strategija leidžia atskleisti reiškinį natūralioje aplinkoje ir interpretuoti tokia prasme, kokią jam suteikia patys žmonės. Pasak I. Luobikienės (2000), kokybiniame tyrime žinios yra kuriamos individų, kuriose yra įteisinta asmeninė jų patirtis.

Duomenų rinkimo metodas. Empirinio tyrimo duomenys buvo gauti naudojant pusiau struktūruotą pokalbio-interviu metodą. Remiantis R. Tidikiu (2003), interviu – tai individualus pokalbis, kuris garantuoja didesnę patikimumą negu anketinė apklausa. Pusiau struktūrizuoto interviu metu yra iš anksto numatomi būtini ir galimi klausimai. Ši interviu rūšis yra patogi tuo, kad nėra griežtai formalizuojamas pokalbis ir su informantu būna ganėtinai laisva atmosfera. Interviu klausimai parenkami laisvai, kuriais tiriamieji skatinami atskleisti savo patirtį, emocijas ir jausmus (Kardelis, 2007; Tidikis, 2003). Pusiau struktūruotas interviu suteikia tyrėjui galimybę greitai prisitaikyti prie kintamos tyrimo situacijos, kurio metu jis gali sužinoti papildomos informacijos, apie kurią buvo nežinoma prieš tai, reikalingos išsamiau analizuoti tiriamą problemą, reiškinį.

Tyrimo patikimumas ir tinkamumas. Kaip teigia Bitinas ir kt. (2008), kokybiniuose tyrimuose, analizuojant tekstą ir gautus duomenis visuomet yra tam tikra dalis tyrėjo subjektyvaus interpretavimo. Tai pagrindinė problema, kai kalbama apie rezultatų patikimumą kokybinėje turinio analizėje. Kokybinės turinio analizės patikimumas dažniausiai yra siejamas su tyrimo objektu ir tyrėjo kompetencija. Klausimai, susiję su patikimumu, iškyla, kai priimamas sprendimas dėl požiūrio į tyrimo objektą, konteksto atranką, tyrimo dalyvių ir duomenų rinkimą (Bitinas ir kt., 2008). Taigi, siekiant tyrimo patikimumo šiuos aspektus svarbu gerai apgalvoti ir įvertinti. Darbo autorė, norėdama užtikrinti tyrimo patikimumą, laikėsi duomenų analizės taisyklių formuojant konkrečias temas ir kategorijas. Atliekant tyrimą naudojo skaitmeninę garso įrašymo priemonę. Visi įrašyti informantų pokalbiai-interviu yra saugomi darbo autorės

kompiuterinėje duomenų laikmenoje, kad esant reikalui galima būtų juos patikrinti. Kadangi darbo autorė dirba BVGN, tai jai pačiai rūpėjo, kad tyrimo rezultatai atskleistų realiąją, nepagražintą situaciją. Analizuojant gautus duomenis konsultavausi su kolege, kad kai kurias mano interpretacijas peržvelgtų ir pasakytų, ar jos yra teisingos.

Tyrimo imtis. Atliekant tyrimą vadovautasi kokybinės tyrimo imties sudarymo principais, kad informantai galėtų pateikti informacijos apie savo patirtį. Tyrimo dalyvių atranka buvo vykdoma tikslinės atrankos pagalba. Pasak A. Valackienės, S. Mikėnės (2008), tikslinė atranka yra strategija, pagal kurią apgalvotai atrenkami tam tikros aplinkos asmenys, norint gauti svarbią informaciją, kuri negali būti prieinama kitokiu būdu. Sudarant tyrimo imtį kokybiniam tyrimui buvo taikoma tikslinė kriterinė atranka, „kai imties vienetai atrenkami pagal tam tikrą tyrėjo nustatytą kriterijų“ (Rupšienė, 2007, 43). Informantais pasirinkti Vilniaus miesto BVGN socialiniai darbuotojai. Darbo stažas daugiau nei vieneri metai BVGN. Informantai buvo pasirenkami taikant „sniego gniūžtės“ atrankos metodą, kai jau apklausiamas informantas nukreipia tyrėją pas kitus asmenis, galinčius suteikti informacijos apie tyrinėjamą sritį ir kurie priklauso gana ribotai, bet specialios ir svarbios informacijos turinčiai aibei, kurią pačiam tyrėjui sudėtinga pasiekti ir apie kurią jis turi mažai žinių. (Bitinas ir kt., 2008). Kaip teigia L. Rupšienė (2007), gniūžtės arba grandininės atrankos metodas skirtas tam, kad nustatytų „turingus informacija“ tyrimo dalyvius arba atskleistų kritinius atvejus. Informantų skaičius pasirinktas remiantis informacijos prisotinimo principu. T.y. kai buvo pastebėta, kad interviu gaunami atsakymai pradeda kartotis su prieš tai iš informantų gautais duomenimis, naujų tyrimo dalyvių nustota ieškoti.

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliekamas laikantis pagrindinių tyrimo atlikimui keliamų etinių principų: laisvo informantų sutikimo dalyvauti tyrime ir konfidencialumo užtikrinimu. Darbo autorė susisiekė su informantais telefonu, kviesdama informantus dalyvauti tyrime. Tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslą ir uždavinius. Buvo sutarta su dalyviais dėl interviu laiko ir vietos. Prieš pradėdant interviu, tyrimo dalyviams buvo dar kartą primenama ir paaiškinama, kokių tikslu atliekamas tyrimas ir garantuojamas duomenų konfidencialumas. Buvo gautas informantų raštiškas sutikimas dalyvauti pokalbyje-interviu ir sutiko, kad būtų naudojama įrašymo įranga. Pokalbis-interviu vyko informantų pasirinktoje, jiems artimoje, patogioje aplinkoje – bendruomeniniuose vaikų globos namuose. Tyrimo dalyvių konfidencialumas ir

anonimiškumas buvo išsaugotas nenurodant tiriamųjų vardų, bei įstaigų pavadinimų, kurioje jie dirba. Informantams vietoj vardų buvo priskirtos raidės pagal abėcėlės eiliškumą.

Informantų demografinė charakteristika. Tyrime dalyvavo 8 (vienas vyras ir septynios moterys) informantai. Tyrimo dalyvių amžius nuo 25 iki 63 metų. Šių informantų bendras socialinio darbo stažas yra nuo 2 metų iki 15 metų, o darbo stažas bendruomeniniuose vaikų globos namuose – nuo 1 metų iki 4 metų. Išsami informantų charakteristika pateikta 5 lentelėje (žr. 5 lentelė).

Tyrimas buvo atliekamas 2020 m. sausio mėn. interviu trukmė – nuo 19 minučių iki 1 valandos 16 minučių.

5 lentelė. Informantų demografinė lentelė

Informantas	Lytis	Išsilavinimas	Užimamos Pareigos BVGN	Socialinio darbo patirtis	Darbo patirtis BVGN	Dirbęs dideliuose VGN	BVGN gyv. vieta	BVGN vaikų skaičius ir amžius	Darbuotojų skaičius BVGN
A	Mot	Aukštasis, socialinis darbas	Socialinis darbuotojas	6 m.	2 m.	Taip	Kotedžas	10 vaikų, 4 mėn.-16 metų amžiaus	6
B	Mot	Aukštasis, socialinis darbas	Socialinis darbuotojas	2 m.	1 m.	Taip	Butas	7 vaikai, 15-19 metų amžiaus	4
C	Mot	Aukštasis, soc. pedagogas	Vyr. socialinis darbuotojas	2 m.	2 m.	Ne	Kotedžas	10 vaikų, 4 mėn.-16 metų amžiaus	6
D	Mot	Aukštasis, socialinis darbas	BVGN padalinio vadovas, socialinis darbuotojas	5 m.	2 m.	Taip	Butas	6 vaikai, 15-19 metų amžiaus	4
E	Mot	Aukštasis, socialinis darbas	Socialinis darbuotojas	5 m.	1 m.	Ne	Butas	6 vaikai, 9-17 metų amžiaus	6
F	Mot	Aukštasis, socialinis darbas	Socialinis darbuotojas	15 m.	2 m.	Taip	Butas	8 vaikai, 7-13 metų amžiaus	6
G	Vyr	Aukštasis, pedagogas	BVGN padalinio vadovas,	7 m.	2 m.	Taip	Butas	6 vaikai, 11-18	4

			socialinis darbuotojas					metų amžiaus	
H	Mot	Aukštasis, socialinis darbas	BVGN padalinio vadovas, socialinis darbuotojas	15 m.	4 m.	Taip	Namas	10 vaikų, 10-18 metų amžiaus	6

Duomenų rinkimo instrumentas. Naudojant pusiau struktūruotą pokalbį-interviu, tyrimo autorė siekė išsiaiškinti informantų požiūrį ir patirtį tokiais klausimais: ką socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN ir kuriantis artimą šeimai aplinką, mano apie jų atliekamus socialinius vaidmenis profesinėje veikloje; kokius vaidmenis jie dažniausiai atlieka; su kokiais susiduria išūkiiais atlikdami tam tikrus vaidmenis; kaip jie kuria artimą šeimai aplinką; kuo skiriasi darbas dideliuose instituciniuose globos namuose nuo BVGN; ką keistų ir kaip gerintų BVGN. Klausimynas buvo suskirstytas į 5 klausimų blokus:

1. BVGN palyginimas su dideliais instituciniais vaikų globos namais.
2. Artimos šeimai aplinkos kūrimas BVGN.
3. Socialinių darbuotojų vaidmenų įvairovė ir jų realizavimas profesinėje veikloje.
4. Pasiūlymai tobulinti BVGN veiklą.
5. Motyvacija dirbti BVGN.

Tyrimo ribotumai. Dėl laiko ir resursų stokos, tyrime informantais buvo pasirinkti dalyvauti tik socialiniai darbuotojai, dirbantys Vilniaus miesto BVGN. Tyrimo pradžioje darbo autorė norėjo apklausti po kelis socialinius darbuotojus iš visų Vilniaus mieste veikiančių įstaigų, kurios yra įkūrusios BVGN. Tuomet tiriamųjų būtų daugiau ir gauti duomenys būtų patikimesni. Bet nepavyko to pasiekti, nes kelių įstaigų vadovai nebuvo linkę leisti šia tema apklausti savo darbuotojų. Taip pat, kai kuriems informantams sunkiai sekėsi įvardinti atliekamus socialinius vaidmenis savo profesinėje veikloje. Jie labiau buvo linkę pasakoti apie atliekamas funkcijas.

Tyrimo duomenų apdorojimo metodas. Gauta informacija darbo autorės buvo transkribuojama, t.y. užrašoma ta kalba, kuria kalbėjo informantai. Taip buvo siekiama išsaugoti pokalbio-interviu informantų suteiktų duomenų originalumas, nes jų pavartotas žodynas geriausiai atspindi turinį. Duomenys išanalizuoti taikant kokybinę turinio (content) analizę. Norint suvokti teksto prasmę, užrašytas tekstas buvo keletą kartų perskaitytas. Naudotas interpretacinis „skaitymas“, nes pasak I. Gaižauskaitės ir N. Valavičienės (2016) taip siekiama

suprasti „ne tik pažodinį tekstą, bet ir į susijusį kontekstą, platesnę aplinką“ (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016, cit. pagal Masonas, 2002, 344). Buvo sudaromos prasminės subkategorijos, kurios vėliau apjungtos į kategorijas ir pagrindžiamos iliustruojamais teiginiais. Tyrimo autorė, atlikdama duomenų interpretaciją, apibendrina visą tyrimo procesą, nes interpretuodami gautus tyrimo duomenis, suteikiame jiems prasmės ir aiškumo (Gaižauskienė, Valavičienė, 2016). Taip pat ir C. Willig (2014) pabrėžia, kad kokybinių duomenų interpretacija yra didžiausias kokybinio tyrimo iššūkis.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija

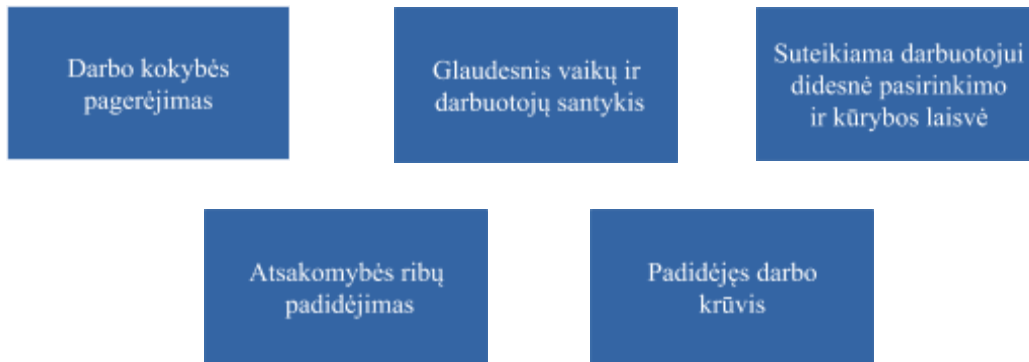
Darbo autorė, atlikdama tyrimą, naudojo pusiau struktūrizuotą pokalbį-interviu su aštuoniais informantais, dirbančiais BVGN, kurių darbo stažo vidurkis yra du metai (žr. 5 lentelę), kas yra pakankama, kad būtų išsamiai susipažinę su šia darbo specifika. Pokalbio-interviu metu užduodami klausimai leido nustatyti BVGN supančią aplinką, kurioje auga vaikai, likę be tėvų globos; identifikuoti socialinių darbuotojų-informantų vaidmenis atliekamus profesinėje veikloje ir jų galimybes tenkinti globojamų vaikų poreikius; išsiaiškinti kaip kiekvienas informantas supranta artimą šeimai aplinką ir kaip ją kuria savo BVGN; bei nustatyti deinstitutionalizacijos naudą vaikų, likusių be tėvų globos, gyvenuose. Pokalbio-interviu metu gauti duomenys buvo lyginami su kitais, ta tema, atliktais tyrimais ir teoriniais mokslininkų įžvalgomis.

3.2.1. Pokyčiai socialinių darbuotojų veikloje ir vaikų gyvenime persikėlus į BVGN

„...Nu tikrai skiriasi. Daugiausia skiriasi suteikiama pagalba vaikams...“ (D)

Deinstitutionalizacijos procesas siejamas su dideliais pokyčių lūkesčiais. Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo, kas pakito darbo organizavimo lygmenyje ir kas liko nepakitę perėjus iš didelių institucinių globos namų į BVGN. Esminiai pokyčiai socialinių darbuotojų veikloje

perėjus iš didelių institucinių globos namų į BVGN: darbo kokybės pagerėjimas, glaudesnis vaikų ir darbuotojų santykis, didesnė darbuotojui suteikiama pasirinkimo ir kūrybinė laisvė, padidėjęs darbo krūvis, atsakomybės padidėjimas (žr. 4 pav).

4 pav. Pokyčiai socialinių darbuotojų veikloje

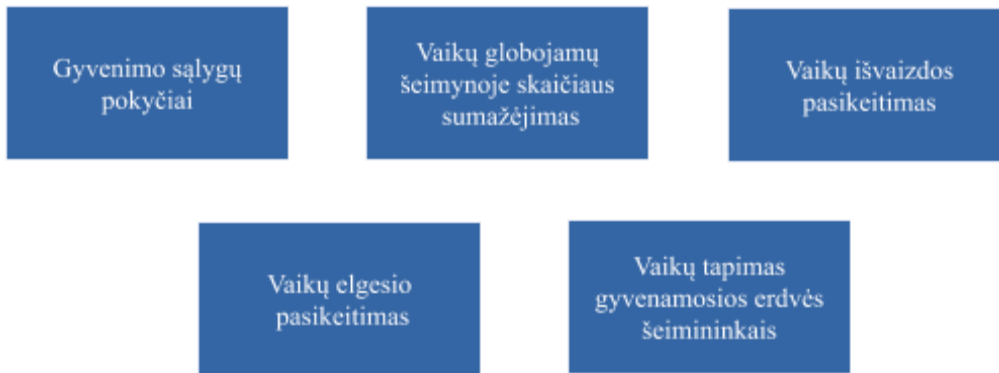
Pradėjus teikti paslaugas BVGN prasitoplė socialinių darbuotojų realizuojamų vaidmenų spektras. Pasak informantų, prisidėjo valytojos, tvarkytojos ir virėjos vaidmenys: „...*Vaikų akyse mes matyt patapome didesnės valytojos, tvarkytojos, virėjos.[...]dar didesnis visų galų meistras, negu kad buvo ten...*“(B); taip pat ekonomės vaidmuo: „...*socialiniai darbuotojai eidavo tik apsipirkti, ir tik maisto produktus...*“(A); tarpininko vaidmuo: „...*Padaugėjo čia dirbant BVGN[...]*O čia viskas visko[...]*Bet didžiausią dalį aš mūsų šeimos pasiemiau ant savęs[...]*Kaip aš galiu auginti vaiką kaip šeimoje, jeigu paso aš sunčiu daryti vaiką su socialine darbuotoja iš ofiso? Kas čia per absurdas...*“(D); finansininko ir kitų: „...*Mes turime pareigose dabar finansines ataskaitas turim kur pinigų dedam, kur skirstome, pateikti ataskaitą kaskiekvieną mėnesį, taip pat planavimas veiklų, darbų paskirstymas, vystymosi planų darymas, nu visokiausių tokių dalykų prie kompo. Net pačių rėmėjų paieška užtrunka. Bet kol jie mokykloje aš turiu savo padaryti. Aš sėdžiu ir darau tą: arba važiuoju į susitikimą, arba kažkokius kitus jų dalykus darau, su advokatu susitinku. O ten mes buvome kaip ir dideliame bendrabutyje, pusę vaikų neidavo į mokyklą, čia ateina, tu tik pradedi kažką daryti, jau ateina kitas, čia skambutis tas to reikia, nesugebėdavai ten savo funkcijų gerai atlikti....*“(D). Dar viena informantė išskyrė ir prižiūrėtojo-kontrolieriaus vaidmenį: „...*ta kontrolė, jiems buvo keistas dalykas, kad jie matomi pastoviai[...]*buvo laisvė, laisvė, ir man čia prisirišo...*“(D), „...*Sukontroliavimas. Būdavo*****

pagėgimai, paieškos, nesikėlimai į mokyklą juodi...“(D), „...jų gyvenime atsirado pastovi kontrolė. Jie žino, kad turi pasisakyti kur bus, kur eina, jie žino, kad turi pakelti ragelį. Kai anksčiau kartais jie išeidavo iš globos namų, nu tikrai, tu fiziškai nesugebi visų apskambinti, kurie išėjo kažkur tai ir paklausti ką jie veikia. Nu fiziškai nesugebi. Įsivaizduokite, netgi jei dvidešimt keturi vaikai, net jei viena auklėtoja ant penkių, kuriuos galėtų apskambinti ir pakalbėti, čia vien penkių darbuotojų reikėtų. O čia tu gali, tu tikrai gali visiems arba žinutėm, arba kaip mes padarę esam – sukūrę grupę kas, kur yra...“(D). Atliekant tyrimą, buvo tikėtasi, kad socialiniai darbuotojai smulkiau papasakos apie atsiradusius papildomus socialinius vaidmenis, bet dažnai informantai, kaip tik bendrais bruožais nusakė, kad darbo padaugėjo: „...Socialiniam darbuotojui tikrai darbo bendruomeniniuose namuose padaugėjo...“(G); „...Pasidarė dar sunkiau. Tiktai yra kitokie aspektai. Jeigu tu čia perkėli šitas emocijas, mūsų darbas iš pamatų yra emocionalus. Tu prisikaupi kaip kempinė per dieną, tu po to grįžus namo, man būna taip, kad aš tikrai grįžus po intensyvios darbo dienos, po daug emocijų, po vaikų visokių nutikimų, man reikia dviejų valandų, kad aš, vat taip sėdžiu (imituoja kūno sustingimą)...“(D), dėl to gali kilti perdegimo sindromas.

Tyrimo dalyviai įvardino kokybinius pokyčius, kuriuos jie siejo su darbo BVGN pradžia. Informantų vertinimu darbas tapo produktyvesnis: „...Iš tikrųjų skirtumas...darbas tapo produktyvesnis, tęstinumą turi daug dalykų...“(D); „...tikrai yra didžiulis skirtumas. Tikrai ir daug mes galėsime išsiskirstę į tokius butukas, į tas šeimas, mes galėsime daug geriau paruošti vaikus savarankiškam gyvenimui ko trūksta...“(D); informantai geriau atlieka savo funkcijas: „...nesugebėdavai ten savo funkcijų gerai atlikti...“(D), darbe gali save labiau realizuoti: „...Išreikšti save kaip žmogų, kaip profesionalą, kaip asmenybę tikrai galiu šeimynoje daugiau, labiau[...]ir ir savirealizacijos taip pat pas mane yra daugiau...“(B), „...Su vaikais tu dirbi, kaip čia, išsamiau, atiduodi save visą...“(D). Pasak tyrimo dalyvių skiriasi ir socialinio darbuotojo atsakomybės ribos: „...Instituciniuose globos namuose tu gali pasislėpti už kitų žmonių, už kolegų ir atsakomybės tiek daug neprisiimti, praplaukti, praslysti, nusimesti atsakomybę...“(B); „...Nu tikrai skiriasi. Daugiausia skiriasi suteikiama pagalba vaikams...“(D); „...Nu, mes vienu dabar negalime į kiemą išleisti, mums reikia arba rinktis arba namuose valgyt pietūs darai arba su vaikais į lauką eini...“(F); „...Ir maistas, ir parduotuvė, ir varžybos, ir sportas, ir kinas, ir pasivaikščiojimas ir taip toliau, ir sveikata. Ir čia yra daug tokių veiklos barų, kur tu negali nieko

apleisti...“(G). Informantų nurodė, kad pakito santykiai su vaikais į gerąją pusę: „...O bendruomeniniuose nu vaikai kaip ir ta prasme pavieniui, kiekvienas yra asmenybė, į kiekvieną labiau yra atsižvelgiama, kadangi tų vaikų yra mažiau, ir jiems yra skiriama tiesiog daugiau dėmesio, negu kad institucinėje globoje...“(A), „...Mes stengiamės dėl to labai. Mes iš tikrųjų labai stengiamės. Kaip namie, žinokite. Tikrai jaučiasi tas pasikeitimas kaip namie...“(D), „...kuo didesnis turi būti tas bendravimas fizinis, emocinis tas prisilietimas...“(G); jie tapo artimesni: „...Ten kažkaip ne taip žiūrėdavai į tą vaiką, kažkaip jis buvo bendras visų ir ne toks artimas tau. Nebuvo tų tokių artimų santykių matyt. Šeimynoje santykis vis tiek, nori nenori jis patampa artimesnis, nes tu jį matai nuolat, tu matai, matai nuolat tiek jo nuopolių, tiek jo pakilimus ir jie džiugina tie geri dalykai...“(B), „...Jisai ir bendrauja su tavim artimiau, ir tu su juo, ir visa veikla vystosi taip, kad yra žymiai visiems smagiau: ir darbuotojams ir socialiniams darbuotojams yra, ir tam vaikui...“(G). Kaip teigia tyrime dalyvavę informantai, socialiniam darbuotojui dirbančiam BVGN yra suteikiama didesnė pasirinkimo ir kūrybinė laisvė: „...Dar skirtumas buvo tame, kad atostogas, vasaros atostogas tarkim čia mes patys socialiniai darbuotojai sugalvojame vaikams, ir mąstome ir planuojame kur jie išvyks, o institucinėje globoje buvo tiesiog ką administracija kur sugalvodavo, kam turi, ta prasme, išgali finansiškai išsiųsti vaikus, ten ir išsiunčia. O socialiniai darbuotojai būdavo kaip ir visiškai ne prie ko...“(A), „...Mes galime šeimynoje laisviau kurtis laisvalaikį mūsų, užimtumą, mes esame laisvesni.[...]Laisviau laisviau organizavimo laike, skirstymo visko...“(B). O kitas informantas nurodė, kad BVGN viskas vyksta greičiau, ko nors prireikus- iš karto įsigyjama: „...O čia tai prireikus iškart važiuojama ir perkama. Greičiau čia iš tikrųjų viskas vyksta. Ten ilgesnis procesas...“(A).

Informantai paklausti, kaip pasikeitė vaikų gyvenimas BVGN lyginant su dideliais instituciniais vaikų globos namais, akcentuoja vaikų gyvenimo sąlygų pokyčius, vaikų globojamų šeimynoje skaičiaus sumažėjimą ir net vaikų išvaizdos ir elgesio pasikeitimus į teigiamą pusę, vaikai tapo gyvenamosios erdvės šeimininkais (žr. 5 pav).

5 pav. Pokyčiai vaikų gyvenime

Nagrinėjant tyrimo dalyvių pokalbius-interviu, paaiškėjo, kad BVGN pasikeitė vaikų gyvenimo sąlygos: vaikai apsigyveno kambariuose butuose ar individualiuose namuose: „...kada vaikas perėjo į atskiras, į bendruomeninius va tokius globos namus, į atskirus butus, į atskirus namelius, į savo aplinką, tai iš karto vaikas, vaiką paveikė visai kitaip...“ (G), „...institucijoje mes turėjome savo kambarį viskas, bet tai buvo didelis kolidorius ir kambariai, nu tikras bendrabutis...“ (B), „...Tiktai kad mes vienoje teritorijoje buvome su administracija, o dabar administracija kitur...“ (F), „... O ten mes buvome kaip ir dideliame bendrabutyje, pusę vaikų neidavo į mokyklą...“ (D); kur yra šilta, jauku ir tvarkinga: „...Jiems geriau. Jie geba tai pripažinti, nors labai retai, tačiau tikrai geba, jiems čia geriau, jie turi kažką savo, čia šilta, jauku, vis tiek visuomet yra valgyti, jeigu nėra- tai padarysime mes jiems valgyti viską. Tvarkinga....“ (B); gali patys gaminti maistą: „...ypač pasikeitė čia, kad jie patys gamina...“ (D) ir yra aprūpinti reikiama daiktais: „...pas mus ir instrumentas taip pat pianinas stovi padalinyje irgi. Pas mus trijų aukštų namas, po du gyvena visi, ir vat turime instrumentą dabar atvežė būgnus, nupirko...“ (H). Taip pat tyrimo metu buvo išsakyta ir kitokia nuomonė apie vaikų gyvenimo sąlygų pasikeitimus. Viena informantė nurodė savo kiemo neturėjimą: „...Mes dar turėjome savo nuosavą kiemą, dabar mes to neturime...“ (F), „...mes nebeturim nei savo daržo nebeturim, nei savo kiemo nebeturim kur anksčiau buvo...“ (F) ir asmeninės erdvės sumažėjimą: „...Dabar jie nebeturi tiek erdvės, kiek turėjo. Jų kambariai buvo...vienas kambarys kaip mano šitas kabinetas (maždaug 12 kv.m. patalpa) dviese gyveno. Dabar per pus kambariuką turi...“ (F).

Pokalbio- interviu metu, tyrimo dalyviai nurodė, kad pasikeitė vaikus skaičius- BVGN jų sumažėjo: „...anksčiau tai buvo, kaip aš sakydavau banda, nes mūsų buvo aukšte dvidešimt- dvidešimt penki vaikai, buvo labai daug ir tik du auklėtojai...“(B); „...[sivaizduokit, du darbuotojai- dvidešimt keturi vaikai...“(D) ir todėl socialiniai darbuotojai turi galimybę individualiai skirti laiko: „...Kadangi jų yra mažiau, mes galime individualiai su kiekvienu padirbėti, vis tiek prie kažkurio žmogaus vaikas prisiriša labiau ir tu prisiriši prie kažkurio vaiko ir tą mūsų patirtį, kuria mes atnešame, nori nenori vis tiek jie kažkiek perima...“(B); „...Bet čia dabar kai kuriais aspektais yra lengviau. Jų yra mažiau, tu kiekvienam gali skirti dėmesio, bet jau paskirstyti...Bet laviruoji pati...“(D).

Informantai pokalbio- interviu metu pastebėjo, jog pasikeitė vaikų išvaizda jiems apsigyvenus BVGN. Jie tapo švaresni ir gražesni: „...Jie švaresnis, gražesni, tvarkingesni, rūbeliai tie yra tvarkingesni iš tikrųjų. Pas mus jie atrodo puikiai, puikiai...“(B); madingai apsirengę: „...jie labiau aprūpinti, bent jau pas mus. Jie apsirengę taip, kad jų visiškai neatskirsi, niekada gyvenime nepasakysi, kad jie gyvena globos namuose. Vienas dalykas, jie apsirengę madingai, gražiai, pas juos nepigūs daiktai yra, pavyzdžiui, kuriems mes ir kartais pataupom, ir kartais padovanojam, kartais ir rėmėjai padovanoja...“(D). O vaikai, gyvendami dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose, vaikščiodavo vienodais rūbais aprengti: „...vaikai paskui kai vaikščiodavo su vienodomis, tai aplamai jie nenorėdavo net eiti su tom vienodom[...].būdavo pirkti urmu, visiems praktiškai berniukams vienodi, mergaitėms ir gi mergaitiškai vienodi. Tik skiriasi dydžiai.[...]vaikai labai retai kada gaudavo naujų, nes viskas būdavo iš labdaros. Kas ką suveža, tą vaikai išsidalina ir nešioja...“(A); taip pat dėl pinigų stygiaus ar nemokėjimo apsipirkti jie nesugebėdavo tinkamai apsirengti: „...Jie turėdavo kas sezoninį apsipirkimą, pinigėlių tam tikra suma jiems buvo išskiriama. Bet jie negebėdavo kartais nusipirkti normalių daiktų. Norėdami nusipirkti daugiau, nes ta suma trims mėnesiams yra tam tikra, ir jie nusipirkdavo tik kas greitai plyšdavo arba vieną geresnį daiktą, o kito nebeturėdavo ir va taip suprantant...“(D); „...O ten jiems duodavo pinigėlius, jie ten grįždavo žiemą nusipirkę pavasarinę tokio plonumo striukę...“(D).

Dar vienas vaikų pasikeitimas apsigyvenus BVGN yra pasikeitęs vaikų elgesys. Kai kurie tyrimo dalyviai atskleidė, kad vaikai tapo: pozityvesni, „...Jie pozityvesni, teigiamesni ir šiltesni kažkaip taip sakyčiau, ne tokie laukiniai gal, ne tokie žvėriukai...“(B); savarankiškesni: „...jie tą

pastoviai akcentuoja visuose pokalbiuose, kad daug mes savarankiškesni...“(D), užsiėmę įvairia veikla: „...jie tvarkosi, veikla, užimtumas, mokosi jie skirstyti savo laiką, nors tai jiems blogai sekasi, jiems vienas iš blogesnių dalykų sekasi, nes tam reikia ilgo laiko tarpo, kad išmokti susidėlioti...“(D); išmoko bendrauti su šalia esančiais kaimynais: „...Bendravimas pasikeitė. Jie turi kaimynus su kuriais pajuokauja važiuodami liftu. Padeda atidaryti duris, o kartais padeda panešti močiūtei kokias tašes, ko jie anksčiau neįsivaizduodavo...“(D), „...išmoko tyliau elgtis, nes yra kaimynai[...]. Nes ten kaimynų nebuvo, o čia yra kaimynai, ko gali pajūtakoti, kad jų elgesys turi būti kitoks. Tyliau gal, mažiau gal triukšmauti...“(F). Pasak informanto, gyvendami dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose, vaikų elgesys buvo labiau delinkventinis: „...Instituciniai jie labiau linkę elgtis kaip kaip viena didelė banda, kuri linkusi ir ir nusikalsti, ir ir blogai elgtis, delinkventinis elgesys...“(A).

Kiti informantai pasidalino savo pastebėjimais, kad vaikai gyvendami BVGN tapo gyvenamosios erdvės šeimininkais: „...Aš tai manau – vienareikšmiškai, kad čia projektas šitas buvo labai geras ir jisai tikrai pasiteisino.[...] Tai yra nebe toks, visiškai nebe tas, nebe tie didieji globos namai. Tai yra, tie mažiukai ta yra šeimyna, ir sakyčiau, kad tai yra vaikui, tai šimtas procentų yra veiksmingiau ir geriau. Ir jisai visiškai pakeičia jo gyvenimą, prideda to pilnavertiškumo...“(G); „...Ten be vaikų perkama. Kas nupirkta ir viskas. Ką turime tuo ir dalindavomės[...] Niekam tai nebūdavo svarbu. Turi ir viskas. Turi ir naudoji. Nepatinka-nenaudok, bet kito negausi, neturėsi...“(A).

Informantai interviu metu atskleidė, kad lyginant BVGN ir buvusius didelius institucinius vaikų globos namus yra ir panašumų tarp tų dviejų įstaigų. Jų nuomone, tiek dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose, tiek ir BVGN pritrūksta laiko patenkinti visų vaikų poreikius: „...Laiko tikrai neužtenka visiems vaikams. Jo visą laiką trūko ir truks, nes ir kiekvieno poreikiai vaiko yra skirtingi...“(A). Informantas taip pat paminėjo, kad nepakito vaikų požiūris į socialinį darbuotoją: „...O tų vaikų, kurie turi patirtis institucijos ir šeimos, tai jie dar geriau žino kur ką gali palaviruoti ir kaip gerai jie gyveno ir kodėl dabar jie turėtų kažką lankstyti ten per daug. Viskas bus atlikta už juos...“(B). Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad kai kurie informantai manė, jog dirbti BVGN jam bus lengviau, bet taip nėra: „...Aš galvojau, mes visi galvojome, kurie išėję, mes bendraujame, kad darbo bus mažiau. Kad tas darbas bus produktyvesnis, nes bus mažiau vaikų ir kad bus lengviau. Nieko lengviau

nėra...“(D). O kito informanto nuomone, tarp šių dviejų įstaigų skirtumų nėra: „...*Niekuo nesiskiria. Čia tas pats darbas, niekuo nesiskiria.[...]kaip mylėjome vaikus, taip ir mylime. Viskas tas pats buvo ir tenais, ir čia viskas tas pats...*“(F); „...*Pas mus nieko nepasikeitė finansiškai. Ir ten buvo pas mus aprūpinimas visapusiškas ir čia...*“(F); „...*kas liečia darbo pobūdį, tai niekas nepasikeitė...*“(F). Galima daryti prielaidą, kad galimai didelėje institucinėje įstaigoje, kurioje ji dirbo, buvo patenkinti visi vaikų poreikiai, sudarytos tinkamos sąlygos vaikams augti.

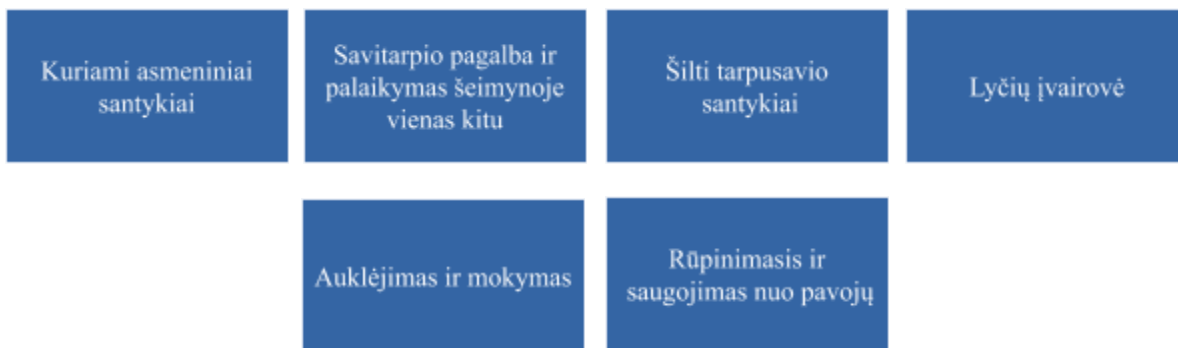
Apibendrinant visus informantų palyginimus didelių institucinių vaikų globos namų su BVGN galima teigti, kad atsirado pokyčių socialinio darbuotojo veikloje, taip pat atsirado pokyčių ir vaikų gyvenime. Socialiniams darbuotojams atsirado papildomų vaidmenų, tokių kaip finansininko, kontrolieriaus, valytojo, tvarkytojo, virėjo, tarpininko, ekonomo ir su vaidmenimis susijusių papildomų paslaugų atlikimu. Kartu padaugėjo asmeninės atsakomybės priimant sprendimus ir pagerėjo socialinio darbuotojo darbo kokybė. Socialinių darbuotojų kuriama artima šeimai aplinka, skatina vaikus jaustis pilnaverčiais šeimynos nariais. Taip pat vaikams persikėlus gyventi į BVGN, sumažėjo jų skaičius, pasikeitė vaikų išvaizda ir elgesys į teigiamą pusę.

3.2.2. Pastangos kurti artimą šeimai aplinką BVGN

„...Mes viską stengiamės daryti taip, kad viskas atitiktų šeimos aplinką. Kad vaikai jaustųsi kaip šeimoje...“(D)

Gyvenamoji aplinka ir joje vyraujantis mikroklimatas, yra vienas iš pagrindinių kriterijų, kuriant artimą šeimai aplinką BVGN. L. Žalimienė (Žalimienė, 2007) nurodo, kad artima šeimai aplinka yra suprantama kaip aplinka, kurioje sudarytos pačios geriausios sąlygos vaiko vystymuisi. Tyrimas išryškino, kad socialiniai darbuotojai artimą šeimai aplinką sieja su tinkamu emociniu klimatu ir materialinėmis gyvenimo sąlygomis.

Artima šeimai aplinka, informantų teigimu, visų pirma neatsiejama nuo tinkamos emocinės aplinkos namuose (žr. 6 pav).

6 pav. Tinkama emocinė aplinka, kaip vienas iš pagrindinių kriterijų kuriant artimą šeimai aplinką BGVN

Tinkama emocinė aplinka socialinių darbuotojų teigimu apima: kuriamus asmeninius santykius; savitarpio pagalbą ir palaikymą šeimynoje vienas kitu; šilti tarpusavio santykiai; lyčių įvairovė, auklėjimas ir mokymas; suteikiamas saugumas; saugojimas nuo pavojų. Kad vaikai BGVN jaustųsi gerai, socialiniai darbuotojai turi užtikrinti tinkamą šeimynos mikroklimatą. Tam reikalingi geri santykiai tarp vaikų ir socialinių darbuotojų: Tyrimo dalyviai papasakojo, kad kaip šeimoje, taip ir BGVN, svarbus yra artimas santykis su vaikais: „... *Artimą šeimai, čia kada yra šeimoj geri santykiai, ryšys stiprus tarp tėvų ir vaikų, meilė, supratimas, pagarba, kaip ir įprastoj šeimoj...*“ (E); kad vaikai jaustųsi kaip šeimoje: „...*Mes viską stengiamės daryti taip, kad viskas atitiktų šeimos aplinką. Kad vaikai jaustųsi kaip šeimoje...*“ (D); „...*tas vaiko prisirišimas, nes vis tiek kiekvienas turi būti tarpusavyje susiję savo emocijomis, ir savo savo elgesiu...*“ (G); būtų mylimi: „...*surasti tą tokį ryšį su vaikais, kad jie mane pamiltų, nu ta prasme, būčiau kaip mama ir duočiau tiek kiek aš galiu jiems duoti...*“ (E); būtų suprasti: „...*Vis žiūrim į vaiką ir bandom jį suprast, kad tiktai jam būtų gerai, kad tiktai jis nebūtų įskaudintas, įžeistas...*“ (B); „...*Pirmas reikalas, kad jie atėję čia nejaustų kažkoti sutrikę, nejaustų nuskriausti, kad viskas būtų taip kaip yra paprastoj šeimoj ir kad jie sakykim viską turėtų. Ir ir tas socialinis darbas, socialinė aplinka ir ta fizinė, ir emocinė būtų visiškai nesiskirtų nuo paprastos šeimos...*“ (G); „...*mes leidžiame jiems jaustis, kad jie ne įstaigoj [...] stengiamės kad nedalyvautų taip vat tame gyvenime administracija [...] Visi dalykai sprendžiami yra namie...*“ (D); informantai taip pat vadovaujasi savo nuojauta: „...*Užimtumas pas mane vyksta tuomet, kai aš jaučiu, kad vaikai*

nori[...]*Užimtumas vyksta tuomet, kai yra pojūtis, kad jiems to reikia, jie to nori...*“(B). Kaip ir šeimoje, taip ir BVGN būna įvairių pykčių, barnių: „...*kad ir koks santykis būtų subjures kartais ar kaip mes pyktumėmes, vis tiek nunešam, padedam, padarom, kad jie matytų ir viliuosi, kad galbūt jie kada nors supras tą dalyką, kad vis dėlto kokie yra pykčiai šeimoje, mes vis tiek vienas kitam esame kažkas...*“(B); „...*ir net jeigu yra kažkokie pykčiai, kažkas, tu šneki, bendrauji, kalbi ir vis tiek nu tu prisimeni, tai yra šeima, šeima. Tie pykčiai ir barniai turi būti išspręsti, konfliktų visur gali būti...*“(D).

Išanalizavus tyrimo dalyvių pasisakymus, atsiskleidė, kad informantai kuria artimą šeimai aplinką mokydami ir auklėdami vaikus: „...*savo buvimu, pamokymais, auklėjimais ir stengiamės kurti visos tą aplinką vaikams...*“(A); „...*pokalbiai, kalbėjimasis, susitarimai yra šeima...*“(D); „...*reikia mokyti ir ir išlaikyti tokią poziciją, kad daug kur būtų jie kartu, kad tikrai būtų ta šeima. Nes akcentuoju, kad yra šeima, turi būti šeima...*“(G); „... *Ugdom ir gan stipriai, ir ir tikrai pasiekimai...*“(H); „...*visąlaik reikia stengtis, kad pats norėtų žmogus, kad vaikas pats norėtų.[...]Nukreipimas yra gerai. Įtikinimas, įrodymas, kad vat darykime taip, o ne taip ir kad pabandykim, kad reikia kurti kažką naujo, padaryti...*“(G); „...*Kitas dalykas mes juos mokom: „jeigu jūs taupysite – apsipirkimas bus didesnis[...]*Mes jiems prieš apsipirkimą aiškiname: „pasiziūrėk, ko tau labiausiai reikia“...*“(D).*

Kad šeimynoje vyrų tinkamas emocinis klimatas, būtini šilti tarpusavio santykiai. Pasak tyrimo dalyvių, jie stengiasi vaikams suteikti saugią aplinką, šiltą bendravimą: „...*Suteikiame ir šilumą ir ir bendravimą šiltą...*“(A); „...*Stengiuosi vaikams duoti kuo daugiau meilės...*“(E); „...*Su meile, su rūpesčiu...*“(E); „...*pagrindinis yra dalykas yra užtikrinti vaikų saugią aplinką...*“(G); „...*Ir vis dėlto tas mikroklimatas ir tas gerbūvio sukūrimas tam bute yra pagrindinis dalykas...*“(G); „...*O paskui priklauso nuo to, kokia komanda dirba ir kaip su juo dirba, ir jis gyvena gyvena, nu kaip gyvena šeimoj. Šeima yra tvarkinga, vaikai pradeda vienas su kitu bendraut...*“(G).

Tyrimo dalyviai atskleidė, kad socialiniai darbuotojai su vaikais stengiasi: padėti vienas kitam: „... *Tai yra pagalba vienas kitam. Nes vis tiek, gyvename kartu...*“(B); „...*kad ir tvarkom, ir gaminam kartu, ir toks dalykas, kad apsipirkinėti pavyzdžiui, maisto produktus, sudarinėti sąrašą maisto produktų. Viską mes darome kartu.[...]ir būna pasiskirsto dviese daro...*“(D); „...*Ir bendros tvarkos ir ta pagalba, rūpestis, viskas yra ir gali būti paimta vaikų*

realizuota...“(B); palaikyti vienas kitą: „...Man šeima yra susitarimai, artimi žmonės, jų palaikymas ir toks kaip bendrų idėjų, bendrai ėjimas toks...“(D); „...Pradžioj, reiškia, kaip mes kaip pradėjome gyventi, kada išėjome iš didžiųjų globos namų, iš karto mes turėjome kiekvienas, turėjome tokias pasiskirstę savo pareigas[...]Aš žinau, kad tiek metų esu atsakingas už tai, ir aš esu vyriausias čia šitam klausime ir būkit geri Jūs mane kiti paklauskite...“(G); „...kadangi yra visokių vaikų, sakykim, mūsų tarpe yra ir rusakalbių, ir ir lenkų tautybės.[...]yra buvę krikštynos reiškia, nu vat sako man vienas vaikas „aš esu ne ne katalikė ne katalikas, aš negaliu eiti į bažnyčią, aš lankau cerkvę“. Nu bet sakau, „tai čia vis dėlto yra krikštynos, reikia kaip draugas, tavo draugė, tai čia nieko blogo, kad tu užeisi, tu gi ten gal neatliksi išpažinties“ ir taip toliau. Nu vat tokius dalykų reikia pratinti...“(G); suteikti pagalbą kai reikia: „...jiems padedam iki tokio lygio finansiškai skolinam pinigus savo asmeninius. [sileidžiam į namus...“(D).

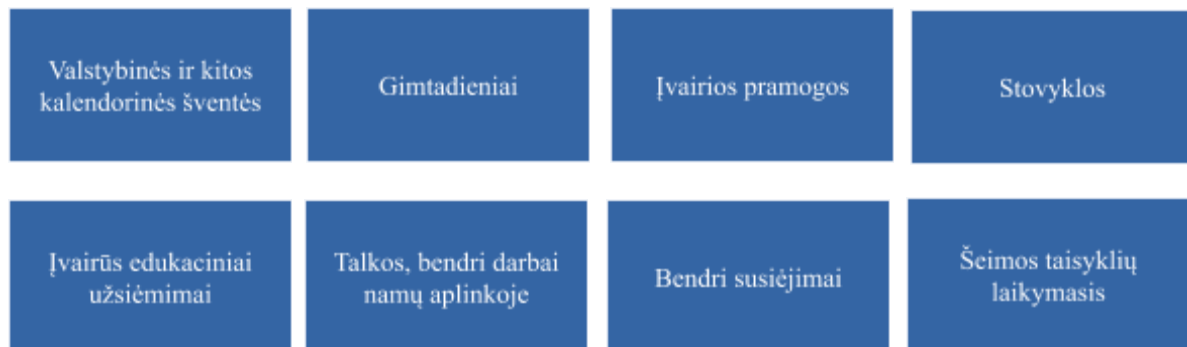
BVGN dirbantys skirtingų lyčių socialiniai darbuotojai taip pat priartina prie artimos šeimai aplinkos: „...Su...šėimos aplinka asocijuojasi, aišku, mama ir tėtis. [...]Ir tikrai pas mus yra dirba dvi moterys, aš ir kita, ir du vyrai. Mūsų sistemoje tai yra labai sudėtinga ir aš ieškojau dar vieno vyro ir priverčiau savo vyrą ateiti tikruju[...]labai reikia vyro, labai reikia vyro mūsų profesijoje, nes berniukai ir mergaitės turi matyti ir nu vyro atliekamas funkcijas. Nu ir kas, kad pas mus lygybė yra, moterys, vyrai ten dirbam uždirbam, bet vis tiek yra dalykas matyti, kad net tokius paprasčiausius dalykus ką namie vyras daro. Kad plaktuku turi naudotis vyras. Stipresnis yra vyras. Kad tie vaidmenys turi būti paskirstomi...“(D).

Šeimoje, taip ir BVGN stengiamasi labai konkrečiai parodyti vaikui, kad jis rūpi: „...tu turi jį ginti, tu turi jį atstovauti, tu turi parodyti, kad jis ne vienas, kad šalia jo yra, taip kaip kad pas vaikus šėimose yra tėvai, kurie ateis ir gins, taip ir čia...“(C) ir yra saugojamas nuo pavojų: „...reikėjo išleisti. Palaukit, ar savo vaikui taip padarytumėte? Ar išleistumėte savo vaiką, dvylikos metų važiuoti į Šalčininkų rajoną? Aš ne, aš nepaleisčiau...“(D).

Jauki fizinė aplinka, atitinkanti artimą šeimai aplinką BVGN apėmė: asmeninės erdvės su asmeniniais daiktais ir reikiamų priemonių namų ruošai turėjimą. Kaip šėimoje tėvai, taip ir BVGN, socialiniai darbuotojai stengiasi, kad būtų patenkinti visi vaikų poreikiai, jiems būtų sukuriamas artimas, šėimos aplinką atitinkantis gerbūvis: „...šėimos aplinka vis tiek norisi, kad tas būtų, kad būtų gerbūvis pirmiausia, reiškia, kad viskas būtų taip, kaip gyvenimo tokios aplinkybės, gyvenimo ta struktūra[...]kad jisai būtų jaukus, kad jisai būtų šiltas, kad vaikas

turėtų savo savo lovą, savo spintą, ir savo stalą...“(G). Informantai atskleidė, kad kiekvienam vaikui yra svarbu turėti asmeninę erdvę: „...Kai vaikai turi savo kambarį iš tikrųjų, tai tai irgi yra kažkas...“(B), kurioje turėtų ir asmeninius daiktus:„...jie turi savo daiktus (..) viską savo kažką turėti.[...]Pas mus vaikinai kiekvienas turi savo kompiuterį ...“(B); „...ir jisai galėtų jaustis va čia yra mano čia yra mano daiktai, čia yra mano kompiuteris, mano sudėti rūbai, mano pakabinta padėka arba paveikslukas, dovanėlė....“(G); „...Stengiamės kad iš karto gautų, stengiamės kad[...]]jie turėtų po tris poras batų, po dvi kaip šeimoj pasikeitimui...“(D). BVGN yra visos priemonės reikalingos namų ruošai kaip ir įprastose šeimose: „...visos priemonės, prietaisai viskas lygiai taip pat kaip ir namuose...“(A); „...kad vaikai patys galėtų tarkim ir gaminti valgyti, kad stovėtų prie puodų, prie keptuvių, mokytųsi gaminti viską...“(A); „...siuvimo reikmenys kad ir gi būtų kaip namuose, kad vaikai galėtų mokėtų kažką tai susiūti esant reikalui...“(A); „...Reiškia tokia kiekviena – aš skaniai gaminu. Nu tai aš norėčiau daugiau pagaminti tokių patiekalų...“(G).

Tyrimo duomenų analizė atskleidė priemones, kuriomis BVGN darbuotojai kuria artimą šeimai aplinką: švenčia šventes kartu; kuria ir palaiko tradicijas ir ritualus namų aplinkoje ir už namų ribų (žr. 7 pav).

7 pav. Tradicijų ir ritualų pagalba kuriama artima šeimai aplinka

Kaip ir buvo galima tikėtis, beveik visi informantai pokalbio- interviu metu paminėjo, kad šeimynose visada švenčia šv. Kalėdas, Naujuosius Metus, šv. Velykas: „...Kalėdos ar Velykos, didžiosios šeimų šventės, jos turi būti pas mus...“(B); „...Visų pirma tradicijos mūsų tai yra

šventės. *Visos šventės.[...]mes ruošiamės šventėms visi kartu: stalias, vaisės, pareigos pasiskirstomos tam ir būtinai tradicija, kad visi turime bendrai susėsti ir pasėdėti prie to stalo. Nors ir keturiasdešimt minučių, pabendrauti, pavalgyti kartu, bet tikrai turi...“(D); „...Būna Kalėdinės šventės- tai darome rankdarbius prieš Kalėdas su vaikais kartu, Velykas irgi vat ant nosies, irgi kažką ruošti reikia...“(E); „...Šventės būna įvairiausios, piešinius ir ir per Kalėdas ir eglutę gi puošiame ir per Velykas kiaušinius dažome, ir ir langus apipuošiam ir sienas kiaušiniiais ir ir kiškučiais Velykiniais...“(H); „...tos didžiosios šventės ir Kalėdos ir Vasario šešiolikta yra švenčiama ...“(G); „...kalendorines šventes tiek valstybines, tiek religines visas šventes švenčiam...“(F). Informantai su vaikais taip pat turi tradiciją minėti valstybines šventes ir kitas, vaikams aktualias šventes: „...visokias ten valstybines šventes paminėti vaikams, kad suprastų...“(C); „...su vaikais valstybines šventes, ne tik valstybines šventes, einame visur kur tik įmanoma, laikomės tradicijų...“(E); „...Mes visada Vaikų Gynimo dieną mini, mes turim rėmėjus, kurie ateina pas mus į svečius, Rugsėjo pirmą švenčiam...“(F); „...Nu daugiau šventė, ruošiamės šventėm, tą švenčių labai daug įvairausių, čia jau viso centro...“(H).*

Švenčiamus vaikų gimtadienius, tyrime dalyvavę informantai, taip pat priskyrė šeimos tradicijoms, nes jie yra svarbūs vaikų gyvenime: „...Stengiamės kiekvieno vaiko gimtadienį pažymėti, paminėti...“(B); „...tradicijos, gimtadieniai...“(C); „...vaikų gimtadieniai, jei yra, švenčiame, gimtadienius darome[...]*Darome stalą didelį, nuperkam tortą, visokių vaišių, dovanas dovanojam, ten puošiame kambarį balionais...“(E); „...švenčiam kiekvieno vaiko gimtadienį individualiai...“(F); „...gimtadienių šventimas. Čia irgi ta gimtadienio šventė vis dėlto jiems yra labai svarbu, kaip ir kiekvienam gal žmogui.[...]Bet vaikui yra svarbiau gimtadienis. Tai vat čia, šitas klausimas visąlaik yra akcentuojamas...“(G).*

Interviu metu informantas atskleidė, kad jų šeimoje yra tradicija kartu su visais darbuotojais lankytis kino teatre: „...turime tokią tradiciją, kad mes į kiną vaikštom tiktai visi kartu. Visi kartu einame į kiną, net jeigu darbuotojai nedirba tą dieną, mes stengiamės kad jie tą dieną, kai mes einame, jie atsirastų, ypač jeigu tai savaitgalis, atsirastų tam kine ir eitų visi kartu.[...]Stengiamės, kad bent vieną kartą į mėnesį su darbuotojais, bet vaikai vaikai tik kartu eina.[...]tai yra mūsų leidimas laiko kartu. Visi susirenkam, visa chebra išsirenkame filmą ir žygiuojame...“(D), taip pat ir susitikti su buvusiais globojamais šeimos vaikais: „...mes darydami kažkokias veiklas už namų ribų, už buto ribų juos pasikviečiam į kiną kartais. Dabar

dažasvydį visi kartu planuoja ir jie atvažiuoja. Ir tai yra tradicija. Mes jiems diegiame, nesvarbu, kad jie išėjo, jie jums yra kaip artimi: jūs su jais gyvenote, jūs palaikėte ryšį ir visą kitą. Ir jie tai priima...“(D). Pasak kito informanto, jo šeimynoje yra tradicija Kalėdiniu laikotarpiu lankytis prie eglutės, čiuožinėti ant ledo ir važinėti kalėdiniu traukinuku: „...Eskursijos, išvykos įvairiausios tikrai būna ir žiemos metu kaip dabar važiuojame ir prie eglės, ir Kalėdiniu traukinuku. Ir visur ant ledo važiuojame čiuožinėti...“(A); lankytis kavinėse: „...Ir į įvairias kavinukes tikrai su vaikais nueiname. Ir patys jie išsirenka ką jiems užsisakyti galima ...“(A) ir vasarą poilsiauti prie jūros: „...Ir prie jūros, ir daug kitų įvairiausių užsiėmimų: tai būna įvairūs kaip ir nu daug iš tikrųjų yra...“(A). O vienas informantas su vakais taupo pinigus ir lankosi įvairiose pramogų vietose: „...Surenkame pinigėlius į bendrą katilą, nu mes taip darydavom, tarkim kokią išvyką su vaikais panaudojame...“(E); „...į piceriją...“(E); „...į Akropolio ledą, į boulingą, kartodromai jiems irgi labai patinka...“(E).

Kaip atskleidė tyrimo duomenys, keli informantai turi tradiciją važiuoti su globotiniais stovyklauti: „...Ir vasaros metu taip pat į stovyklas įvairiausias išvažiuojame...“(A); „...mes organizuojame stovyklas, mes organizuojame vasaros poilsį, atostogų būna stovyklos...“(G). Informantas papasakojo apie įdomią jų šeimynoje esančią tradiciją – stovyklauti ne tik vasarą, bet ir žiemos metu, kurių metu šeimos vaikai ir darbuotojai labiau suartėja, pradeda geriau pažinti vienas kitą: „...visą laiką yra pagrindiniai tokie sąskrydžiai, sakykim, sąskrydžiai, buvimas kažkokioj tai gamtoj. Kažkokioj tai sodyboj du kartus per metus. Vieną kartą vasarą, kitą kartą stengiamės žiemos laiku. Toksai susibūrimas dviem, trim, keturiom dienom ir tokia kaip du kartus per metus šeimos cementacija. Mūsų vienos šeimos, jo, mūsų vienos šeimos, tai yra šeši vaikai, sakykim, kur dažniausiai būna šeši- septyni ir darbuotojai. Nu darbuotojai gal iš keturių – du, trys būna, bet praktiškai, yra buvę ir keturi visi, kad surinkti.[...]nu jiems labai patinka tas yra žinote kada, tada ir toks gyvenimas pradeda eiti, labiau vienas kitą pažįsta, mažiau visokių priešišku žodžių, priešiško nusiteikimo, daugiau draugiškumo ir viena viena pagarbos vienas kitam...“(G).

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad BVGN informantai stengiasi kurti įvairias tradicijas, kurios būna kiekvienais metais: „...jau antrus metus iš eilės pasidarome kalendorių per Naujus metus.[...]Ir kalendorių pasidarome su šeimos nuotraukomis...“(B); „...atsispausdinam nuotraukas į rėmelius, įsidedame į albumus...“(B); „... nuo kelerių metų esame pradėję, dedame

nuotraukėles, tai, kad tai būtų jų ir vat tą dalyką mes palaikome. Nes visas nuotraukas surenkame kas tiktai turime, padarome, kad jos būtų ir tiems vaikams, kurie išeis, mes atiduosim jų albumus...“(B); „...Parduodame mugėj, nes turi vaikai dalyvauti. Čia tradicija kiekvienais metais.[...]Rankdarbiai tokie nu Kalėdiniai – eglutės, vainikėliai, žaislai eglės...“(E). Vienoje šeimynoje yra susikūrusi tradicija, kolekcionuoti įvairius daiktus: „...Nu aš labai mėgstu tenai kolekcionuoti. Nu gerai, pradėkim rinkti kažkokius tai, kažką tai. Pirmiausia vaikai labai noriai renka reiškia euro monetas, filaterija, filaterijos pašto ženkliukus.[...]Ir taip kiekvienas vaikas turi tą savo kaip ir hobį, kaip ir tokį privalumą, ir ir jisai dar po šia diena reiškia laikosi to. Aš galvojau, kad jie neišbus, nunyks šitie tas pirmiausia tokia, sakykim, tradicija. Čia jau dabar gavosi kaip tradicija...“(G). O kitose šeimynose vyksta įvairūs edukaciniai užsiėmimai: „...dailės užsiėmimai, kur visi vaikai susiburia ir piešia kartu...“(A); „...Pas mus yra ir dramos būrelis centro, yra ir reiškia meno vadovė kuri veda dainavimus.[...]Ir dailės būrelis vat viduje yra kaip ir choras, ir dramos būrelis. Vadovai atvažiuoja praktiškai į kiekvieną šeimyną...“(H).

Įvairios talkos ir bendri užsiėmimai namų aplinkoje taip pat kuria tradicijas ir ritualus, tyrimo dalyvių BVGN: generalinis tvarkymasis namuose: „...Generalinis yra mūsų tradicija. Kad mes šeimoj, namie tvarkomės visi. Be to, ką atliekame kiekvieną dieną, bet dar tvarkome visi ir darbuotojas, kuris būna tą dieną irgi kartu. Šveičiam daro.[...]darome vieną kartą per mėnesį, bet jie dabar paprašė, kad jeigu jie palaiko tvarką, jei mes matome, kad jie palaiko tvarką, mes kas kelintą. Nes anksčiau būdavo vieną kartą į mėnesį...“(D); savaitgaliais gaminami įvairūs patiekalai: „...tai jau juos ir tortus išmokinusi kepti. Kepam ir tortus, ir ir pyragus ir šeštadienį, sekmadienį jau jie patys gaminasi, tiesiog ir menu sudaro, tik jau prašo, kad mes kaitrą pasižiūrėtume, pareguliuotume ten, mūsų patarimų prašo. O šiaip daug jau jie atlieka patys...“(H); vaikų auginamos ir prižiūrimos gėlės ir daržovės: „...yra vaikų, kurie tiesiog mes pamirštam kartais, jie ragina auklėtoja reikia laistyti ir susikast reikia ir pasižiūrėti, ir apsižiūrėti, ir išsiravėti. Turim tokią socialinę padėjėją, kuri atsakinga už tokius ūkinius darbus...“(H); „...Nu stengiamės ir gėlių turime, ir prižiūrime, ir laistom, ir ir nu ir daržus vat auginam. Vaikai berniukai praeitą vasarą savo salotas ir svogūnus, ir agurkus, ir burokėlius, ir morkas viską valgėme...“(H).

Bendri užsiėmimai BVGN taip pat yra viena iš ritualų dalių, kurių laikosi vaikai: „...arbatos gėrimai prie bendro stalo su vaikais, išsikalbėjimai visokiausi, pasakojimai, dienos

įvykių aptarimas ...“(A); „...mes prijungiam išėjusias kartas, kurie gyvena jau atskirai[...]. Ir visą laiką mes jiems primenam, kad tai yra jų namai. Ir jie ateina, jie ateina...“(D); „...Nu vaikai tokius koncertus daro. Susirenka visi vat pas mus kiekvieną, nu ne kiekvieną dieną, ne pas visus, bet taip į savaitę porą kartų darom tokius susirinkimus, aptariame skatinimo lenteles, aptariam renkame seniūną ir ir aptariame padalinio problemas vaikų ir vaikai ruošia auklėtojos koncertuką. Nu pašoka, padainuoja...“(H).

Išanalizavus informantų pokalbius-interviu paaiškėjo, kad tradicija yra ir tam tikrų taisyklių laikymasis: „...Kita tradicija pas mus yra namų taisyklės. Namų taisyklės, kur kiekvienoje šeimoje turi būti namų taisyklės ir kažkokios ribos, kažkur kažkas. Dėl bendravimo, dėl pareigų atlikimo, kad turi pagalvoti ir apie kitus. Jeigu šiandien tau skirta gaminti, jeigu tavo diena gaminimo, tu turi tą atlikti, todėl kad kiti žmonės nuo tavęs priklausof[...]. Nuo jūsų priklausof ar kiti vaikai pavalgys šeimynoje karšto maisto, skanaus maisto...“(D); „...Yra tam tikros tvarkos, bet jos yra mažytės, nežymios, tam kad visiškai nebūtų be atsakomybių, be nieko...“(B); „...Aišku, pas mus yra visos vidaus darbo taisyklės, visos vaikų taisyklės, visa dienotvarkė, darbotvarkė, mhn paskatinimai, pasekmės, kišenpinigių mokėjimas ir taip toliau. Visokios visokios taisyklės ir kartais reikia vadovautis ir jomis, ne kartais bet, ir norisi kažkiek tai pagrindinis tas būtų vadovaujamosi tom taisyklėm, darbe turėtų vis tiek būti kaip ir kiekvienam, kaip ir kiekvienoje šeimoje yra struktūra, kad turi kažkokius tai matmenys atitiktų jie, jis išeis į visuomenę paskui būtent su su su tokiom įgytom žiniom, taisyklėm...“(G). D informantas paminėjo šeimynos tradiciją – būtinai atsiliepti į skambučius: „...Vėliau turime tokį dalyką, kad tu privalai, tą tokią tradiciją, pakelti ragelį. Jeigu skambinu, kokiam stovį tu bebūtum, ko tu nenorėtum sakyti ar norėtum, tu privalai pakelti ragelį. Nes mes jaudinamės ir pergyvename kaip normalioj šeimoj...“(D); Vienas informantas pasidalino savo šeimynos devizu, kuriuo vadovaujasi visa šeima: „...Reiškia, kad vienas už visus visi už vieną. Tas devizas reiškia toksai. Dar yra pas mus kažkurtai taisyklėse yra užrašytas, kad jis turi vis dėlto tas muškietininkų devizas turi išlikti...“(G).

Tyrimo duomenų analizė išryškino esminius šeimos ir artimos šeimai aplinkos kuriamos BVGN skirtumus. BVGN gyvenantis vaikas susiduria su artimiausių žmonių nebuvimu, dideliu darbuotoju skaičiumi ir jų kaita, dideliu kitu vaikų skaičiu. Jis kitaip supranta jam teikiamą pagalbą. O BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai yra saistomi darbo aplinkos. (žr. 8 pav).

8 pav. Šeimos ir artimos šeimai aplinkos kuriamos BVGN skirtumai

Informantai paklausti apie egzistuojančius skirtumus tarp šeimos aplinkos ir BVGN akcentavo, kad didžiausias skirtumas yra artimiausių žmonių nebuvimas BVGN: „...*vaikams sugrąžinčiau jų tėvus. Kas ir būtų iš tikrųjų ta prasme labiausiai priartinta prie šeimos aplinkos ...*“(A). Jų manymu, socialiniai darbuotojai negali pakeisti tėvų: „...*Yra septyni vaikai, mes esame svetimi žmonės, to nereikia pamiršti iš tikrųjų...*“(B); „...*Suprantama, kad šeimos aplinka tai yra tėtis ir mama, ir vaikai ane, visi keturi. Dar taipogi eina kitas ratas ten seneliai, dėdės, tetos. O čia yra stengiamasi sukurti tą namų aplinką, bet tai vis yra skirtingi dalykai[...]*nes tai nėra pastovumas kad mama ir tėtis namie[...]*Žinoma, kad vaikams vis tiek trūksta tėčio ir mamos, artimo to ryšio. Čia galima kurti, daryti, viską jiems duoti, bet vis tiek jiems niekas neatstos mamos ir tėčio. Tai va, čia vienintelis yra dalykas...*“(C); „...*Skiriasi tuom, kad vis tiek šeimoj paprastoj yra tėtis, mama ir vaikas. Ir vaikas klausosi ir tėčio ir mamos, nu turi būti vienas žmogus vaikui mylintis, ta prasme iš mamos pusės...*“(E). Vienas informantas buvo kategoriškas nurodydamas, kad BVGN negali būti sukurta artima šeimai aplinka, nes nėra vienos mamos ir tėčio: „...*tos šeimos aplinkos tenai nėra. Artimai šeimai aplinka kada yra tas pats asmuo – ta pati mama, tas pats tėtis...*“(F); „...*jei tai būtų pastovus mama ir tėtis, tai aš tada sutikčiau su tuo...*“(F).

Kitas ryškus skirtumas, tarp šeimos ir socialinių darbuotojų kuriamos artimai šeimai aplinkos, kuri išskyrė tyrimo dalyviai, yra darbuotojai ir jų kaita: „...*Tiktai vienintelis skirtumas*

nuo šeimos, kuris tikrai yra ryškus, tai, kad keičiasi auklėtojos iš tikrųjų. Mes keičiamės pamainomis ir tai nėra pastovu, nėra pastovu, visą kitą kaip šeimoje...“(B); „...BVGn yra labai daug auklyčių ir vaikas pats nežino pas ką čia jisai toks, susimeta tada, nežino pas ką eiti...“(E). Pasak kai kurių informantų, dažna darbuotojų kaita turi didelės neigiamos įtakos kuriant artimą šeimai aplinką: „...darbuotojai kurie skiriasi...nesiskiria, bet darbuotojų...nėra pastovumas, dažna kaita darbuotojų, taipogi kaip ir darbo grafikas[...].Turi įtakos labai. Vėl vaikams reikia priprasti, tuo labiau kaip ir...ypač, kai darbuotojas išeina iš darbo jeigu, vėl atsiranda kitas naujas darbuotojas, vėl vaikai įjungia visas savo pajėgas, manipuliacijas, ten taip toliau. Vėl tą darbuotoją bando visokiais būdais su... kaip išsireikšti...manipuliuoja taip, kad užlipti ant galvos, kad darbuotojas pasiduotų...“(C); „...Ir tas pasikeitimas, žinokit, labai davė nu gal ir neigiamų rezultatų, nes vis tiek priprato prie vienu auklėtojų, o paskui kai išskyrė juos, tai vat, tokie pasidarė pikti, nes vis tiek vaikas turi būti, nu kaip ir gyventi su vienu ir tuo pačiu žmogum. Nes jeigu keičiasi darbuotojas tai jau ir vaiko ta psichika, man atrodo, keičiasi- jis piktas pasidaro. Pripranta prie vieno, o paskui išsiskiria darbuotojas pasikeičia, ir dėl to vaikas pyksta, ir nu negerai yra. Čia tas pats kaip mama- viena, paskui pakeitė kitą, nu čia irgi neturi būti taip. Nes labai pastebėjau tą dalyką, jie iki šiol pasigenda tų senų auklėtojų, kur anksčiau dirbo. Prisimena. Prisirišimas labai duoda savo. Jeigu keiti darbuotoją, tai taip ir būna. Ir vaikas keičiasi, elgesys keičiasi...“(E). Taip pat teigia ir L.Žalimienė (2007), kad renkantis darbuotojus ne tik svarbus jų išsilavinimas, darbo patirtis su vaikais, bet ir svarbu darbuotojų asmeninės savybės, vertybių sistemos darbu su vaikais tinkamumas.

Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad informantai dirbdami BVGN riboja savo elgesį ir emocijas išraiškas, ne visada leidžia sau elgtis taip, kaip elgiasi savo namuose: „...Namuose, tarkim, gamindama maistą, aš mėgstu įsijungti garsiai muziką, mėgstu pašokti. Čia bendruomeniniuose globos namuose, tarkim, gamindama su vaikais maistą aš nu negaliu sau to leisti, nes man atrodo, kad vaikams tai pasirodytų iš tikrųjų nepriimtina, kad kaip čia taip dabar auklėtoja elgiasi...“(A); „...su dainavimu, tarkim namuose galiu sau leisti dainuoti. Čia ne, nes čia galbūt gėdinčiausi savo balsą parodyti vaikams...“(A); „...namuose aš galiu žaisti Uno kortomis, čia su vaikais tarkim pasigėdiju, nes kaip čia taip žaisiu žaidimus, nors namuose galiu sau tai leisti...“(A); <...>Nu namuose, jeigu, aš pavyzdžiui blogai jaučiuosi, nu nu aš galiu griūti į lovą ir pasakyti: „vaikeliai, dabar mama...“, aš blogai jaučiuosi ir gulėti, nors man tam tikrus

darbus reikėtų daryti. Nu aš čia to nedarau. Bet iš kitos pusės, kai aš buvau serganti[...]Vaikai sako: „eikit pagulėti“. Ne sakau: „kas darbus padarys“. Sakau, dirbti tai reikia...“(D). Taip pat informantai nurodė, kad elgiasi kitaip su BVGN globotiniais nei su savo vaikais: „...Kartais aš savo vaikams griežtesnė. Savo vaikams...“(D); „...tu negali išmesti vaiko iš lovos su matrasu arba, nu atsiprašau, aš savo vaiką būnu su matrasu pūkšt ir ištraukiu.[...]O čia tu dirbi ir pastoviai galvoji, kad Jėzau, tu negali jo griežčiau apibarti, nei tu gali... aš nesakau jokių būdu nekalbu apie fizinės bausmės ir smurtą, čia tikrai jokių būdu, bet toks jau dalykas išversti iš lovos su matrasu, nu neužmūšiu gi jo!...“(D); „...šituos vaikus aš labiau spaudžiu. Nes aš turiu ne tiek daug laiko juos, gal tai yra tokia baisi tiesa, ir taip negalima būtų sakyti, taip nepedagogiška galbūt. Bet aš laikausi tokios nuomonės, kad šitie vaikai turi suaugti greičiau.[...]Taip aš spaudžiu daugiau negu savo vaikus...“(D), „...Nu jie yra kitokie, skirtingi visiškai. Kitoks šnekėjimas. Su savo vaiku paprasčiau yra bendrauti, tu gyveni su juo nuo ryto iki vakaro, tu jauti kas vyksta ten. O čia vaikai labai uždari ir ir labai sudėtinga yra, kad jie atsivertų...“(H); „...vienas iš dalykų yra vaikų išleidimas. Aš net savo vaiką trylikametį išleidžiu su nakvyne, pas draugę. Pasižiūriu aplinka kokio. Gimtadienio vakarėlis buvo. Aš pažįstu mamą, aš pažįstu, kaip jie gyvena, aš pažįstu ir taip, aš išleidžiu. Čia tikrai to aš nedarau. Paskui užkris ant manę Dievų rūstybė. Ir kiti dalykai...“(D).

Skiriasi ir vaikų skaičiumi. BVGN egzistuoja didesnis vaikų skaičius nei daugumoje šeimų: „...čia jų yra daugiau, negu ten buvo toj tavo tikroje šeimoj...“(G).

Informantai interviu metu atskleidė, kad BVGN gyvenantys vaikai, kitaip nei šeimoje augantys vaikai, supranta jiems teikiamą pagalbą: „...Yra tas, kad šeimoje vaikas supranta gyvenimą, realybę mato kitokią, kad supranta, kad reikia mokintis, kad reikia užsidirbti, to pinigų vertės, to skonis yra suformuotas jau nuo mažens kitoks. Šitie vaikai, gyvenantys globos įstaigoje supranta, kad jiems viskas privaloma. Jie matęs savo šeimose, kad tėvai gauna pašalpas, tėvai nueina, pakelia šumą, ir gauna, kad jiems Valstybė turi duoti.[...]šitie vaikai nesupranta, nes jie galvoja, kad jie nueis į Užimtumo tarnybą ir gaus kiekvieną mėnesį pinigus ir Valstybė jais pasirūpins[...]bet jie tiktai sėdi akis išpūtę ir kodėl tiktai tiek mažai, kodėl čia taip...“(C); „... O tų vaikų, kurie turi patirtis institucijos ir šeimynos, tai jie dar geriau žino kur ką gali palaviruoti ir kaip gerai jie gyveno ir kodėl dabar jie turėtų kažką lankstyti ten per daug. Viskas bus atlikta už juos...“(B). Globojami vaikai nevertina pagalbos, kurią gauna BVGN ir yra įpratę viską gauti

be pastangų: „...jie neįvertina to, jie jie taip privalo, taip turi būti. Jūs turite man duoti! Jie vat, šeimos vaikas jis supranta iš kur tas viskas atsiranda, iš kur, kad reikia užsidirbti, kad reikia uždirbti, kad tuos dienpinigius taip pat reikia. O čia, tu privalai duoti ir duok! Nesvarbu, visiškai jokių jokių ten ten svarbumų jiems, man duoda, duos visą gyvenimą. Jie įsivaizduoja, kad šitaip...“(H). Pasak informantų, vaikai gyvenantys BVGN nesaugo daiktų: „...Namuose namuose yra saugomi daiktai, nes žino iš kur jie atsiranda ir kaip jie atsiranda. kad taupant ir ten. Nu ne visi tėvai ten geba geba nupirkti to ko reikia, nes pajamos patys žinome, kad ten pas dirbančius, nu ne pas visus, nenoriu sakyti taip, yra minimalios ir čia vaikams yra viskas nupirkta, to nesaugo, to nevertina ir taip jau yra...“(H).

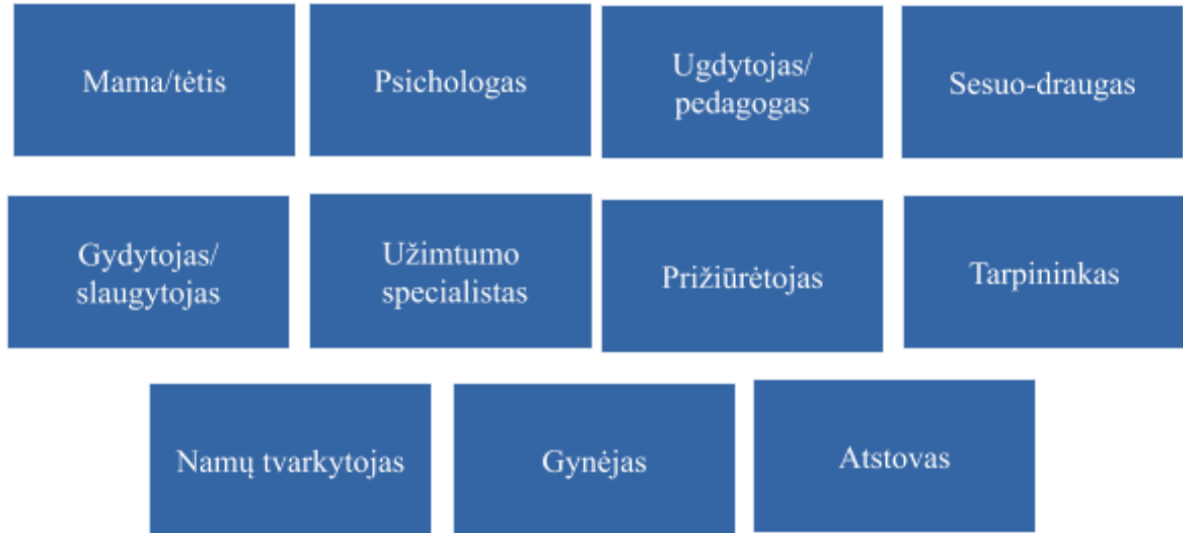
Iš gautų tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai kurdami artimą šeimai aplinką BVGN, didelį dėmesį skiria jaukiai fizinei šeimynos aplinkai, tinkamui emociniui klimatui, BVGN auklėdami ir mokydami vaikus reikalingų įgūdžių savarankiškam gyvenimui, padėdami ir palaikydami vienas kitą. Taip pat kurdami artimą šeimos aplinką BVGN pasirūpina, kad vaikai turėtų asmeninės erdvės ir parūpina vaikams reikalingus asmeninius daiktus, prieš tai pasitardami su jais. Socialiniams darbuotojams atrodo, kad švęsdami valstybines ir kalendorines šventes, gimtadienius ir kartu pramogaujant, dalyvaujant vaikams įvairiuose edukaciniuose užsiėmimuose, jie kuria artimą šeimai aplinką. Prie kuriamos artimai šeimai aplinkos taip pat prisideda bendrų taisyklių laikymasis, talkos, bendri darbai ir organizuojamos stovyklos.

Kad ir kaip socialiniai darbuotojai stengiasi BVGN kurti artimą šeimai aplinką, vis tik artimųjų šeimos narių trūkumo jie pakeisti negali. Taip pat dėl didelio skaičiaus socialinių darbuotojų ir jos dažnos kaitos, vaikai jaučiasi nesaugūs. Jie kitaip supranta teikiamą pagalbą. Socialiniai darbuotojai dirbdami BVGN riboja savo elgesio ir emocijų išraiškas, nes jie dirba institucijoje, kurioje turi laikytis tam tikrų apribojimų.

3.2.3. Socialinių darbuotojų realizuojami vaidmenys dirbant BVGN

„...Tai būtų mamos,[...]Tu ateidamas į darbą supranti, kad yra vaikai pažeisti, nuskriausti, negavę tėvų šilumos, tu [...] atiduodi visą save, kiek galėdama[...]mamos gal iš tikrųjų gal toksai sunkiausias yra, nes reikia paskirstyti visą save visiems

Tyrimo duomenų analizė leido identifikuoti BVGN dirbančių socialinių darbuotojų realizuojamus vaidmenis: mama arba tėtis, sesuo-draugas, psichologas, pedagogas/ugdytojas, užimtumo specialistas, gydytojas, prižiūrėtojas, tarpininkas, atstovas, namų tvarkytojas, gynėjas (žr. 9 pav.).

9 pav. BVGN socialinių darbuotojų realizuojami vaidmenys

Tyrimo duomenys atskleidė, kad informantai kaip vieną pagrindinių socialinių darbuotojų BVGN realizuojamų vaidmenų, išskyrė mamos vaidmenį. Informančių teigimu jos kaip mamos rūpinasi pagrindinių vaikų poreikių tenkinimu, higiena: „...Nu tu ateiti, tu elgiesi su vaikais kaip su savo vaikais, ir žiūri kad ir rūbai atitiktų metų laikams, ir kad higiena būtų vaikų puoselėta, kad ir plaukai švarūs laiku apkirpti ir nagučiai, nuuu rūpiniesi kaip savo vaiku, patenkini visus fiziologinius, socialinius poreikius...“(F). Tyrimo dalyvės bando vaikams suteikti motinišką meilę, apgaubti rūpesčiu ir šiluma: „...Kaip mamos? Visų pirma turi būti šiluma, kad jie pajustų tą šilumą, meilę. Taip pat atliekant įvairius darbus tarkim, jei mes kažką ten gaminame, kad ateitų į pagalbą, padėtų, kad kartu darytų...“(E), „...Tai būtų mamos,[...]Tu ateidamas į darbą supranti, kad yra vaikai pažeisti, nuskriausti, negavę tėvų šilumos, tu perlipi per save ir suteiki,

atiduodi visą save, realizuoji kiek galėdama[...].mamos gal iš tikrųjų gal toksai sunkiausias yra, nes reikia paskirstyti visą save visiems vaikams. Dėmesį reikia paskirstyti visiems vienodai. Nes jeigu vieną paimi, apkabini, tai kitas jau nori, pavydas sukyla, pyktis sukyla, agresija...“(C).

Vienas tyrimo dalyvis įvardino realizuojantis tėvo vaidmenį: *„...aš aišku daugiau esu kaip ir tėvas, ir man yra toksai berniukas, kuris man sako „tu mano tėvas“. Nu kartais, taip žinot, ir paglosto širdį[...].nu tai kaip pagrindinis darbas yra taip, tu važiuoji ir perki, ir į eini filmą, ir eini lankai pamokas, lankai mokyklą, kalbiesi su pedagogais, su auklėtoju. Bendravimas vyksta visose tose sferose...“(G).*

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo, jog realizuodami mamos arba tėčio vaidmenį socialiniai darbuotojai vadovaujasi iš šeimos atsineštu tėvų pavyzdžiu arba savo sukurtos šeimos patirtimi. Tyrimo analizė atskleidė, kad dalis informantų savo darbe naudoja tuos pačius matytus pavyzdžių iš savo tėvų elgesio: *„... atliekant mamos vaidmenį, tai iš tikrųjų remiuosi savo, ta prasme, šeimos pavyzdžiu, kadangi mane taip pat augino mama, ir ir ką mačiau, kaip kaip ji mane augino, auklėjo, tai ta prasme tą ir naudoju dirbant su vaikais globos namuose bendruomeniniuose...“(A); „...vadovaujamės savo patirtimi, vadovaujamės šeimų patirtim. Tai kas man yra duota, tai ką aš mačiau savo šeimoje aš bandau dabar perduoti vaikam...“(B); „...Savo vaikų neturiu ir vaidmenį, mamos vaidmenį, iš savo tėvų semiausi, kadangi nu pavyzdys buvo mano tėvų. Tai mačiau ką mano tėvai darydavo, tą aš dabar stengiuosi duoti vaikams, parodyti kaip turi vaikai elgtis BVGN...“(E); „...Tėvai labai žiūrėjo, kaip aš mokausi ir norėjo, ir norėjo, kad aš užaugčiau protingu vaiku, irgi mane ten ... kaip pasakyti, norėjo kad aš baigčiau universitetą, dar toliau stočiau, nu vienu žodžiu, kad būčiau protinga, protingu vaiku. Ne tik pabaigčiau vidurinę mokyklą, bet ir eičiau toliau siekti savo tikslų...“(E); „...visada elgiuosi prisimindama kaip mama elgdavosi kai aš buvau vaikas, tas tradicijas puoselėji kaip ir namuose, ir ten iš namų atneši tas tradicijas, ir šventes, ir nu viską darai kaip namuose, iš namų atneši. Ir Kūčių vakaras ir Velykos, nu viską nori perduoti vaikams kaip pats matai...“(F).*

Kita informantų dalis nurodė, kad patirtis atsineša iš savo sukurtos šeimos: *„...kaip ir šeimoje tas visas savo praktika stengiesi pernešti į darbą...“(C); „...Kaip savo vaikui patari ir pamokai, ir čia taip pat, tą pačią patirtį naudoji darbe...“(C). Kad iš savo šeimos atsinešti vaikų auklėjimo ir mokymo metodai yra geri, iliustruoja informanto užaugusių vaikų pavyzdys:*

„...Praktiškai visas tas iš mano mano gyvenimo. Auginau, stengiausi irgi dorais žmonėmis. Mano vaikas tikrai baigė su pagyrimu tą gimnaziją ir manau, kad dorą pilietį užauginau. Vat pagrindinis dalykas...“(H). Darbe tyrimo dalyviai ne tik panaudoja savo gerą patirtį mokydami, auklėdami globojamus vaikus, bet ir nenaudoja tų auklėjimo metodų, kurie buvo neefektyvūs auginant savo vaikus: „... Jeigu tu, nu pažiūri, kokie tavo vaikai, kaip tavo vaikai užaugo ir tada tu gali net kartais padaryti, pasakyti sau, pamąstyti, vat gal aš šiek tiek dabar jau kitaip darysiu arba daryčiau. Ir žinote, ta patirtis kartais yra labai gerai pamokanti savo šeimoj, bet praktiškai yra tas pats. Tas pats vaiko auginimas kas ir yra tikroje šeimoj, tavo šeimoj. Čia yra viskas tas pats...“(G). Vieni informantai minėjo, kad socialinių darbuotojų patirtys ne visada būna teisingos ir gali visai netikti teikiant paslaugas globojamiems vaikams BVGN: „...kiekvieno mūsų patirtis gali turėti tiek ir naudos, tiek ir priešingai...“(B).

Toliau nagrinėjant tyrimo dalyvių pasisakymus, galima kelti prielaidą, jog dalis tyrimo dalyvių dėl savo jauno amžiaus yra linkę prisiimti sesers arba draugės vaidmenį: „...tikrųjų vyresnės sesės, tokios draugės. Todėl, kad kartais jie ateina pasišnekėti tokiom temom, kur neturėtų sakyti socialiniam darbuotojui. Ir aš išjungiu tą savo mąstymą tuo metu, aš stengiuosi persijungti ir išjungti tą mąstymą...“(D).

Atlikta analizė atskleidė, jog dažnai BVGN dirbantis socialinis darbuotojas tampa vaiko atstovu. Socialiniai darbuotojai atstovauja vaikus įvairiose įstaigose, sprenddami su vaikais susijusius klausimus ir bendradarbiauja su skirtingų įstaigų specialistais: „...tu visur atstovauji tiek juos, tiek savo įstaigą, tiek save patį...“(B); „...atstovo iš tikrųjų, atstovo, nes tikrai nu labai daug kur reikia atstovauti- įstaigose, visur, atstovo jo...“(D); „...padėti, nukreipti teisinga kryptis, atstovauti visur kur reikia su vaiku...“(E); „...pokalbiai su mokytojais, su pedagogais...“(G); „...bendradarbiavimo tarp kitų organizacijų, institucijų...“(H).

Dirbdami su vaikais socialiniai darbuotojai realizuoja ugdytojo/pedagogo vaidmenį. Realizuodami pedagogo/ugdytojo vaidmenį socialiniai darbuotojai padeda vaikams ruošti pamokas, konsultuoja profesijos pasirinkimo klausimais: „...Mokytojos...išmokinti vaiką, nu ruošti pamokas kartu, padėti padėti pamokas daryti, taip pat aišku kalbame mes apie ateitį, kuo norėtų tapti, kokią profesiją norėtų pasirinkti. Pasirinkimas profesijos taip, kuo nori būti...“(E); „...pamokas atliekame. Antra iš mūsų būtų tai sužiūrėti ar pamokos paruoštos yra, ar visada laiku viskas atlikta, kas neatlikta – atlikti. Tempti vaikus, kurie nemoka skaityti – daugiau

dėmesio skirti skaitymui, rašymui, bendravimui tarpusavy, pagarbai, draugiškumui[...]*Apdovanojimus, nu įvairiais metodais stengiesi sudominti ir nebūtinai prie pamokų, ir einame ir gatvėje skaičiuojame ir raides žiūrim, skaitome. Nuuu visokius, įvairiausius metodus taikai, kiekvienam vaikui individualiai...“(F); „...Esu kaip ir ir švietėjas, esu šiek tiek pedagogas. Turiu ir pedagogo kvalifikaciją ir ir galiu tą daryti...“(H). Informantas užsiimdamas su vaiku per bendrą kasdieninę veiklą ugdo vaikų socialinius įgūdžius: „...užsiimti su vaiku, pamokyti jį, kažkokia bendra veikla kartu užsiimti, tai būtų maisto gaminimas, nu tiesiog per kažkokius darbus mes auklėjame vaikų įgūdžius ir juos tobuliname...“(A). Taip pat informantai moko globojamus vaikus savarankiškumo: „...mes už tai ir mokome juos, kad jie vis tik suprastų.[...]Nu ir stengiamės mokyti to savarankiškumo, kad galėtume pasiekti pasiekti to kito supratimo, kad ne viskas taip jau reiškia paprasta, kad reikia dirbti, reikia užsidirbti, kad reikia iš to pragyventi, nes jie nelabai suvokia šitokių dalykų. Dabar patys jie pas mus skalbiasi, patys eina į parduotuves apsipirkinėję. Bandom skaičiuoti tuos pinigėlius, bandom supažindinti su įstaigom įvairiausiom kur reiktų kreiptis, kaip pateikti prašymus įvairioms institucijoms...“(H); finansinio raštingumo: „... su vaikais skaičiuojame, kad jiems skirta šimtas penkiasdešimt du eurai, mokinamės finansinio to raštingumo...“(C);*

Informantų vertinimu jiems kartais tenka prisiimti psichologo vaidmenį: „...atliekame psichologo vaidmenį ir išklausk, ir prisitaikyk, ir pakonsultuok ir vartojantį vaiką, ir psichinę negalią, ar sutrikimą, ar spec poreikius turintį vaiką...“(B); kuriuos reikia išklaudyti: „...reikia išklaudyti jį, išklaudyti, nekritikuoti, suprasti...“(C); taip pat paguosti, duoti patarimų: „...būtų psichologas, nes kada tu kalbi su vaiku labai jis nori tavo patarimo, jisai nori tavo užuojautos[...]*pagrindiniai pokalbiai su vaikais pirmiausia. Pirmiausia tai yra pokalbiai[...]*Pirmiausia su kiekvienu vaiku kiekvieną dieną pasikalbėti, aptarti kas jam buvo, kaip jam sekėsi, ko jis norėtų[...]*kada tu būni ir dieną, ir naktį, ir matai jų elgesį, jų emocijas, kas jam skauda, kuo jis gyvena ir ir tada pajunti, kad kur tu gali daugiau jam padėti, kur tu gali jam būti naudingas. Tokia yra pagrindinė pagrindinė darbo, reiškia, yra vis dėl to tu turi dirbti su gyvu žmogum ir ne su jo dokumentais, ne su kažko tai aprašymais, rašymais...“(G).***

Tyrimas atskleidė, jog BVGN dirbančiam socialiniam darbuotojui tenka prisiimti ir užimtumo specialistų vaidmenį: „...Kadangi man patinka ir aš gebu visokius užimtumus susiorganizuoti, tai labai laisvai užimtumas pas mus gaunasi...“(B); „...esu socialinė darbuotoja

atsakinga už organizavimą vaikų laisvalaikį, vaikų poilsį, tai mano pagrindinės funkcijos tai yra visada užtikrinti ką vaikai veiks laisvu laiku. Mes einame į kitą, į teatrus, į parodas, pramogaujam žaidimų aikštelėse, į išvykas važiuojame. Namuose žaidžiame visokius žaidimus komandinius, lavinamuosius...“(F); „...aš esu geras sportininkas reiškia, aš būsiu atsakingas tada, aš organizuosiu kažką tai sporto varžybas...“(G). Informantų teigimu, kuo vaikas bus labiau užimtas įvairia veikla, tuo jo gyvenimas bus pilnavertiškesnis: „...kuo daugiau reiktų reiktų daryti taip kad, kuo daugiau vaikas būtų užimtas, kad jisai atliktų kažkokių tai daugiau įdomių kūrybinių darbų, kad jam netrūktų to pilnavertiško gyvenimo...“(G).

Kartais socialiniams darbuotojams tenka prisiimti gydytojo/slaugytojo vaidmenį: „...gydytojai, nes tu nežinai, kurią minutę, kuriam gali ką suskausti...“(C).

Prižiūrėtojo vaidmuo yra svarbus kito informanto darbe, nes: „...kol tu tarkim kalbiesi su vyresniu vaiku, tau reikia akį pastoviai užmesti į mažesnius vaikus ką jie veikia....ta prasme reikia viską sužiūrėti...“(A). Dažnu atveju BVGN gyvena keli, dažnai skirtingo amžiaus vaikai, todėl informantams tenka prisiimti tvarkos prižiūrėtojo vaidmenį.

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniai darbuotojai dirbantys BVGN tai pat išskyrė tarpininko tarp vaiko ir jo artimos aplinkos- padėti vaikams palaikyti ryšius su jo artima aplinka: „...Ir tarpusavyje tarp tų vaikų tu tarpininkauji tarp jų, nes jie ne visuot geba išreikšti savo nuomone, savo jausmus, susitvarkyti, susitaikyti galbūt, net nežinau. Tarpusavy tu tarpininkauji, kad nesigautų kažkur konfliktas, kad būtų viskas ramu, tvarkinga, aišku, kad jie patys sugebėtų save pastatyti, išreikšti, išanalizuoti, paanalizuoti...“(B).

Tyrimo dalyvių paminėtas namų tvarkytojo vaidmuo, kuris atlieka ir virėjo, valytojo funkcijas, kurias atlikti jam yra smagu: „...Smagiausias dalykas tikriausiai vis dėlto esu namų tvarkytojos vaidmenį.[...]mes esame valytoja, virėja, tvarkytoja[...]Aš tvarkausi, nes man yra smagu, aš noriu, kad vaikai jaustųsi gerai, aš noriu savo darbo vietoje jaustis gerai...“(B).

Kaip šeimoje, tėvai gina savo vaikus, taip ir informantas, būdamas socialiniu darbuotoju BVGN, gina savo globojamus vaikus nuo problemų su teisėsauga iki tykančių pavojų: „...gynėjos[...]nu tikrai teisėsaugos atveju ir tokiais visokiais kitais dalykais, kaip pavyzdžiui jaučiu jog pavojus, kažkur gali tykoti to vaiko, arba kai matau, kad nesąžiningai su juo elgiamasi, tuomet kaip čia persijungi ant to dalyko, kad tai tu turi jį ginti[...]jo interesų gynėja....“(D).

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN atlieka tuos pačius pagrindinius vaidmenis, kuriuos atlieka tėvai šeimose, tenkindami pagrindinius vaikų poreikius. Tai būtų mamos, atstovo, mokytojos, psichologo ir užimtumo specialisto. Todėl galima teigti, kad BVGN vyrauja artima šeimai aplinka. Kiti informantų išsakyti vaidmenys, tokie kaip prižiūrėtojo, namų tvarkytojo, sesers–draugo, gynėjo yra susiję su tuo, kokio amžiaus vaikai gyvena BVGN. Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad informantai, darbe naudoja tėvų matytus elgesio pavyzdžius, remiasi savo asmenine patirtimi ir gali pasirinkti, kuriuos tinkamus auklėjimo metodus naudoti savo darbe.

3.2.4. BVGN socialinių darbuotojų patiriami iššūkiai ir darbui motyvuojantys veiksniai

„...Dirbam, sunkiai dirbam.[...]neįmanoma rasti gerų darbuotojų, jau ką randam- tai jau aukso vertės, nes nu kaita labai didelė [...] vėl išsiskyrimai, vėl traumos vaikams...“ (H)

Analizuojant gautus interviu duomenis išryškėjo sunkumai ir iššūkiai su kuriais susiduria BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai (žr. 10 pav.).

Didelis darbo krūvis	Personalo trūkumas	Sunkumai sutarti komandoje	Profesinių žinių trūkumas
Darbas reikalaujantis didelės atsakomybės	Kitų specialistų kompetencijos stoka	Ryšio užmezgimas su vaiku	Ribų nustatymas
Bandymai integruotis į vietos bendruomenę	Darbas su nemotyvuotais vaikais	Darbas su nepagarbiais vaikais	Darbas su psichotropines medžiagas vartojančiais vaikais

10 pav. Sunkumai su kuriais susiduria BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai

BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai kaip vieną iš sunkumų jų darbe įvardino vaikų motyvavimą įsitraukti į įvairias veiklas stoka: „...bet labai sunku yra, nes tai vaikai yra nemotyvuoti, jie yra, kaip sakoma, pažeisti gyvenimo, sutraumuoti[...]šitie vaikai yra nemotyvuoti ir jie...atrodo, kad patys jie geriausiai viską išmano ir nebeprima kritikos...“(C); „...nusvyra rankos, iš tikrųjų, ir su vaiku, kai nerandi bendro jokio kontakto, bendrų jokių pomėgių, ir ir ir vaikas neturi jokių poreikių kažką veikti...“(A); „...Jie turėjo galimybę, turėjo laisvę taip taip išsirinkti, bet jie tingėdavo kažką, tą ką užsimano valgyti padėti auklėtojoms gaminti. Niekas nesako, kad jie patys turi gaminti, bet jie tiesiog tingėdavo...“(A); „... visą dieną su tuo telefonu ir sėdi. Jiems niekas neįdomu, o tik sėdi vat su tuo telefonu...“(E); „...sudėtingiausias pradžia yra darbas, kad vaikas turi laikytis kažkokios tai bendros tvarkos. Bendros šeimos tvarkos, tai yra atsikelti, susitvarkyti...“(G). Informantams sunkiausia vaikus motyvuoti lankyti mokyklą: „...mokyklos toksai lankymas pradžioje yra pats sudėtingiausias, aišku ne visiems vaikams, bet aš taip pasižiūriu, kad dalis dalis vaikų vis tiek reikia nori vengti, nori vengti, nori kartais išeiti iš pamokos, nori pabėgti iš pamokos, [...] nu ir ir kai jau tą pavykstą padaryti, viskas eina kitas, viska eina lengviau ir geriau...“(G); „...Susiduri su tokiom problemomis ypač su pamokų darymu. Tai vat reikia irgi vaiko, kalbėti su vaiku labai dažnai, kad jisai eitų į mokyklą, lankytų mokyklą, mokytųsi [...] kažkaip vat mums tenka po truputį juos įkalbinėti, kad jie mokytųsi...“(E). Jie ieško būdų vaikus motyvuoti, pasitelkiant įvairius paskatinimus: „... sunku yra motyvuoti vaikus, kad atlikinėtų, kad darytų, nu reikia sugalvoti visokius paskatinimus, žaidybine forma...“(F); „...Mes čia neseniai kalbėjome, kad niekaip neišmokiname vaikų taupyti, nu niekaip neišmokiname. Kaip čia tokį būdą rasti, kad išmokinti?...“(D).

Tyrimas atskleidė, jog vienas iš iššūkių su kuriuo susiduria BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai – sunkumai užmezgant ryšį su vaiku. Informantai teigia, kad turi praeiti nemažai laiko, kol vaikas pradeda pasitikėti socialiniu darbuotoju: „...Kad sunku yra priėjimas prie vaiko, kad vaikas tavim dar nepasitiki, ir ... reikia labai ilgai laiko, užtrunka gali iki pusės metų, iki metų, kol vaikas tave, tu į jį, kad pajaustum, kad vaikas tave jaustų...“(C); „...Taipogi sunkiai,

nes kartais sakau vaikas ir nenori prisileisti, reikia labai ilgo laiko, kad atsivertų, pakalbėtų...“(C); „...reikia įgyti jo pasitikėjimą ir supratimą. Pirmiausia, kad jisai nemeluotų, kad jisai atsiskleistų, sakytų tikrai tiesą, jeigu kas ir įvyksta, pirmiausia kad nebūtų, kad nebūtų bendravime apgaulės...“(G). Kiti tyrimo dalyviai pastebi, kad ryšio užmezgimas labai priklauso nuo darbuotojų taikomų darbo metodų: „...Nu iššūkiai- ne visi darbuotojai susišneka su vaikais. Labai daug kalbame apie patį darbą kaip reikia jį atlikti, kaip reikia bendrauti su vaikais. Negeba kiti vat darbuotojai susikalbėti, susitvarkyti su mūsų vaikais. Yra sudėtinga...“(H); „...ne visiems darbuotojams atsiveria ir ir tai yra tikrai problema...“(H); „...nusvyra rankos, iš tikrųjų, ir su vaiku, kai nerandi bendro jokio kontakto, bendrų jokių pomėgių...“(A); „...kartais pasitaiko, kad vat vaikas labai bijo gydytojo, bijo daktaro. Yra buvę tokių vaikų, kur tiesiog negali, negali įeiti į pokalbį su daktaru, pasakyti kas jam yra, kodėl taip yra, bijo pasirodyti, bijo nusirengti marškinėlius arba ten nuimti, nusiimti kelnes ir taip toliau. Nu tokių visokių jie turi savo tokių vaizdinių. Galbūt kažkas tai yra likę nuo praeitų, sakykim, gyvenimų tikroje šeimoje ir vat šitą po truputį reikia perdarinėti...“(G). O kad užsimegztų ryšys, būtina pažinti vaiką: „...atpažinti vaiką. Atpažinti jo charakterį, poreikius, pritaikyti tinkamą metodą, kad kuo mažiau būtų nesusipratimų, ginčų, nu tas yra sunkiausia turbūt atpažinti vaikų silpnąsias ir stipriąsias puses...“(F); „...tu turi daugiau, kartais net galva paskausta, kad turi prie kiekvieno vis dėlto derintis, kiekvienas yra asmenybė, kiekvienas yra su savo mąstymu, su savo su savo protu, su savo elgsena, emocijoms ir taip toliau. Ir taip ..., bet kai tu pažįsti, kaip juos supranti, paskui su kiekvienu randi apie ką šnekėti ir kaip bendrauti...“(G).

Kitas sunkumas socialinio darbuotojo darbe, anot informantų, yra didelis darbo krūvis: „...darbuotojui, kaip aš matau, yra sunkiau dirbti, kadangi jis yra tiek įsitraukęs, tiek įsigilinęs turi būt į tą veiklą, kad jisai neturi nei vienos minutės.[...]O kaip yra daug vaikų, yra didelis, sakyčiau, didelis darbo krūvis...“(G); „...Būna ir sunkių dienų, būna ir gerų dienų, bet pavyksta, toks mūsų darbas iš tikrųjų, atlaikyti viską...“(A). Kaip atskleidė informantai, ypač didelis darbo krūvis atsirado socialiniam darbuotojui pradėjus dirbti BvGN: „...labai sunku yra iš institucinės globos perėjus vaikams į tokią. Pirmi metai buvo žiauriai sunkūs...“(D); „...nes būdavo toks laikotarpis, kai aš dirbau labai daug parom, labai po tris šimtus dvidešimt valandų ir man sustreikavo sveikata- širdis. Ir man pasakė: “arba tu keiti darbo specifiką arba greitai vaikeli mes susitikime ligoninėje ant operacinio stalo...“(D). Tyrimo dalyvių pastebėjimu, darbo krūvis

labai priklauso ir nuo problemišku vaikų skaičiaus BVGN: „...*Oi visko čia buvo galiu pasakyti, visko čia buvo ir ir ir atlaikėm kažkaip tai. Dėl vaikų stengiamės nepaprastai. Problemų buvo daug su vienu berniuku turėjome labai problematišką paaugliuką penkiolikos metų, kuris visą padalinį išbalansavo, čigonus. Ir ir ir vat turime jau dabar penkis vartojančius, bandančius vartoti. Nu kaip, yra du tikrai tokie jau stiprūs nuo dvylikos metų vartojantys. Taip. O dabar dar dasideda trys. Nu vienas taip tik numanom, bet kitas elektroninėm ten cigaretėm ir parūko, o vienas tai tiesiog išvežėm, susmuko mums namuose prie durų. Sunku...“(H). Kaip atskleidė tyrimo duomenys, socialiniai darbuotojai dėl didelio krūvio darbe dažnai keičiasi, ko pasekoje vaikams neužtikrinama saugi aplinka: „...*Dirbam, sunkiai dirbam.[...]neįmanoma rasti gerų darbuotojų, jau ką randam- tai jau aukso vertės, nes nu kaita labai didelė. Kaita. Reiktų kažkokiu tai būdu mažinti, vėl išsiskyrimai, vėl traumos vaikams. O tą norėčiau pasakyti yra sudėtinga. Vaikai vėl traumojasi, pripranta prie vieno darbuotojo, paskui jau tas nesusitvarko ar tai jau pats negeba dirbti, išeina- vaikam traumos...“(H).**

Pasak V. Kavaliauskienės (2008), vienas iš pagrindinių socialinių darbuotojų darbo įrankių yra bendravimas tarp socialinio darbuotojo ir kitų kolegų. Nes yra daug patogiau ir greičiau dalintis turima informacija socialinio darbo procese. Pokalbio-interviu metu su informantais paaiškėjo, kad didelis iššūkis BVGN yra ten dirbančių socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų suderinamumas: „...*Kažkur kažką aš nusileidžiu, kažkur vis dėlto kolegos nusileidžia man, nes kiekvienas iš mūsų yra skirtingas...“(B). BVGN yra labai svarbus komandinis darbas, kur pagrindinis tikslas yra padėti vaikams: „...*BVGN yra tas, kad nu jei komandinio darbo nėra, vaikas nežino ko klausti, nes sakau, būna gerosios fėjos ir blogosios fėjos. Viena leidžia – kita neleidžia ir vaikas nežino ko iš jo reikalauja, tada pasimeta...“(E). O komandinis darbas labai priklauso nuo darbuotojų išsilavinimo: „...*priklauso labai nuo to, kokie ten žmonės dirba aplink tave. Ir koks, aišku, didelę reikšmę turi tas išsilavinimas ir ir žinot, turi vis tiek žmogus būti ne iš gatvės...“(G).***

Keli tyrimo dalyviai atskleidė, kad yra profesinių žinių trūkumas. Informantas atskleidė, kad darbe svarbios yra psichologinės žinios, jų trūksta, ne visada pasitiki savo jėgomis, bijo suklysti: „...*tu nesi psichologas, visų pirma, vis dėlto(...)*išlieka didelė tikimybė kažkur kažką ne taip pasakyti vaikui, ne taip suprasti ir suvokti jo jausmus, ne taip interpretuoti, ne taip jam ištransliuoti, ir pabloginti, pagilinti kažkokią blogą situaciją dar labiau pagadinti...“(B). Kitas

informantas sutinka, kad reikia tobulinti savo žinias: „...reikia save tobulinti. Daug ką dar nežinau...“(E).

Dar vienas iššūkis, su kuriuo susiduria socialinis darbuotojas savo profesinėje veikloje yra per mažas darbuotojų skaičius BVGN. Ypač kai juose yra apgyvendintas didelis skaičius vaikų, turintys didelių spec. poreikių, elgesio ir emocijų sutrikimų: „...tokiuose globos namuose BVGN turėtų būti darbuotojų skaičius didesnis.[...]Dabar yra šeši darbuotojai ir jų yra tikrai mažai. Vaikai turi didelių spec.poreikių, elgesio, emocijų sutrikimai...ir visi yra pažeisti, visi...“(C). Kaip savo pokalbyje-interviu minėjo vienas informantas, dėl personalo trūkumo padidėja jiems darbo krūvis: „...Metus laiko dirbome trys darbuotojai su dešimčia vaikų. Tai Jūs įsivaizduokite! Jau krūvis buvo, po dvi paras neišlysdami dirbome...“(H).

Keli informantai pokalbio metu atskleidė, kad dirbdami BVGN nesijaučia saugūs, nes dėl psichotropinių medžiagų vartojimo vaikai tampa agresyvūs: „...Jeigu jie nutraukia vartoti vaistus, iškart didelis agresyvumas, iškart reiškia didelę priešpriešą tarp darbuotojų ir vaikų...“(H); „...Turim padalinyje paauglius, kurie įnykę vartoti psichotropines medžiagas tas žalingas ir jų daugėja. Jų kaip epidemija, vaikų labai agresyvumas šitų vaikų vartojančių...“(H); taip pat jaučiausi įžeisti dėl nepagarbaus vaikų elgesio jų atžvilgiu: „...ateini, jie galėdavo tave pasiūsti, žmogų kuris su jais dirba į visas keturias puses. Ir kaip tam žmogui jaustis, kaip ten dirbti...“(D).

Pasak informantų, darbas su skirtingo amžiaus vaikais, yra nemenkas iššūkis paskirstyti savo dėmesį visiems vaikams: „...Amžiaus cenzas skirtingas irgi yra labai sunku.[...]tai yra kaip ir blogai darbuotojų atžvilgiu, jiems yra sunkiau paskirstyti darbo, kaip pasakyti, turi...visus vaikus sužiūrėti, kažkokias vaikams pramogas užtikrinti turi, tada jau skirtyti vieną dieną mažesniems, kitą dieną dideliems, nes dideli nenori su mažukais, mažiukams neįdomios tos yra pramogos kas yra įdomu dideliems. Tai vat tame yra sunkumas[...]visas dėmesys yra skiriamas mažiukams. Automatiškai dideli negauna dėmesio ir tada prasideda...visokios, kaip aš sakau, nesąmonės. Jie tada nori irgi, tu galėtum su dideliais kažkokius filmus žiūrėti, diskusijas kažkokias daryti, bet iš tikrųjų viską atima maži vaikai...“(C).

Taip pat informantai susiduria su pedagogais, kurie nesupranta vaikų, netekusių tėvų globos ir gyvenančių BVGN: „...ne visi supranta juos. Pavyzdžiui, mokykloje nesusišneka su mūsų vaikais, nes mokytojai nesupranta, kas tai yra netektys. Kaip tie vaikai, kaip jie papuolė,

kaip jie jaučiasi. Kaip ir vat vis kalbam kur nepapuolam į mokymus, kad mokytojams reiktų vis tik mokymų, kad biškį galėtų suprasti, kad tai kitokie vaikai, sužaloti jau pačioj pačioj toj ankstyvoj vaikystei...“(H). Vienas iš tyrimo dalyvių teigia, kad socialinio darbuotojo darbas reikalauja didelės atsakomybės tinkamai atstovauti vaiką ir įstaigą, kurioje dirba: „...yra didžiulė atsakomybė tinkamai reprezentuoti savo savo savo įstaigą, kurioje dirbi. Tinkamai atstovauti vaiką...“(B).

Išanalizavus duomenis paaiškėjo, kad iškyla sunkumų bandant vaikams integruotis į vietos bendruomenę: „...Aš manau, kad ten buvo geriau gyventi, nes mes turėjome savo nuosavą didelį kiemą su savo supynėmis, su treniruokliais, su daržu. Dabar mes šito neturime. Jie kada norėjo, tada galėjo išeiti į lauką, nes kiemas uždaras buvo. Dabar mes negalime išleisti į lauką, nes su kitais vaikais susiginčija, kiti vaikai ką nors pridirba negero – mūsų vaikus kaltina. Mums tai žymiai čia yra blogiau. Tuo atžvilgiu. Mes ten buvome ramūs, vat pro langą matom kieme vaikus ir viskas. Jie niekur negalėjo prisidirbti...“(F).

Kitas sunkumas socialinio darbuotojo darbe, anot informantų yra ribų nustatymas, kai reikia rinktis tarp socialinio darbuotojo funkcijų vykdymo ir savo, kaip žmogaus asmeninių vertybių. L.C. Johnson (2003) teigia, kad dėl socialinio darbuotojo asmeninių ir socialinio darbo profesijos vertybių nesutikimo gali kilti konfliktinės situacijos. Pasak vienos informantės jai iššūkis yra spręsti vertybinius konfliktus: „...kadangi tai vis tiek yra mūsų vaikai, jie yra mums svarbūs ir tu linksti link to, kad jį vis tiek reikia išgelbėti, ištempti, padėti jam ir labai tuomet gaunasi interesų konfliktas. Ar tu esi socialinis darbuotojas atstovaujantis vaiką ir sąžiningai, ar vis dėlto tu išlieki tuo žmogum kuris tiki ir vyliesi tuo vaiku, kad galbūt kažkur kažkas pasikeis, tai yra labai sunku tiesiog... Kur ta riba? Kaip tu turėtum pasielgti kartais kažkurioje institucijoje, ar ar veiksmė, ar dar kažkur...“(B); „...vaidmuo yra iššūkis, kadangi labai plona riba iš tikrųjų tarp to ką tu pasidarai iš tikrųjų namų tvarkytoja, valytoja, ir ir niekas, tuščia vieta sakykim, ir kai tu tiesiog vat vaikam vaikam yra sunkiausia apibrėžti, kad tu darai ne todėl, kad tai yra priimta, kad tu turi tai daryti, o todėl, kad tau rūpi, kad tu myli, kad tu stengiesi. Tą ribą nubrėžti vaikui pačiam ir sau, kad neužsiliptų jie mums ant galvos iš tikrųjų...“(B).

Motyvai yra žmogaus veiklos pagrindas, stimulatorius. A. Maslow (2006) poreikių teorija teigia, kad žmonės yra linkę veikti tam, kad patenkintų savo asmeninius

poreikius. Analizuojant gautus duomenis išryškėjo šie informantų motyvai dirbti BVGN (žr. 11 pav):

11 pav. Socialinių darbuotojų motyvacija dirbti BVGN.

Informantai interviu metu atskleidė, kad BVGN yra atliekamas prasmingas darbas „...reiškia džiaugsmą, tai reiškia (nusišypso) pilnatvę, jaunystę nuolatinę. Tai yra smagu, tai yra nuostabu, tai yra prasminga...“(B), kuris patinka „...man tai patinka tas darbas, aš ten realizuoju savo lūkesčius, man patinka, kad aš matau savo darbo rezultatus per trumpą laiką, tai (šypsosi, juokiasi) patinka, man tai yra svarbu...“(F), teikia malonumą „...darbas su vaikais, kuris teikia malonumą...“(C), ypač, kai matai vaikų pasiekimus „...motyvuoja vaikų pasiekimai[...].kai tu matai rezultatą.[...]kai aš išmokau pastebėti net mažus žingsnelius tų vaikų, iš tikrųjų vat tas motyvuoja. Labai motyvuoja...“(D); Tai daryti skatina meilė vaikams „...Nu meilė vaikams“(F), tikėjimas, kad gali pakeisti vaikų gyvenimą „...motyvudavo visuomet tikėjimas tuo, kad tikrai galima kažką pasiekti, dideli lūkesčiai mano kelti, mano tikslai kelti...“(B). Kaip didžiausia motyvaciją dirbti šį darbą informantai nurodė norą padėti globojamiems vaikams: „...pagrindinė motyvacija yra tai padėti vaikui. Padėti vaikui taip, kad būtų, jis išeitų į gyvenimą toks, koks išeina iš paprastos lietuviškos normalios šeimos ...“(G), „...labai norėjau padėti vaikams,[...]didelis noras jiems kažkaip padėti. Gal pakeisti mamą, duoti tos šilumos, kurios jie neturi, negavo, nu kažkaip pakeisti juos ir išleisti į gyvenimą tokiais žmonėmis nu, kad jie išeitų savarankiškai, pasitikintis savimi, kad rastų tinkamą kelią nu, nenusuktų į kažkur į blogą ir turėtų savo šeimą, nu vienu žodžiu. Būti doru piliečiu....“(E). Kitų informantų nuomone, juos motyvuoja augusių BVGN ir išėjusių vaikų į savarankišką gyvenimą dėkingumas: „...kai vaikai išeina iš globos namų, mums būna nepaprastai dėkingi už visą darbą, už tai, kad sugrąžiname juos į gyvenimą. va tas motyvuoja, tas mane veda pirmyn, tas liepia man toliau siekti savo tikslų, siekti mokslų ir tobulėti...“(H); motyvacija noras dirbti su vaikais: „...noras dirbti su jais...“(A);

kad patys globojami vaikai yra motyvacijos šaltinis: „...kadangi mes juos pažįstam nuo nuo mažų metų, nuo viską, vis tiek ieškai kas tave nudžiugins, pradžiugins ir įkvėps toliau dirbti, kažkokios motyvacijos...“(B).

Kiti informantai nurodė, kad darbą BVGN vertina ne kaip darbą, o gyvenimo būdą, buvimą ir bendravimą su vaikais: „...man tai atrodo lyg taip ta prasme turi būti. Einu į darbą, net neskaitau to, kad einu į darbą, Buvimas su vaikais grynai...“(A), „...čia yra nedarbas, bet čia turi būti ir tu negali sakyti, kad eini į darbą, arba tam vaikui, kad tu išeini iš darbo. Tu ateini, būni būni, veiki, bendrauji, ir taip ir išeina, kad tu po to išeini ir nežinai, paskui ir telefonai, ir internetas, ir ir laiškai ir tas bendravimas tęsiasi toliau. Nėra tai, kad viskas nutrūktų su tom darbo valandom...“(G), kuriam skiria visą savo laiką ir energiją: „...tokį darbą turi dirbti žmogus, čia turi žiūrėti ne kaip į darbą, jeigu nori kad viskas išeitų. Jeigu tu jau paskyrei kažkaip save, tai kažkaip tai turėtum ir atsiduoti, jau turėtum suprasti ir minusus, ir plusus, ir turėtum pagalbėti apie auką, kurią tu skirsi. Ir tuomet bus sėkmingesnis darbas ir tie vaikai visaip kitaip ir tas darbas neprailgs, ir nebus tokių dalykų, kaip tokios didelės nesėkmės arba nesutarimai pačioje šeimoje...“(D), „...Aš nedirbu, aš būnu, todėl kad man tai yra gyvenimo dalis, o ne darbas[...]šie BVGN yra mano sukurti[...]tai kaip mano vaikas, nu taip kažkaip. Taip juokaujam mes, kad tai mano sukurtas mano vaikas...“(D).

Kiti informantai kaip vieną iš motyvų dirbti BVGN nurodė norą tobulėti: „...kolkas darbas patinka ir aš noriu eiti toliau, dar noriu mokymų, seminarų, kažką naujo sužinoti.[...]kaip tik GIMK mokymai bus pavasarij, tai vat dalyvausiu būtinai...“(E).

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad taip pat informantus motyvuoja gaunamas atlyginimas „...motyvuoja[...]ir atlyginimas...“(A). Vienas informantas pokalbio- interviu metu atskleidė, kad pastaruoju metu jį motyvuoja tik darbo užmokestis: „...aš pagaunu save mintis, kad mane pradėjo motyvuoja tiktai pinigai...“(B). Galimai dėl to, kad darbas jam neteikia pasitenkinimo: „...nuolatinė kančia, tai yra skausmas, liūdesys, tai yra savęs perlipimas, žeminimas savęs, savęs eikvojimas, savo gražiausių metų atidavimas jiems...“(B) ir pasak jo yra „sunkus ir nedėkingas“: „...sunkus tas socialinio darbuotojo gyvenimas, darbas, plonos visur ribos, reikia patiem viską nusibrėžti aiškiai,[...]Oi, nedėkingas tas darbas iš tikrųjų...“(B). Kaip teigia A. Sakalas ir V. Šilingienė (2000), tai galima paaiškinti tuo, kad pagrindinę žmogaus elgesio priežastį sąlygoja susidariusi situacija, kurioje jis atsiduria, susiklosčius tam tikroms

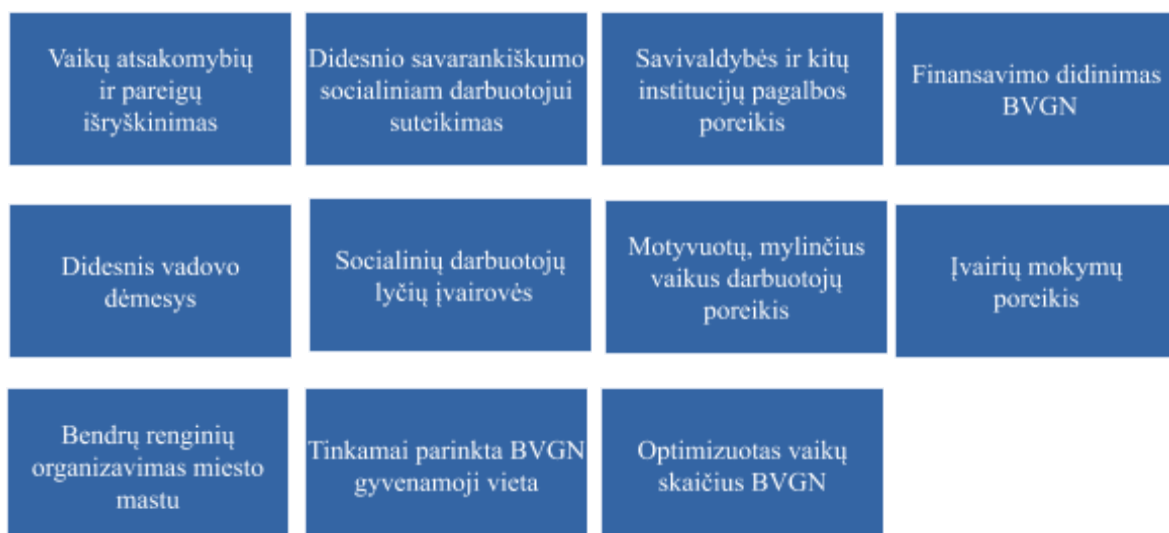
aplinkybėms ir tam tikru laiku. Kadangi motyvacija priklauso nuo individo, sąlygų ir laiko, ji nėra pastovi, o nuolat kinta.

Taigi, BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai darbe susiduria su šiais pagrindiniais iššūkiais: darbas su nemotyvuotais vaikais (kaip padidinti jų motyvaciją mokytis, užsiimti įvairia, jam naudinga, veikla); ryšio su vaiku užmezgimas (reikalaujantis laiko, kantrybės ir įvairių metodų taikymo); didelis darbo krūvis BVGN (dėl per mažo darbuotojų skaičiaus, skirtingo vaikų amžių, dėl vaikų vartojančių įvairias psichotropines medžiagas). Analizuojant socialinių darbuotojų motyvaciją dirbti BVGN paaiškėjo, kad vieniems informantams šis darbas yra prasmingas, suteikiantis malonumą ir pasitenkinimą, ypač kai sulaukia iš vaikų dėkingumo už parodytą jiems meilę ir rūpestį. Kiti informantai nurodė, kad tai jiems ne darbas, o nusako kaip tokį gyvenimo būdą, kur save realizuoja būdami kartu su vaikais BVGN. Bet buvo ir tokių informantų, kuriems šis darbas suteikia skausmą, kančią, savo energijos išsekvojimą, kuris neteikia malonumo, o motyvuoja tik gaunamas darbo užmokestis.

3.2.5. Socialinių darbuotojų pasiūlymai tobulinant jų veiklą BVGN

*„...pačios institucijos vadovo pozicijos norėtuši
daugiau dėmesio, rūpesčio, pagalbos...“ (B)*

Atlikta analizė leido išskirti socialinių darbuotojų pasiūlymus tobulinant BVGN veiklą. Išryškėjo šios rekomendacijų kryptys (žr. 12 pav).

12 pav. Pasiūlymai tobulinti BVGN veiklą

Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad informantai norėtų reglamentuoti vaikų ir socialinių darbuotojų santykį: „...pakeisti truputėlį įstatymus kai kuriuos ištikruju[...]kad būtų labiau ginami darbuotojai. Nes iš tikrųjų dabar dabar duota labai daug laisvės vaikams, jie viską gali, jie gali grasinti, paskambinti, bet kokį menkniekį jie...“(C); „...vaikams dabar viskas leidžiama. Nu taip negali būti. Vis tiek yra taisyklės. Taisyklių turi laikytis, o mūsų valdžia reiškia to nelabai suvokia. Veiksmas ir turi būti atoveiksmis. Kad ir jis paauglys ar vaikas, nu negalima šitaip nu bizūnais, aš sakau, neužauginsime gerų žmonių, bet taisyklės ir pačioje visuomenėje tokiems vat paaugliams, kurie tyčiojasi iš mokytojų, iš policijos, dabar iš visko didžiausios patyčios. Jie nevertina nieko. Jie nebijo nieko. „Mes esame karaliai“ ir viskas, viskas...“(H).

Informantai pokalbio-interviu metu atskleidė, kad norėtų reglamentinių pakeitimų, susijusių su vaiko išleidimo laikinai svečiuotis tvarkos aprašu. Jų manymu, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba galėtų lanksčiau žiūrėti į svečiavimosi galimybes taikymą konkrečiu atveju, suteikiant spręsti pačiam socialiniam darbuotojui: „...keisčiau biškį Vaikų teisių tą požiūrį įstatymini.[...]jeigu neturi svečiavimosi leidimo, Vaikų teisės, mes turime, jei nori su nakvyne išleisti, žmonės turi praeiti patikras visokias ir visą kitą. Jie turėtų perduoti šeimynai tą dalyką. Ilgą svečiavimąsi, kai atostogom pasiima, veža ten kažkur kitur, atostogauti ima, aišku, tai taip, reikia sąlygas patikrinti. Šeimas, kur jie gyveno ir šeimas, kurios nori priimti svečiuotis, aišku reikia tikrinti, kas be ko, aš nekalbu. Bet jie turėtų pakeisti tą tokį įstatymą ir leisti šeimynai spręsti ar gali pernaktuoti. Leisti šeimynai pačiai patikrinti sąlygas, nuvažiuoti. Jeigu pavyzdžiui, vaikai bedrauja su tam tikra šeima, turi draugų, kur šeima tikrai priima, bendradarbiauja, pavyzdžiui susiskambiname su šeima, kur nori pasiimti prie ežero, bet su nakvyne- aš negaliu jo išleisti[...]Jie turėtų kažkaip leisti šeimynai, kažkokius tam tikrus dalykus spręsti pačiom. Vidines kažkokias tvarkas sugalvoti...“(D).

Kalbant apie gerinimą BVGN veiklą, informantai nurodė, kad trūksta paslaugų, susijusių su vaikų, vartojančių psichotropines medžiagas, reabilitacijos prieinamumu, kurias turėtų užtikrinti miesto Savivaldybė: „...paslaugų negaunam. Tokia įstatyminė bazė, kad negauname vaikam paslaugų, tų kurių reikia- nepapuoлам, nedaėinam. Tiesiog reabilitacijų reikėtų daugiau

vartojantiems vaikams...“(H), taip pat informantai pasigenda miesto savivaldybės pagalbos norint nevyriausybinėms organizacijoms steigti BVGN. Jų nuomonė, miesto savivaldybė galėtų padėti su būsto paieška naujiems kuriamiems BVGN: „...*Visų pirma pradėčiau nuo mūsų sistemos, kuri sugalvoja tą dalyką ir prieš paleidžiant į apyvartą tą projektą, pagalvočiau apie tai, kaip sunku bus įstaigoms susirasti sau butus[...]*Ir tikrai galėjo kažką pagyvoti, kad vat kai kuriems taip namams, valstybės globos namams jie davė butus. Jie parūpino. Bet mes, mes dirbam lygiai tokį pat darbą, kaip ir jūs, auginam vaikus per pusę su valstybe. Nes tai buvo labai sunku, labai sunku...“(D).

Kai kurie informantai nurodė, kad reikia didinti finansavimą: gerinti BVGN aplinką: „...*kad kiekvienas turėtų savo tobulą darbo vietą iš tikrųjų su savo nuosavu darbo stalu, aaa ten šviestuvais, apšvietimu įvairiausiai...*“(A); „...*norėčiau, kad kambariai vaikų būtų didesni, butas didesnis. Nuu zona būtų didesnė, turėtų ir laisvalaikio zoną, ir savo kambarį, kad daugiau erdvės jiems būtų...*“(F); vaikus aprūpinti šiuolaikinėmis asmeninėmis IT priemonėmis: „...*kad kiekvienas tarkim turėtų asmeninį tą nešiojamąjį kompiuterį, nes tikrai pamokoms prireikia. Mobilusis telefonas ir gi kad būtų...*“(A); užtikrinti įvairių knygų prieinamumą: „...*Enciklopedijų kurių netrūktų...*“(A); padidinti finansavimą įvairioms išvykoms ir užsiėmimams: „...*galbūt finansavimą galbūt, kad būtų dar daugiau vaikams kažkokių išvykų bendrų, užsiėmimų...*“(A).

Išanalizavus tyrimo dalyvių pokalbių turinį, paaiškėjo, kad informantai pasigenda didesnio dėmesio iš vadovo pusės, jo palaikymo: „...*pačios institucijos vadovo pozicijos norėtuši daugiau dėmesio, rūpesčio, pagalbos...*“(B), norėtų, kad BVGN dirbtų labiau motyvuoti, mylintis vaikus socialiniai darbuotojai: „...*Kažkaip daugiau meilės duočiau, nežinau....labiau užsiimti su vaiku...*“(E); „...*Daugiau dėmesio skirti vaikui, taip, o ne popierizmui, ataskaitom, šitiems dalykams...*“(E); ir vyktų didesnė atranka socialinių darbuotojų priimant juos į darbą: „...*Darbuotojai čia yra problema, čia labai atranka turėtų būti specifinė, darbuotojų reikalavimai...*“(H); „...*Atranka, tikslingesnė ir ir kruopštesnė, galbūt, bet dabar toks laikotarpis, kad nelabai iš ko ir ką yra rinktis. Labai yra sudėtinga...*“(H). Keli informantai nurodė, kad trūksta pagalbos ir kontrolės iš kitų institucijų: „...*tas bendradarbiavimas su institucijom, ta tokia gal būtų pagalba tų įvairių institucijų...*“(G); „...*tiesiog kontrolės didesnės iš kitų institucijų reikia...*“(H). Vienas informantas atskleidė, kad jis suteiktų didesnę galimybę socialiniams darbuotojams dalyvauti įvairiuose mokymuose, seminaruose ir praktiniuose užsiėmimuose:

„...mokymai, sakyčiau jau dabar gerai, prasidėjo GIMK, reiškia kursai. Daug ką tas duoda naudos tokio labai, turėtų būti gal daugiau seminarų tam žmogui, tam darbuotojui socialiniui, atsišviežinti, pasižiūrėti, praktinių užsiėmimų...“(G). Pasak informantų, BVGN trūksta vyriškosios lyties socialinių darbuotojų, kurie būtų pavyzdys ir vaikams, ir atrama socialinėms darbuotojoms: „...mums reikia kažko iš pašalies, kažko stipresnio, nes vis dėlto mes pavyzdžiui, šeimynoje pavyzdžiui keturios moterys, vyro neturim, pačios įpratome dirbti be to vyro, be nieko. Bet taip kartais norisi, kad kažkas stipresnis imtų ir parodytų vaikams vis dėlto mes nesame vieni, mes nesame tik tokios moteriškaitės...“(B). O kiti informantai norėtų, kad būtų organizuojami bendri renginiai su kitais BVGN šeimynos vaikais: „...nu gal įdomu būtų kažkokios stovyklos bendros, bendros tokios varžybos kaip čia. Atsimenu būdavo organizuojamos kartingo, vat buvęs Seimo narys Bičkauskas ten organizuodavo. Nu tokių bendrų suėjimų, bendrų sąskrydžių, toks toks įdomus reikalas būtų...“(G).

Tyrimo analizė atskleidė, kad kai kurie informantai keistų BVGN vietą, t. y. juos įkurtų individualiame name arba kotedže, kuriuose būtų daugiau privačios erdvės: „...aš tai būčiau tikrai už tai, kad vaikai gyventų nuosavuose namuose su savo kiemu...“(F); „...kad kiekvienas vaikas turėtų dar daugiau privatumo. Sakykim, kambarių struktūra, reiškia jų išsidėstymas, kad tai būtų ne butas daugiabučiame name, kur yra santykis ten su kaimynais, su administracija, kad būtų, kad būtų kažkoks privati privati erdvė didesnė tavo buitinė ta aplinka. Tai yra namas, kotedžas, dar kažkas tai, kažkoks kažkoks privatus dalykas[...]. Vaikai labai nori užsimiti technika, tai yra reiškia, turi laikyti kur ir dviračius, ir sakykim, ir ... ir tokį didesnį, jeigu tu turi inventorių ir motorinius dviračius, ir paspirtukai ir tokie dalykai, nu kur šiais laikais yra, šiais laikais yra naudojami daiktai. Ir ir, o kai tu turi didesnę erdvę, tu gali daugiau kur išsiplėsti. Tai yra ir sakykim, ir tokie sportiniai aikštynai šalia, ir aišku prisitaikai, viską tu pasiimi, ten ir sporto salę gali išsinuomoti ir viskas, bet aišku, kai tu turi savo, viskas yra geriau...“(G). O informantas, kuris dirba BVGN įkurtuose individualiame name paminėjo, kad gerai būtų turėti šalia aikštiną, kuriame vaikai galėtų sportuoti: „...neturime nu tokios sportavimui vietos, neturime pas mus [...] mažas kiemukas aptvertas ir mes, pavyzdžiui, turime vestis kažkur vaikus į kažkokį aikštiną. Vat šitą pakeisčiau tikrai kažkur tai pažiūrėčiau, kad kad kažkur šalia būtų kažkoks aikštynas...“(H).

Išanalizavus pokalbių-interviu duomenis, paaiškėjo, kad informantai *mažintų* vaikų skaičius BVGN: „...*norėčiau, kad vis dėlto būtų būtų vaikų maksimalus skaičius būtų aštuoni vaikai...*“(G), nes šiuo metu Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintame Socialinės globos normų apraše (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-377, 2014) yra nurodyta, kad brolius ir seseris apgyvendinant kartu, BVGN gali gyventi iki 10 vaikų.

Apibendrinant informantų atsakymus galima teigti, kad socialiniai darbuotojai labiausiai norėtų pakeisti įkurtą BVGN gyvenamąją vietą iš buto daugiabutyje į individualų namą ar kotedžą, kur vaikai turėtų daugiau asmeninės erdvės. Taip pat didintų finansavimą vaikų išlaikymui BVGN. Socialiniai darbuotojai norėtų, kad Vaikų teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba suteiktų daugiau teisių socialiniams darbuotojams, kaip antai riboti maištaujančių paauglių laisves, spręsti klausimus susijusius su vaikų svečiavimosi teise. Jei socialiniai darbuotojai galėtų, jie vykdytų kruopštesnę darbuotojų atranką į socialinius darbuotojus, stengtųsi pritraukti kuo daugiau vyriškos lyties socialinių darbuotojų, skirtų daugiau dėmesio, palaikymo savo darbuotojams, sudarytų sąlygas socialiniams darbuotojams dalyvauti įvairiuose mokymuose, praktiniuose užsiėmimuose. Taipogi, socialiniai darbuotojai *mažintų* vaikų skaičių BVGN, didintų kompleksinės pagalbos paslaugas įvairių priklausomybių turintiems vaikams.

EMPIRINIO TYRIMO IŠVADOS

Socialiniai darbuotojai, vertindami pokyčius įvykusius jų veikloje persikėlus dirbti į BVGN teigia, kad socialiniams darbuotojams atsirado papildomų vaidmenų, tokių kaip finansininko, kontrolieriaus, valytojo, tvarkytojo, virėjo, tarpininko, ekonomo ir su vaidmenimis susijusių papildomų paslaugų atlikimu. Išsiplėtė socialinių darbuotojų atsakomybės laukas priimant sprendimus ir pagerėjo socialinio darbuotojo darbo kokybė. Socialinių darbuotojų kuriama artima šeima aplinka, skatina vaikus jaustis pilnaverčiais šeimynos nariais, sumažėjo jų skaičius, pasikeitė vaikų išvaizda ir elgesys į teigiamą pusę. Dabar gyvenamąją aplinką, savo išvaizda ir elgesiu, vaikai mažai kuo skiriasi nuo kitų vaikų, gyvenančių šeimose su tėvais, nes BVGN jiems yra suteikiamos tokios pačios, ar net geresnės sąlygos, kokias turi vaikai gyvenantys su tėvais šeimose. Nepaisant to, vis tiek išlieka tarp šių įstaigų kai kurie panašumai; laiko stoka skiriama kiekvienam vaikui; nepakitęs vaikų neigiamas požiūris į teikiamas socialinio darbuotojo paslaugas. Nors išryškėjo ir tokia nuomonė, kad BVGN viskas yra taip pat kaip ir buvo dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose.

Iš gautų tyrimo rezultatų paaiškėjo, kad socialiniai darbuotojai kurdami artimą šeimai aplinką BVGN, didelį dėmesį skiria šeimynos palankaus emocinio klimato ir jaukios fizinės aplinkos kūrimui. Socialiniai darbuotojai kuria artimą šeimai aplinką švėsdami valstybines ir kalendorines šventes, gimtadienius ir kartu pramogaujant, dalyvaujant vaikams įvairiuose edukaciniuose užsiėmimuose. Prie kuriamos artimai šeimai aplinkos taip pat prisideda bendrų taisyklių laikymasis, talkos, bendri darbai ir organizuojamos stovyklos.

Nors socialiniai darbuotojai stengiasi BVGN kurti artimą šeimai aplinką, vis tik artimųjų šeimos narių trūkumo jie pakeisti negali. Dėl didelio skaičiaus socialinių darbuotojų ir jų dažnos kaitos, vaikai jaučiasi nesaugūs. Socialiniai darbuotojai, kitaip nei savo šeimose, riboja savo elgesio ir emocijų išraiškas. Nepaisant to, kad socialiniai darbuotojai stengiasi kurti artimą šeimai aplinką, vaikai kitaip supranta jiems teikiamą pagalbą.

BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai, dažnu atveju realizuoja visą spektrą vaidmenų. Dirbantys BVGN socialiniai darbuotojai realizuoja mamos, sesers-draugo, gynėjo, namų tvarkytojo, atstovo, mokytojo, psichologo ir užimtumo specialisto, prižiūrėtojo vaidmenis. Socialinio darbuotojo realizuojami vaidmenys priklauso nuo vaikų amžiaus ir poreikių.

Kurdami artimą šeimai aplinką socialiniai darbuotojai remiasi iš tėvų perimtais arba jų sukurtoje šeimoje taikomais elgesio modeliais.

Pagrindiniai sunkumai su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai yra darbas su nemotyvuotais vaikais, didelis darbo krūvis, sunkumai ryšio užmezgime su vaiku, darbas tarp kolegų nesuderinamumas. Analizuojant socialinių darbuotojų motyvaciją dirbti BVGN paaiškėjo, kad daugumai socialinių darbuotojų šis darbas yra prasmingas, suteikiantis malonumą ir pasitenkinimą, ypač kai sulaukia iš vaikų dėkingumo už parodytą jiems meilę ir rūpestį. Kiti nurodė, kad tai jiems ne darbas, o nusako kaip tokį gyvenimo būdą, kur save realizuoja būdami kartu su vaikais BVGN. Buvo išsakyta ir kitokia socialinių darbuotojų nuomonė, kad šis darbas suteikia skausmą, kančią, savo energijos išsekvojimą, kuris neteikia malonumo, o motyvuoja tik gaunamas darbo užmokestis.

Socialiniai darbuotojai BVGN darytų tokius pakeitimus: BVGN įkurtų individualiuose namuose ar kotedžuose; didintų finansavimą vaikų išlaikymui BVGN; vykdytų kruopštesnę darbuotojų atranką į socialinius darbuotojus; stengtųsi, kad BVGN būtų socialinių darbuotojų lyčių įvairovė; skirtų daugiau dėmesio, palaikymo savo darbuotojams; sudarytų sąlygas socialiniams darbuotojams dalyvauti įvairiuose mokymuose, praktiniuose užsiėmimuose; suteiktų daugiau teisių socialiniams darbuotojams riboti maištaujančių paauglių laisves, spręsti klausimus susijusius su vaikų svečiavimosi teise; mažintų vaikų skaičių BVGN; didintų kompleksinės pagalbos paslaugas įvairių priklausomybių turintiems vaikams.

Dauguma socialinių darbuotojų teigiamai vertiną deinstitutionalizacijos procesą ir tvirtina, kad BVGN tikrai yra sukurta artima šeimai aplinka.

DISKUSIJA IR REFLEKSIJA

A. Kiaunytė ir V. Lygnugarienė (2019) pažymi, kad deinstitucionalizacijos procesas neišvengiamai paliečia ne tik klientus, bet ir socialinius darbuotojus, nes keičiasi jų darbinė aplinka. Tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai, vertindami pokyčius įvykusius jų veikloje persikėlus dirbti į BVGN teigė, kad išsiplėtė atsakomybės laukas, tenka prisiimti daugiau atsakomybės. Asta Kiaunytė ir Viktorija Lygnugarienė (2019) pastebi, kad pasikeitę įstatymų nuostatos, reglamentuojančios vaiko globą ir vaiko teisių apsaugą, įnešė į socialinio darbuotojo profesinę veiklą didelių pokyčių. Socialiniai darbuotojai susiduria su naujais iššūkiais jų darbinėje veikloje, prasiplėtė jų realizuojamų vaidmenų ir funkcijų spektras. Pasak L. Gvaldaitės (2018) socialinis darbuotojas lydi ir tarpininkauja tarp kliento ir jo aplinkos sunkiose kliento gyvenimo situacijose. Atliktas tyrimas patvirtina, jog dažnai BVGN dirbantis socialinis darbuotojas tampa vaiko atstovu. Socialiniai darbuotojai atstovauja vaikus įvairiose įstaigose, sprenddami su vaikais susijusius klausimus ir bendradarbiauja su skirtingų įstaigų specialistais. Pasak informantų tenka prisiimti ir psichologo vaidmenį, kuris minimas ir L.Gvaldaitės (2018). Ji teigia (cit. pagal Marzotto, 1996), kad socialiniai darbuotojai yra tarsi filtras, per kurį praeina kliento psichologinės problemos. Todėl jiems reikalingos psichosocialinės žinios, kompetencijos ir įgūdžiai padėti spręsti kliento problemas.

L. Gvaldaitė (2018) pažymi, kad socialinių darbuotojų nuolatinis kvalifikacijos kėlimas padeda didinti kompetencijos ribas bendradarbiaujant su kitais, įvairių sričių specialistais. Toks aspektas nurodytas ir tyrime dalyvavusių socialinių darbuotojų, kad jiems reikalinga ir tikslinga dalyvauti įvairiuose mokymuose, praktiniuose užsiėmimuose.

L. Žalimienė (Žalimienė, 2007) nurodo, kad artima šeimai aplinka yra suprantama kaip aplinka, kurioje sudarytos pačios geriausios sąlygos vaiko vystymuisi. Su tuo sutinka ir socialiniai darbuotojai dalyvave šiame tyrime. Pasak jų, gyvenamoji aplinka ir joje vyraujantis mikroklimatas, yra vienas iš pagrindinių kriterijų kuriant artimą šeimai aplinką BVGN.

L. Gvaldaitė (2018) nurodo, kad nors vaikams, netekusiems tėvų globos, padaryta žala liks visam gyvenimui, bet šalia esantys socialiniai darbuotojai, kurie rūpinasi jo gerove, gali padėti jiems išgyventi šias netektis. Tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai teigė, kad ne nuo vieno socialinio darbuotojo, o nuo visos socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų komandos priklauso

kokia bus sukurta emocinė aplinka BVGN gyvenantiems globojamiems vaikams, kaip jie bus paruošti savarankiškam gyvenimui. Kaip ir D. Stražinskaitės nuomone (Stražinskaitė, 2017), kurios vienas iš penkių išskirtų socialinio darbuotojo vaidmenų yra padėti vaikui tapti savarankiškam ir nepriklausomam. Kitų šalių mokslininkai, kaip teigia V. Gudžinskienė ir kt. (Gudžinskienė ir kt., 2017, cit. pagal Spray ir Jowett) taip pat mano, kad vaikai, kurie augo nedideliuose globos namuose, kuriuose tarp globotinių ir personalo buvo šilti ir stabilūs santykiai, geriau pasiruošia savarankiškam gyvenimui (Gudžinskienė ir kt., 2017).

L. Gvaldaitė (2018) pažymi, kad socialiniam darbuotojui reikia turėti daug kantrybės ir praeiti nemažai laiko, kol užsimezga tarp jo ir klientų pasitikėjimas ir artimi santykiai. Tai patvirtina ir socialiniai darbuotojai dalyvavę tyrime, kad vienas iš iššūkių jų darbinėje veikloje yra sunkumas užmegzti ryšį su vaiku, kad turi praeiti nemažai laiko, kol vaikas pradeda pasitikėti socialiniu darbuotoju. Bet kaip pažymi A. Kiaunytė ir V. Lygnugarienė (2019) savo tyrime, pagalbos veiksmingumas priklauso ne vien tik nuo socialinio darbuotojo kompetencijos, bet ir nuo paties kliento norų arba nenoro nieko keisti. Kaip ir tyrimo dalyviai nurodė, kad darbe taiko įvairius metodus užmezgant ryšį su vaiku, bet vis neranda tinkamo priėjimo prie vaiko.

Taip pat teigia ir L. Žalimienė (2007), kad renkantis darbuotojus ne tik svarbus jų išsilavinimas, darbo patirtis su vaikais, bet ir svarbu darbuotojų asmeninės savybės, vertybių sistemos darbui su vaikais tinkamumas. Tokios pačios nuomonės yra ir socialiniai darbuotojai dalyvavę tyrime, kad BVGN svarbus ten dirbančių socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų suderinamumas, komandinis darbas labai priklauso nuo darbuotojų išsilavinimo.

Socialiniai darbuotojai dalyvavę tyrime, pažymėjo, kad vienas iš sunkumų, su kuriais susiduria savo profesinėje veikloje yra neprieinamumas kompleksinės pagalbos paslaugų įvairių priklausomybių turintiems vaikams, o tai patvirtina A. Kiaunytės ir V. Lygnugarienės (2019) pastebėjimai, kad dėl egzistuojančių vaikams ir šeimai paslaugų trūkumo ir neprieinamumo, socialiniai darbuotojai dažnai jaučiasi bejėgiai.

Dėl didelio skaičiaus socialinių darbuotojų ir jų dažnos kaitos, kartais nepavyksta užtikrinti globojamiems vaikais saugumo poreikio. Remiantis tyrimo dalyvių išsakytais teiginiais, kad didelis darbo krūvis ir didelis vaikų skaičius yra vieni iš daugelio veiksnių, kurie turi didelį poveikį socialinių darbuotojų motyvacijai. Kaip ir A. Kiaunytė ir V. Lygnugarienė (2019), kurios nurodo vieną iš profesinių iššūkių – didelis ir sunkus darbo krūvis. J. Griciūtė ir L.

Senkevičiūtė-Doviltė (2018) taip pat teigia (cit. pagal Šinkūnienė ir Katkonienė, 2010; Kiaunytė, 2008), kad neigiamą poveikį motyvacijai turi didelis klientų skaičius. Jų teigimu (cit. pagal Gillet ir kt., 2012), dėl šių priežasčių gali atsirasti streso ir „perdegimo sindromo“ simptomų ir taip prarandama motyvacija. Šie neigiami reiškiniai, turi įtakos padidėjusiai darbuotojų kaitai, jų išėjimu iš darbo. Toks aspektas nurodomas ir informantų atsakymuose. Po pokalbių su socialiniais darbuotojais paaiškėjo, kad dauguma iš jų serga ar yra persirgę perdegimo sindromu, su kuriuo jie bando tvarkytis patys, be specialistų pagalbos. Buvo išsakyta ir tokia socialinių darbuotojų nuomonė, kad šis darbas suteikia skausmą, kančią, savo energijos išsekvojimą, kuris neteikia malonumo, o motyvuoja tik gaunamas darbo užmokestis. O tai patvirtina L. Gvaldaitė (2018), kad socialiniams darbuotojams iškyta pervargimo ir perdegimo rizika tada, kai profesinėje veikloje jie susiduria su stipriomis išgyvenamomis emocijomis, paliečiamas žmogiškumas, išjudinamos jų pamatinės vertybės.

Šią temą savo magistriniui darbui pasirinkau todėl, kad pati dirbu socialine darbuotoja vienuose iš BVGN Vilniaus mieste. Todėl man pačiai, kaip tyrėjai, ši tema yra artima ir buvo įdomu sužinoti ir palyginti, kaip kiti socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN, kuria artimą šeimai aplinką, su kokiais susiduria sunkumais savo darbe, kaip susidoroja su iššūkiais profesinėje veikloje, kaip pasikeitė jų darbinė veikla perėjus iš didelių institucinių vaikų globos namų dirbti į mažesnius BVGN.

Pirmi daryti pokalbiai-interviu praėjo gana sunkiai, nes buvau labai įsitempusi, o tai trukdė išsamiau išklausinėti socialinius darbuotojus rūpimais klausimais. Kadangi savo gyvenime dariau pirmąjį kokybinį tyrimą, nemaniau, kad bus taip sunku išgauti norimos informacijos iš apklausiamų socialinių darbuotojų. Dabar manau, kad pasirinkti tinkami informantai, kurie geba laisvai ir suprantamais žodžiais reikšti mintis, yra sėkmės raktas tyrimo rezultatams. Iš kai kurių informantų tiesiog reikėjo žodį po žodžio traukti informaciją, kitiems- būnant rusakalbiamis, sunkiau sekėsi savo mintis išreikšti lietuvių kalba.

Manau, po keletą metų būtų įdomu apklausti tyrime dalyvavusius socialinius darbuotojus: kas pasikeitė ir kaip patobulėjo jų darbinė veikla BVGN, kaip pavyko užauginti vaikus ir paruošti juos savarankiškam gyvenimui. Taip pat manau reikalingi ir būtų įdomūs tyrimai apie didmiesčiuose ir mažų miestelių vietovėse įsikūrusius BVGN ir ten dirbančių socialinių darbuotojų veiklos ypatumus.

Šio tyrimo pagalba, susipažinau su puikiais, savo darbą mylinčiais socialiniais darbuotojais. Savo profesinėje veikloje galėsiu pasinaudoti jų sukauptą gerą patirtimi, taikomais tinkamais metodais, tenkinant pagrindinius vaikų poreikius BVGN.

Po pokalbių su socialiniais darbuotojais paaiškėjo, kad dauguma iš jų serga ar yra persirgę perdegimo sindromu, su kuriuo jie bando tvarkytis patys, be specialistų pagalbos. Po vieno pokalbio-interviu, jau išjungus įrašymo priemonę, socialinis darbuotojas paatviravo, kad dirbdamas BVGN jis pasikeitė, tapo piktesnis, nebe toks mielas ir malonus, koks buvo prieš tai, nes nukrito „rožiniai akiniai“, su kuriais jis atėjo dirbti į bendruomeninius vaikų globos namus. Čia jis susidūrė su realiu gyvenimu, ne žiniasklaidos priemonių pagalba „pagražintu“ gyvenimu BVGN.

Bet nepaisant to, socialiniai darbuotojai kaip ir aš, kurie dirba BVGN, savo darbe mato prasmę ir turi didelį norą padėti globojamiems vaikams, nors ir gaunami nedidelį atlyginimą už sunkų darbą.

IŠVADOS

1. Lietuvoje beveik dvidešimt metų vykdoma Vaikų globos įstaigų reforma. Įgyvendinant vaikų globos namų deinstitutionalizaciją, siekiama, kad kuo daugiau vaikų apsigyventų pas laikinus globėjus, globėjų šeimose ar būtų perkelti į šeimynas BVGN, kuriuose yra kuriama artima šeimai aplinka. Procesas vyko vangiai dėl pačių įstaigų nenoro reorganizuotis ir persikvalifikuoti, taip pat ilgai truko įvairių dokumentų rengimas, įstatymų priėmimas. Šis procesas pajudėjo, kai 2014 m. buvo parengtas Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas ir gautas finansavimas iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšų fondo. Kadangi šiuo metu Lietuvoje dar nėra pakankamai paruošta globėjų, vaikams yra geriau augti BVGN, kur jiems palankiau yra įgyti savarankiškam gyvenimui svarbius įgūdžius. Šių įstaigų 2019 m. buvo visuose 10-je Lietuvos regionų.
2. Socialinio darbuotojo veikla BVGN yra labai skirtinga ir įvairiapusė, todėl socialinis darbuotojas atlieka skirtingus ir įvairius profesinius vaidmenis. Dažniausiai socialinis darbuotojas vienu metu atlieka ne vieną, o kelis vaidmenis ir visi jo vaidmenys yra susiję su siekiu patenkinti įvairius vaikų poreikius. Socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN, vadovaujasi reikalavimais profesinei veiklai ir rekomendacijomis dėl vaikų globos namų darbuotojų pareigybių aprašymų, kuriose pateiktos vaikų globos namų šeimos pagrindinės socialinio darbuotojo funkcijos. Pagrindinės funkcijos, kurias atlieka socialinis darbuotojas dirbdamas BVGN yra vaikų saugumo užtikrinimas šeimynoje, kasdienio gyvenimo įgūdžius ugdymas ir vaiko ruošimas savarankiškam gyvenimui, rūpinimąsi vaiko mokymusi, sveikatos priežiūros organizavimas, rūpinimąsi vaiko laisvalaikio ir neformaliu vaiko švietimu, bendradarbiavimas su vaiko teisių apsaugos specialistais, švietimo, ugdymo ir sveikatos priežiūros, teisėsaugos ir kt. atstovais.
3. Socialiniams darbuotojams dirbant BVGN atsirado papildomų vaidmenų, tokių kaip finansininko, kontrolieriaus, valytojo, tvarkytojo, virėjo, tarpininko, ekonomo ir su vaidmenimis susijusių papildomų paslaugų atlikimu. Kartu padaugėjo asmeninės atsakomybės priimančios sprendimus ir padidėjo darbo krūvis. Pagerėjo socialinio

darbuotojo darbo kokybė, atsirado glaudesnis darbuotojų ir vaikų santykis. Socialiniai darbuotojai dirbantys BVGN, didžiausią dėmesį skiria tinkamai šeimynos emocinei aplinkai, kurioje palaiko šiltus tarpusavio santykius, suteikia pagalbą ir palaikymą šeimynoje vienas kitam, apgaubia rūpesčiu ir saugo nuo pavojų. Socialinių darbuotojų kuriama artima šeimai aplinkai, skatina vaikus jaustis pilnaverčiais šeimynos nariais, vaikai tapo gyvenamosios erdvės šeiminkais. Taip pat tradicijų ir ritualų pagalba BVGN kuria artimą šeimai aplinką. BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai darbe susiduria su šiais pagrindiniais iššūkiais: dideliu darbo krūviu; ryšio su vaiku užmezgimu; darbu su nemotyvuotais vaikais, psichotropines medžiagas vartojančiais vaikais; bandymais integruotis į vietos bendruomenę. Pagrindinis motyvas socialiniams darbuotojams dirbti BVGN yra prasmingas darbas, suteikiantis malonumą ir pasitenkinimą, ypač kai sulaukia iš vaikų dėkingumo už parodytą jiems meilę ir rūpestį.

REKOMENDACIJOS

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie SADM:

Daugiau pasitikėti socialiniais darbuotojais ir jų priimamais sprendimais, ypač susijusiais su vaikų svečiavimosi teise.

Vilniaus miesto savivaldybės administracijai:

Didinti prieinamumą reabilitacijos paslaugų įvairių priklausomybių turintiems vaikams (paaugliams).

Suteikti pagalbą Nevvyriausybinėms organizacijoms ieškant gyvenamosios vietos, kuriant BVGN.

BVGN įstaigų administracijai:

Mažinti vaikų, turinčių spec. poreikius, skaičių šeimynose arba juose didinti socialinių darbuotojų skaičių.

BVGN kurti individualiuose namuose ar kotedžuose, kur vaikai turėtų daugiau asmeninės erdvės, nuosavą kiemą su žaidimo aikštele, daržu, sodu.

Skirti daugiau dėmesio, palaikymo socialiniams darbuotojams.

Skatinti ir sudaryti tinkamas sąlygas (finansuoti, leisti mokytis darbo laiku) kelti socialinių darbuotojų kvalifikaciją.

LITERATŪRA

1. Allport, G. W. (1935). Attitudes. In Murchison C. (Ed.). *Handbook of Social Psychology*. Worcester: Clark University Press.
2. Berger, P. L. (1995). *Sociologija: humanistinis požiūris*. Kaunas: Litera.
3. Berger, P. L., ir Luckmann, T. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas* (p. 165). Vilnius: Pradai.
4. Berns, R. M. (2009). *Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
5. Bitinas, B. ir kt. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. I – II dalis*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
6. Čepukienė, V., ir Pakrošnis, P. (2008): Vaikų globos namuose gyvenančių paauglių psichologinio funkcionavimo sunkumus lemiantys veiksniai: asmenybės savybių ir gyvenimo globos namuose ypatumų sąveika. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2 (19), 31-44.
7. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: MRU.
8. Gapšytė, R., ir Snieškienė, D. (2011). Socialinio darbuotojo etinė kompetencija ir jos vystymo praktikoje galimybės. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, N. 7 (1), 116.
9. Braslauskienė, R., ir Šmitienė, G. (2001). *Vaikų socialinis ugdymas: pirminė socializacija*. (p. 16 – 21). Vilnius: Pedagogika, Nr. 53.
10. Giedrimas, Z. (2014). Potencialių globėjų ir įtėvių švietimas, keičiant jų nuostatas. *Socialinis ugdymas*, Nr. 39 (3), 74–85.
11. *Globėjų (rūpintojų) ir įtėvių mokymo ir konsultavimo (GIMK) programa: mokytojo knyga. (2018)*. Vilnius: Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
12. Griciūtė, J., ir Senkevičiūtė-Doviltė, L. (2018). Lietuvos socialinės globos įstaigų, dalyvaujančių pertvarkos procese, darbuotojų motyvacijos vertinimas. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, Nr. 21 (1).
13. Gudžinskienė, V. (2010). Sveikatos puoselėjimas vaikų ugdymo institucijoje. *Žvirblių takas*, Nr. 6, 2-11.

14. Gudžinskienė, V., Raudeliūnaitė, R., ir Uscila, R. (2017). Socialinių darbuotojų patirtys rengiant vaikus savarankiškam gyvenimui bendruomeniniuose vaikų globos namuose. *Lietuvos Edukologijos universitetas. Pedagogika*, t. 125, Nr. 1, 158–174.
15. Gvaldaitė, L., ir Šimkonytė, S. (2016). *Vaikų globos namų deinstitutionalizacija Lietuvoje: ar „vežimas“ judės į priekį?* Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
16. Išganaitytė, G. (2012). *Vaikų globos namuose gyvenančių paauglių psichologinio atsparumo ir sveikatai palankaus elgesio sąsajos* (Nepublikuotas magistro darbas). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per eLABa (D:20120201:134000-19824)
17. Ivoškienė, N., (2003). Dirbančiųjų su neigaliaisiais personalo problemos ir jų etinis aspektas. *Socialiniai neigalumo aspektai: žmogui reikia žmogaus: straipsnių rinkinys*. (p. 95 – 102). Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas, Socialinio darbo institutas.
18. Januškevičienė, E., (2017). *Socialinio darbuotojo vaidmenys dirbant su kompleksinių poreikių turinčiomis šeimomis: vaidmens ir pagalbos prasmingumo sąsajos* (magistro darbas). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/34785/1/edita_januskeviciene_md.pdf
19. Johnson, L. C. (2003). *Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris* (p. 256). Vilnius: VU specialiosios pedagogikos laboratorija.
20. Jungtinių Tautų vaikų fondas. (2002). *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas*, Šveicarija: United Nations Children’s Fund, 194.
21. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
22. Kavaliauskienė, V. (2008). Socialinio darbuotojo asmenybės savybės – santykio su profesija išraiška. <http://archive.minfolit.lt/arch/13001/13347.pdf>
23. Kvieskienė, G., ir Indrašienė, V. (2008). *Socialinio darbo ypatumai vaikų globos namuose: metodinė priemonė*. Vilnius. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
24. Leliūgienė, I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
25. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika* (p. 9). Kaunas: Technologija.
26. Lesinskienė, S., ir Karalienė, V. (2008). *Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.

27. Liobikienė, T. N., ir Šinkūnienė, J. R. (2010). Socialinio darbo klientų ypatumai, Iš J. R. Šinkūnienė, ir kt., *Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai*. (p. 293), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
28. Luobikienė, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
29. Maslow, A. H., (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
30. Miškinis, K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: Aušra.
31. Okonišnikova, V. O., ir Rumianceva, N. (2007). Socialinio darbuotojo profesiniai vaidmenys teikiant socialines paslaugas psichikos sveikatos priežiūros įstaigose. Kauno kolegija, Sveikatos priežiūros fakultetas, Socialinio darbo katedra. Šiauliai: Šiaulių valstybinė kolegija.
32. Poviliūnas, A. (2014). Investicijos į vaikus: padėkime išsivaduoti iš nepalankios socialinės padėties. Nacionalinių strategijų tyrimas. Lietuva: Vilniaus universitetas, 32-33.
33. Rupšienė, L. (2001). *Šeimotyro įvadas*. Klaipėda: KU leidykla.
34. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: KU leidykla.
35. Sakalas, A., Šilingienė, V., (2000). *Personalo valdymas*. Kaunas: Technologija.
36. Samašonok, K. (2009). *Globos namuose gyvenančių paauglių adaptyvaus elgesio ugdymas(is)*. (daktaro disertacija). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. Prieiga per eLABa (D:20090828:130245-92676)
37. Savickaitė, V. (2010). *Socialinio darbuotojo vaidmenys ugdant vaikų socialinius įgūdžius* (magistro darbas). Prieiga per internetą: <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1758578/datastreams/MAIN/content>
38. Snieškienė, D. (2001). Vaikus globojančios šeimos samprata. *Vytauto Didžiojo universitetas. Filosofija, sociologija*, Nr. 3, 48.
39. Snieškienė, D., ir Tamutienė, I. (2014). *Institucijose ir šeimose globojamų vaikų žmogaus teisių užtikrinimo lyginamoji analizė*. Tyrimo ataskaita. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
40. Stražinskaitė, D. (2017). *Ne giminės vaikų globos ugdomosios funkcijos raiška* (daktaro disertacija), Lietuvos edukologijos universitetas, 37, 55.

41. Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas (2004) (p. 282). Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
42. Sutton C., (1999). *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija* (p.22). Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija,.
43. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
44. Valackienė, A., ir Mikėnė, S. (2008). *Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika*. Kaunas: Technologija.
45. Vaicekauskienė, V. (2009). Sistemų teorijos integravimas į socialinio darbo veiklą. *Kultūra*, Nr. 58, p. 181-188.
46. White, J. M., ir Klein, D. M. (2002). *Family Theories: Understanding Families*. 2nd ed. London: Sage Publications, 69-72.
47. Willig, C. (2014). *Interpretation and analysis*. The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis. Flick U. (ed.). London: Sage Publications LTD., SAGE Research Methods.
48. Zbarauskaitė, A. (2009). Globos namuose gyvenančių paauglių tapatumo išgyvenimas: biografinio pasakojimo interpretacinė analizė (daktaro disertacija). Vilnius: Vilniaus universitetas.
49. Zbarauskaitė, A. (2012). Pagalba vaikui: prieraišumo teorijos perspektyva. Šeima: problemų šaltinis ar ištekliai? *Socialinės pagalbos šeimai galimybės. Metodinė priemonė*. Vilnius: SOTAS, 57–74.
50. Žalimienė L., (2003a), *Socialinės paslaugos. Mokomoji knyga* (p. 180). Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
51. Žalimienė, L., (2003b). Vaikų globos organizavimas: savivaldybių ir apskričių funkcijos bei bendradarbiavimas, *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, Nr. 2.
52. Žalimienė, L., (2007). *Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas*(p. 84). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Įstatymai, teisės aktai ir kiti internetiniai šaltiniai:

53. Unicef Lietuvoje. Už kiekvieną vaiką. *Jungtinių Tautų Vaikų teisių konvencija*. [žiūrėta: 2020 – 02 – 10]. Prieiga per internetą: <https://unicef.lt/veikla/vaiko-teisiu-konvencija/>
54. Lietuvos Respublikos Seimas. (2006). *Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas Nr. X-493*. [žiūrėta: 2019 – 03 – 23]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342>
55. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-92. (2006). „*Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo*“ [žiūrėta: 2019 – 03 – 23]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274447>
56. Globali iniciatyva psichiatrijoje, Lietuvos telefoninių psichologinės pagalbos tarnybų asociacija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“, Paramos vaikams centras Žmogaus teisių stebėjimo institutas. (2006). *Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose, Tyrimo ataskaita*. [žiūrėta: 2019 – 04 – 29] internete: http://www.perspektyvos.org/images/failai/vaiko_teisiu_padetis.pdf
57. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rekomendacijos Nr. (19.5-33) SD-8876. (2009). *Rekomendacijos dėl vaikų globos namų darbuotojų pareigybių aprašymų*. [žiūrėta: 2019 – 04 – 27]. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/7185_kopija_20140310154622.pdf
58. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. V-714. (2009). *Dėl Lietuvos higienos normos HN 124:2014 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo* [žiūrėta: 2019 – 04 – 28]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.351938/FxwNAIXXJx>

59. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė. (2014). *Valstybinio audito ataskaita. Nr. VA-P-10-3-1*, 16. [žiūrėta: 2019 – 04 – 28]. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=9>
60. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-83. (2014). „Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas“. [žiūrėta: 2019 – 04 – 28]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e4169490984411e3aad2c022318814db?jfwid=q8i88kxrr>
61. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-377. (2014). „Dėl LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. įsakymo NR. A1-46 „Dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo““. [žiūrėta: 2019 – 04 – 28]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d87278c00b9911e497f0ec0f2b563356>
62. 2014-2020 Europos sąjungos fondų investicijos Lietuvoje. Paraiškos ir projektai. *Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas, Nr. 08.4.1-ESFA-V-405-01-0001*. [žiūrėta: 2019 – 04 – 02]. Prieiga per internetą: https://www.esinvesticijos.lt/lt/paraiskos_ir_projektai/tvaraus-perejimo-nuoinstitucines-globos-prie-seimoje-ir-bendruomeneje-teikiamu-paslaugu-sistemos-salygu-sukurimas-lietuvoje
63. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Nevyriausybinių organizacijų tarybos ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos susitarimas. (2015). „Dėl bendradarbiavimo, įgyvendinant perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planą“. [žiūrėta: 2019 – 04 – 20]. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/9801_d1-3.pdf

64. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-271. (2015). „*Dėl atrinktų pertvarkai stacionarių socialinės globos įstaigų ir sutrikusio vystymosi kūdikių namų sąrašo patvirtinimo*“. [žiūrėta: 2019 – 03 – 17]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b956c40f43b11e4ab99c3ab3bbb5843/ZLgMeSbyAW>
65. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-132. (2016). „*Dėl Vaiko gerovės 2016-2018 metų veiksmų plano patvirtinimo*“. [žiūrėta: 2019 – 03 – 18]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fdd0ae80e70611e59b76f36d7fa634f8/kxdykcehSR>
66. Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje. *Parengtas bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo projektas: laukiame Jūsų nuomonės, pastabų*. [žiūrėta: 2019 – 03 – 17]. Prieiga per internetą: <http://www.pertvarka.lt/naujienos/parengtas-bendruomeniniu-vaiku-globos-namu-veiklos-apraso-projektas-laukiame-jusu-nuomones-pastabu/>
67. Lietuvos statistikos departamentas. (2018). *Lietuvos statistikos metraštis 2018*. [žiūrėta: 2019 – 04 – 02]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=31620>
68. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. BV-66. (2018). „*Dėl globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, tėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų mokymo ir konsultavimo programos patvirtinimo*“. [žiūrėta: 2020 – 02 – 16]. Prieiga per internetą: [https://vaikoteises.lt/media/file/Isakymas%20del%20GIMK%20programos%20tvirtinimo_2018%20birzelis\(1\).pdf](https://vaikoteises.lt/media/file/Isakymas%20del%20GIMK%20programos%20tvirtinimo_2018%20birzelis(1).pdf)
69. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Globa/rūpyba institucijoje*. [žiūrėta: 2020 – 02 – 15] Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/globa/>
70. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *2018 m. veiklos ataskaita Nr. 5-1*. (2019). [žiūrėta: 2019 – 09 – 17]. Prieiga

per

interneta:

<https://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2018%20m.%20veiklos%20ataskaita.pdf>

71. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2018). *Institucinės globos pertvarka: pagalba vaikams ir neigaliesiems*. [žiūrėta: 2019 – 03 – 17]. Prieiga per internetą:
<https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/institucines-globos-pertvarka-pagalba-vaikams-ir-neigaliesiems>
72. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. *Perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų*. [žiūrėta: 2020 – 02 – 19]. Prieiga per internetą:
https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/9815_pertvarkos-pristatymas-lietuviau.pdf
73. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas Nr. BV-289. (2019). *Dėl globėjų (rūpintojų) ir itėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo*. [žiūrėta: 2020 – 02 – 16]. Prieiga per internetą:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b786210e93911e99f05bdf72918ad4e>
74. Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje. *Bendruomeninių paslaugų žemėlapis*. [žiūrėta: 2019 – 03 – 17]. Prieiga per internetą: <http://www.pertvarka.lt/socialiniu-paslaugu-zemelapis/>
75. Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje. *Šeimos modelio bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo projektas*. [žiūrėta: 2019 – 03 – 17]. Prieiga per internetą:
<http://www.pertvarka.lt/wp-content/uploads/2018/08/Bendruomenini%C5%B3-vaik%C5%B3-globos-nam%C5%B3-tvarkos-apra%C5%A1o-projektas.pdf>
76. Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje. *Per penkerius metus vaikų globos namuose sumažėjo tūkstančių*. [žiūrėta: 2020 – 02 – 21]. Prieiga per internetą:
www.pertvarka.lt/naujienos/per-penkerius-metus-vaiku-globos-namuosesumazejo-tukstanciu/

77. Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje. *Projekte teikiamų (teiktu) bendruomeninių paslaugų žemėlapis*. [žiūrėta: 2020 – 01 – 15]. Prieiga per internetą: www.pertvarka.lt/socialiniu-paslaugu-zemelapis/

SANTRAUKA

Kadžienė M. Socialinių darbuotojų darbo bendruomeniniuose vaikų globos namuose ypatumai / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovas docentas dr. J. Sadauskas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Edukologijos ir socialinio darbo institutas, 2020.

Šiuo metu Lietuvoje vykdoma Institucinės globos sistemos deinstitucionalizacija, kurios metu steigiami, likusiems be tėvų globos vaikams, bendruomeniniai vaikų globos namai (toliau- BVGN). Socialiniai darbuotojai, dirbantys BVGN, stengiasi kurti artimą šeimai aplinką, tenkinti pagrindinius vaikų poreikius ir ruošti juos savarankiškam gyvenimui.

Šio darbo tikslas – atskleisti socialinių darbuotojų dirbančių BVGN veiklos ypatumus. Darbe įgyvendinti šie uždaviniai: apibrėžta perėjimo nuo institucinės globos prie BVGN samprata ir procesas; pagrįsti socialinio darbuotojo vaidmenys, funkcijos ir kompetencijos BVGN, atskleistos socialinių darbuotojų patirtys realizuojant profesinį vaidmenį BVGN.

Tyrimo duomenims gauti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, naudotas pusiau struktūruotas pokalbio-interviu metodas. Tyrimo imtis sudaryta taikant „sniego gniūžtės“ atrankos metodą. Tyrime dalyvavo aštuoni socialiniai darbuotojai, dirbantys Vilniaus miesto BVGN daugiau nei vienerius metus. Empyrinio tyrimo duomenis apdoroti taikant turinio analizės metodą.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad socialiniams darbuotojams dirbant BVGN atsirado papildomų vaidmenų, padaugėjo asmeninės atsakomybės priimančias sprendimus ir padidėjo darbo krūvis. Socialiniai darbuotojai kurdami artimą šeimai aplinką, didžiausią dėmesį skiria tinkamai emocinei aplinkai, skatina vaikus jaustis pilnaverčiais šeimynos nariais. BVGN dirbantys socialiniai darbuotojai darbe susiduria su šiais pagrindiniais iššūkiais: dideliu darbo krūviu; ryšio su vaiku užmezgimu; darbu su nemotyvuotais vaikais; darbu su psichotropines medžiagas vartojančiais vaikais.

SUMMARY

Kadžienė M. Features of social workers' work in community foster care homes / Social work masters degree thesis. Supervisor Assoc. dr. J. Sadauskas. Vilnius: Mykolas Romeris University. Institute of educational sciences and social work, 2020.

Currently in Lithuania there is ongoing deinstitutionalisation of the Institutional foster care system. During this process community foster care homes (further CFCH) for children left without parents care are established. Social workers working in CFCH try to create environment that is close to a family, grant main children's needs and prepare them for independent life.

The goal of this thesis is to reveal job features of social workers, who work in CFCH. Following objectives were reached in this paper: concept and process of transition from institutional foster care to CFCH was defined; roles, functions and competencies of the social worker in CFCH were justified, also experiences of social workers implementing their professional role in CFCH were revealed.

Qualitative research method in the thesis was chosen. In order to gather the data semi-structured interviews were conducted. The sample of the research was created using "snowball" sampling method. Eight social workers with more than one year working experience at Vilnius city CFCH were chosen as the sample of the research. Empirical research data were analysed using content analysis method.

Results of the research revealed that social workers, who works at CFCH, have obtained additional roles and personal responsibilities. Furthermore, the workload of social workers have increased. Main focus of the social workers is emotional environment. They motivate children to feel like a true member of a family. This is achieved by creating close to a family living conditions. Main challenges that social workers working at CFCH face are: high workload, establishment of relationship with a child; work with children who are unmotivated or affected by psychotropic substances.

PRIEDAI

Klausimynas pusiau struktūruotam pokalbiui-interviu

1. Dabar Jūs dirbate bendruomeniniuose vaikų globos namuose (toliau – BVGN). Ar esate dirbusi dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose? Jei informantė atsako teigiamai, tai – lyginant su jais, Jūsų nuomone, kuo skiriasi socialinio darbuotojo darbas dideliuose instituciniuose vaikų globos namuose lyginant su darbu BVGN? Kas pasikeitė Jums dirbant BVGN? Kaip pasikeitė Jūsų veikla dirbant BVGN? Kaip pasikeitė vaikų gyvenimas BVGN, lyginant su gyvenimu instituciniuose vaikų globos namuose iki pertvarkos? Ką davė tapimas BVGN lyginant su dideliais instituciniais vaikų globos namais? Kaip vertiname BVGN įkūrimą?
2. Su kuo Jums asocijuojasi šeimos aplinka? BVGN buvo kuriami tam, kad vaikai galėtų gyventi artimai šeimai aplinkoje. Kaip Jūs suprantate artimą šeimai aplinką? Papasakokite, kaip Jūs kuriate artimą šeimai aplinką BVGN kuriuose dirbate? Jūsų nuomone, kuo skiriasi BVGN aplinka nuo šeimos aplinkos? Norėčiau sužinoti, kuo Jūsų elgesys santykyje su Jūsų turimais vaikais šeimoje skiriasi nuo elgesio su vaikais BVGN? (užduoti šį klausimą, jei informantė pati turi vaikų). Jūsų nuomonė, ar BVGN aplinka yra tai ką mes vadiname artima šeimai aplinka?
3. Papasakokite, kokius vaidmenis atliekate dirbdama BVGN? Kokie būtų trys pagrindiniai vaidmenys? Papasakokite, kaip šiuos vaidmenis realizuojate profesinėje veikloje? Ką reiškia šiuos vaidmenis atlikti BVGN ir ką šeimoje? Su kokiais iššūkiais susiduriate šiuos vaidmenis realizuodami savo darbe? Papasakokite, kokias atsinešate iš namų vaidmenų patirtis? Norėčiau sužinoti, kaip šias patirtis pavyksta pritaikyti šiame darbe?
4. Jeigu Jūs turėtumėte galią pertvarkyti BVGN aplinką, ką ir kaip keistumėte, darytumėte kitaip? Kaip kurtumėte artimą šeimai aplinką?
5. Norėčiau sužinoti, ką Jums reiškia dirbti BVGN? Kas Jus motyvuoja?